

Regeringens proposition

1981/82: 48

om upprättande av en toxikologisk informationsservice, m. m.;

beslutad den 22 oktober 1981.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

BIRGIT FRIGGEBO

ANDERS DAHLGREN

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag rörande den fortsatta informationsverksamheten inom miljövårdsområdet. Förslagen innebär bl. a. att en toxikologisk informationsservice upprättas, knuten till karolinska institutets bibliotek och informationscentral. Vidare föreslås en fortsatt utveckling av miljöstatistiken. Naturvårdsverket får enligt förslagen i uppgift att fortlöpande bevaka behovet av informationsinsatser på miljövårdsområdet. Förslagen innebär också att miljödatanämndens verksamhet upphör.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1981-10-22

Närvarande: statsrådet Friggebo, ordförande, och statsråden Dahlgren, Johansson, Wirtén, Andersson, Boo, Petri, Eliasson, Elmstedt, Ahrland, Molin

Föredragande: statsrådet Dahlgren

Proposition om upprättande av en toxikologisk informationsservice, m. m.

---

1 Inledning

Riksdagen beslutade år 1974 om utveckling av ett informationssystem för miljövården (prop. 1974: 46, JoU 1974: 20, rskr 1974: 218). Syftet med miljövårdens informationssystem skulle vara att med hjälp av bl. a. ADB-teknik ge myndigheter, organisationer och enskilda tillgång till för reformarbetet på miljövårdsområdet erforderliga data rörande såväl den yttre miljön som arbetsmiljön. Utvecklingsarbetet skulle bedrivas i form av olika projekt som successivt skulle utvärderas. För att leda arbetet med utvecklingen av miljövårdens informationssystem inrättades fr. o. m. den 1 juli 1974 den s. k. miljödatanämnden.

Genom beslut i juni 1978 uppdrog regeringen åt miljödatanämnden att inkomma med en samlad redovisning av verksamheten inom miljövårdens informationssystem. Därvid skulle förslag lämnas om inriktning, omfattning och organisation av den framtida verksamheten. Vidare fick miljödatanämnden i maj 1979 i uppdrag att utreda vissa frågor rörande toxikologisk informationsservice med inriktning på miljöfrågor och hälsoaspekter.

Miljödatanämnden överlämnade i juni 1980 betänkandet (SOU 1980: 24) Bättre miljöinformation. Betänkandet har remissbehandlats. Till protokollet i detta ärende bör fogas dels nämndens sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1*, dels en förteckning över remissinstanserna och en sammanställning av remissyttrandena som *bilaga 2*.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Allmänt

Betydande insatser har gjorts och görs fortlöpande på miljövårdsområdet. Reformen och åtgärder inom miljövårdsområdet har under 1970-talet i

stor utsträckning inriktats på sådana frågor, där problemen har kunnat klart definieras och där godtagbara tekniska lösningar funnits till rimliga kostnader. I det fortsatta miljövårdsarbetet kan i många fall förutses ökade svårigheter att bedöma både hur allvarliga olika miljöproblem är och vilka åtgärder som är mest lämpade för att lösa problemen. En mer noggrann prövning kommer därför att krävas av fördelningen av resurserna inom ramen för miljöpolitiken. En samlad bedömning och prioritering av behovet av åtgärder inom hela miljövårdsområdet förutsätter ökad kunskap om miljöproblemen. Det är då också angeläget att den kunskap som finns hanteras på ett rationellt sätt så att aktuell och tillförlitlig information finns tillgänglig som underlag för olika ställningstaganden.

Riksdagens beslut år 1974 innebar att ett informationssystem för miljövården skulle utvecklas. Utvecklingsarbetet skulle ledas av miljödatanämnden och bedrivas i form av olika projekt som successivt skulle utvärderas. Miljövårdens informationssystem skulle ses som en sammanfattande beteckning för projektvis insamling, lagring och bearbetning av miljödata, som tas fram antingen från pågående verksamheter eller genom initiering av särskilda projekt. Syftet med verksamheten skulle vara att successivt bygga upp en central för den information på miljövårdsområdet som myndigheter och andra behöver för sitt arbete. Verksamheten skulle ses som ett löpande utvecklingsarbete med en kontinuerlig utvärdering av de olika projekten. Det angavs att det slutliga ställningstagandet när det gäller administrationen av miljövårdens informationssystem borde anstå tills vidare.

Miljödatanämnden inrättades den 1 juli 1974. I nämnden finns företrädare för olika myndigheter och andra organ med sakkunskap på miljövårdsområdet. Till sitt förfogande har miljödatanämnden ett särskilt kansli som svarar för det löpande arbetet. Kansliet består f. n. av ett tjugotal personer. Statskontoret och statistiska centralbyrån har genom regeringens föreskrifter ålagts att biträda miljödatanämnden.

Flera projekt som utvecklats av miljödatanämnden har resulterat i beslut av statsmakterna om en fortsatt verksamhet med särskilt anvisade resurser och med ett organisatoriskt ansvar hos någon befintlig myndighet.

Miljödatanämnden redovisade år 1976 ett förslag om införande av ADB-rutiner som hjälpmedel i tillsynsarbetet enligt miljöskyddslagen. Syftet med förslaget var att underlätta för tillsynsmyndigheterna, dvs. i första hand länsstyrelserna, att hantera det mycket omfattande informationsflöde som det är fråga om för att effektivisera tillsynsarbetet. Genom beslut av riksdagen år 1977 påbörjades ett successivt införande av detta ADB-system (MI-01) vid länsstyrelserna (prop. 1976/77: 100 bil. 13, JoU 1976/77: 13, rskr 1976/77: 182). Under budgetåret 1981/82 kommer tolv länsstyrelser att vara anslutna till systemet. Det centrala ansvaret för ledningen av verksamheten ligger numera på naturvårdsverket.

Efter förslag av miljödatanämnden beslutade riksdagen under hösten 1977 att ett program för övervakning av miljö kvalitet skulle upprättas (prop. 1977/78: 7, JoU 1977/78: 6, rskr 1977/78: 22). Inom ramen för programmet skall kontinuerliga provtagningar och undersökningar genomföras vid mätstationer och inom observationsytor över hela landet. Undersökningarna skall belysa hur olika föroreningar transporteras i luft, mark och vatten samt hur föroreningarna påverkar miljön. Redovisning skall ske på ett sådant sätt att det blir möjligt att följa långsiktiga förändringar i miljön. Ansvaret för uppbyggnaden och driften av programmet ligger på naturvårdsverket. För budgetåret 1981/82 har 8,2 milj. kr. anvisats för verksamheten inom övervakningsprogrammet.

Under innevarande år har vidare beslut fattats om att ansvaret för vissa verksamheter som utvecklats av miljödatanämnden skall flyttas över till statens livsmedelsverk resp. arbetarskyddsstyrelsen. Miljödatanämnden har i samarbete med statskontoret och livsmedelsverket bedrivit ett utvecklingsarbete som syftar till att med hjälp av ADB-rutiner förbättra informationen om livsmedel samt att underlätta livsmedelsverkets kontrollverksamhet. Ansvaret för den fortsatta verksamheten har fr. o. m. budgetåret 1981/82 överförts till livsmedelsverket (prop. 1980/81: 100 bil. 13, JoU 1980/81: 18, rskr 1980/81: 207). I samarbete med statskontoret och arbetarskyddsstyrelsen har miljödatanämnden också bedrivit ett projekt om information om arbetsmiljön i syfte att underlätta arbetarskyddsverkets arbete med tillsynen enligt arbetsmiljölagstiftningen. Inom projektet har bl. a. rymts försök med arbetsställeregistrering, där yrkesinspektionens manuella registrering av företag samordnas i en ADB-baserad arbetsställeregistrering för arbetarskyddstillsyn. Arbetarskyddsstyrelsen har fr. o. m. budgetåret 1981/82 tagit över ansvaret för projektet (prop. 1980/81: 100 bil. 15, SoU 1980/81: 24, rskr 1980/81: 263).

Miljödatanämnden har i sitt betänkande givit en översikt över den hittillsvarande verksamheten och redogjort för de utrednings- och utvecklingsprojekt som nämnden arbetat med. I betänkandet lämnas förslag i fråga om fortsättningen av projekt som f. n. bedrivs inom nämnden. Vidare redovisar nämnden överväganden och förslag om hur behoven i övrigt av informationsservice och samordning av miljöinformation bör mötas.

Förslagen innebär att ansvaret för ett antal funktioner eller aktiviteter som har bevakats, utvecklats eller föreslagits av miljödatanämnden förs över till någon annan organisation och att miljödatanämnden samtidigt upphör. En väsentlig del i miljödatanämndens förslag är en skisserad ny statlig organisation för toxikologisk informationsservice. Enligt nämnden innebär förslagen ett antal dellösningar som tillsammans bedöms svara mot rimliga behov av samverkan och samordning av rutiner för hantering och redovisning av miljödata samt av informationsservice i övrigt på miljöområdet.

Jag delar miljödatanämndens bedömning att det grundläggande utveck-

lings- och utredningsskedet när det gäller miljövårdens informationsfrågor nu bör betraktas som i huvudsak avslutat och att miljödatanämndens verksamhet bör kunna upphöra. För de informationsaktiviteter som bedöms värdefulla för framtiden bör fasta organisatoriska lösningar eftersträvas varvid också ansvaret för erforderlig vidare utveckling av de olika aktiviteterna bör åligga resp. huvudman. I det följande kommer jag först att behandla nämndens förslag rörande en toxikologisk informationservice. Därefter kommer jag att behandla nämndens förslag i övrigt och de anslagsfrågor m. m. som är aktuella.

2.2 Toxikologisk informationservice

Under de senaste decennierna har antalet kemiska ämnen av kommersiell betydelse ökat mycket kraftigt och kan nu beräknas uppgå till flera tiotusental. Härtill kommer ämnen som bildas som biprodukter i kemiska processer samt ett stort antal till största delen ännu okända nedbrytningsprodukter av olika kemiska ämnen. Riskerna med exponeringen för kemiska ämnen vad gäller såväl människor som den levande miljön i övrigt har kommit att uppmärksammas i allt större utsträckning.

Vår kunskap för bedömning av kemiska ämnens effekter på människor bygger i stor utsträckning på toxikologisk testning på andra organismer. Sådana tester liksom tester för att fastlägga kemiska ämnens miljöeffekter – deras giftighet för olika organismer i miljön, nedbrytbarhet och eventuella anrikningsförmåga – är många gånger mycket dyrbara. Mot denna bakgrund är det väsentligt att i så stor utsträckning som möjligt kunna utnyttja resultat från redan utförda toxikologiska undersökningar i Sverige och i utlandet. Den vetenskapliga litteraturen på området är redan mycket omfattande och ökar kraftigt.

Mot den angivna bakgrunden har miljödatanämnden på regeringens uppdrag utrett frågan om en toxikologisk informationservice. Nämnden har därvid bl. a. kartlagt behovet av en sådan informationservice. En slutsats som enligt nämnden kan dras av kartläggningen är att trycket från myndigheternas sida på näringslivet att leva upp till intentionerna bakom gällande lagstiftning rörande kontroll av kemiska produkter kommer att öka under de närmaste åren. Härigenom skulle speciellt näringslivet komma att få betydligt ökade behov av toxikologisk information. Samtidigt bedömer nämnden att en fungerande toxikologisk informationservice kan vara en viktig praktisk förutsättning för att myndigheterna skall kunna ställa krav på näringslivet och utöva en effektiv tillsyn, speciellt genom regionala och lokala organ.

Enligt nämnden är det viktigt att särskilda resurser avsätts för toxikologisk informationservice och att samhället på lämpligt sätt garanterar resursernas tillgänglighet och fortbestånd. Nämnden pekar på nödvändigheten av att befintlig toxikologisk information utnyttjas så effektivt som

möjligt dels med tanke på de begränsade undersökningsresurser som finns, dels med tanke på de stora kostnaderna för att ta fram ny information om kemikaliers effekter. Enligt nämnden är det f. n. svårt för många att finna relevant information om kemiska ämnens eller produkters egenskaper och risker, att förstå innehållet i den vetenskapliga dokumentation som finns och att värdera riskerna. Även möjligheterna att t. ex. med hjälp av konsulter få fram den information som önskas är i många fall begränsade. Nämnden föreslår därför att en toxikologisk informationservice nu byggs upp.

Med utgångspunkt i bl. a. den tidigare nämnda kartläggningen har miljödatanämnden också närmare analyserat vilka typer av tjänster som borde ingå i en toxikologisk informationservice. Härvid behandlas litteraturservice, hänvisningsservice, nyhetsservice, frågeservice avseende enkla frågor eller frågor som snabbt kan besvaras med hjälp av handboksuppgifter e. d., service med sammanställningar av litteraturuppgifter samt utvärderingsservice. Den sistnämnda innefattar ett moment av informationsvärdering där tillgängliga data och slutsatser med hjälp av framför allt externa experter bedöms med hänsyn till informationens vetenskapliga relevans.

Enligt miljödatanämnden bör samtliga av de angivna uppgifterna ingå i den föreslagna serviceverksamheten. När det gäller verksamhetens organisation är det enligt nämnden fördelaktigt att söka en anknytning till en redan befintlig verksamhet. Den organisation som därvid kan komma i fråga är enligt nämnden giftinformationscentralen vid karolinska sjukhuset (GIC). Centralen är ett serviceorgan för rådgivning till allmänhet och läkare vid akuta förgiftningssituationer och fungerar även som ett rådgivningsorgan för frågor rörande förgiftningar i samband med bl. a. yrkesutövning, transportolyckor och industriutsläpp. Enligt miljödatanämnden sammanfaller giftinformationscentralens uppgifter delvis med den föreslagna informationstjänstens, varför en sammanslagning skulle medföra fördelar.

Utöver förslaget att slå samman den föreslagna nya informationsserVICEN med den nuvarande giftinformationscentralen diskuterar miljödatanämnden ytterligare ett anknytningssteg för verksamheten. Här berörs anknytningsalternativ dels till någon verksamhet med biblioteks- och dokumentationsservice, dels till någon verksamhet som har vetenskaplig expertis av betydelse för den nya enheten. När det gäller bibliotekssidan anser miljödatanämnden att en anknytning till medicinska informationscentralen (MIC), som numera tillsammans med karolinska institutets bibliotek bildar karolinska institutets bibliotek och informationscentral (KIBIC), bör sättas före andra anknytningsmöjligheter. Vid en eventuell anknytning till verksamhet med vetenskaplig expertis diskuteras möjligheterna till samordning med statens miljömedicinska laboratorium. Dessa båda alternativ anses inte av nämnden vara aktuella i nuläget men bör kunna prövas vid en framtida översyn av verksamheten.

Miljödatanämnden diskuterar också frågan om en eventuell anknytning

av en informationservice till en myndighet med kontroll- eller tillsynsuppgifter enligt lagstiftning på området, i första hand produktkontrollnämnden. Av principiella skäl avvisas emellertid en sådan lösning eftersom nämnden anser att informations servicen bör stå fri från en myndighetsutövning med kontrollfunktioner.

För finansieringen av serviceverksamheten har miljödatanämnden formulerat vissa principer som bygger på dels att samhället genom medelstildelning garanterar uppbyggnad och fortbestånd av verksamheten, dels att de som använder verksamhetens tjänster i lämplig utsträckning skall betala för den service som ges. För uppdrag i egentlig mening, främst med sammanställningar och riskutvärderingar, föreslås avgifter utgå efter grunder som successivt fastläggs. Under verksamhetens uppbyggnad förutses förhållandevis begränsade intäkter i verksamheten. Medelsbehovet för den nya verksamheten beräknas vara av storleksordningen 6–8 milj. kr. per år under de första åren.

Bland remissinstanserna råder stor enighet om att det finns behov av särskilda resurser för någon form av toxikologisk informationservice. När det gäller omfattningen av en sådan serviceverksamhet varierar emellertid synpunkterna alltifrån dem som i princip helt ansluter sig till miljödatanämndens bedömningar och förslag eller som speciellt framhäver vissa behov till dem som förordar begränsningar i resurssatsningarna eller förespråkar en långsammare uppbyggnadstakt. Några instanser ställer sig avvaktande till förslagen och några intar en direkt negativ hållning. Flera remissorgan berör sambandet med frågan om produktkontrollens framtida organisation och frågan om resurser för produktkontrollen.

Många remissinstanser tar upp frågan om den närmare inriktningen av en toxikologisk informationservice och om vilka typer av service som bör prioriteras. Flertalet remissorgan understryker behovet av hänvisnings- och litteraturservice. När det gäller miljödatanämndens förslag om riskutvärderingsservice råder däremot delade meningar. Några remissinstanser biträder förslaget men betydligt fler är tveksamma till att en särskild sådan service byggs upp. Därvid pekas bl. a. på bristen på toxikologer och på problemet att avgränsa serviceorganets och de produktkontrollerande myndigheternas ansvarsområden i förhållande till varandra. Flera remissorgan menar därför att riskutvärdering är en uppgift för tillsynsmyndigheterna och bör ligga kvar vid de myndigheter där den nu bedrivs, medan informations servicen bör begränsas till hänvisnings- och litteraturservice.

För egen del vill jag till att börja med framhålla att jag delar den uppfattning som miljödatanämnden och det stora flertalet remissinstanser har, nämligen att det är nödvändigt att informationen förbättras om kemiska ämnen och produkter och deras effekter på människor och i miljön. Särskilda resurser behövs därför för en utökad informationservice med inriktning på toxikologi.

När det gäller den närmare omfattningen och inriktningen av en särskild

toxikologisk informationservice liksom i fråga om verksamhetens organisatoriska anknytning har miljödatanämndens förslag mött åtskilliga invändningar vid remissbehandlingen. En av nämndens ledamöter har också i en reservation framfört synpunkter som i vissa delar sammanfaller med flera remissinstansers kritik. Invändningarna har bl. a. gällt förslaget att informationsservicen skall inbegripa större sammanställningar och riskutvärderingar. De synpunkter som förts fram pekar bl. a. på att vissa oklarheter kan uppstå rörande förhållandet mellan ett statligt informationserviceorgan med uppgift att göra riskutvärderingar och de myndigheter som svarar för produktkontrollen. Den begränsade tillgången på inte minst personella resurser gör det enligt min uppfattning också svårt att bygga upp en toxikologisk informationservice av den omfattning som nämnden föreslagit. Jag förordar därför att en toxikologisk informationsverksamhet främst inriktad på hänvisningsservice nu inrättas. I uppgifterna för en sådan serviceverksamhet bör ingå bl. a. att bevaka och kunna hänvisa till informationskällor i form av böcker, rapporter, tidskriftsartiklar, databaser, personer m. m. Inom ramen för verksamheten torde bl. a. behöva byggas upp kartotek och register av olika slag för att underlätta möjligheterna att ge god hänvisningsservice. Andra uppgifter inom denna verksamhet kan vara att ge ut hänvisningspublikationer, faktablad eller handböcker som beskriver olika informationskällor, deras tillgänglighet och användbarhet. Denna typ av verksamhet har redan prövats av miljödatanämnden med gott resultat. De informationsresurser som sålunda skapas bör i tillämpliga delar även kunna användas för sådana angränsande verksamheter som t. ex. utbildning i fråga om att utnyttja hjälpmedel för hänvisning.

Med den inriktning av informationsverksamheten som jag nu angivit kommer några oklarheter när det gäller förhållandet till olika myndigheter med tillsynsuppgifter på produktkontrollområdet inte att behöva uppstå. Informationsservicen bör i stället ses som en naturlig komplettering av myndigheternas verksamhet. Informationsverksamheten skall självfallet kunna betjäna såväl myndigheter av olika slag som intresseorganisationer, företag, forskningsinstitutioner m. fl. En toxikologisk informationservice av nu angivet slag bör enligt min uppfattning kunna utvecklas till en viktig del av samhällets totala resurser för kunskap om kemiska ämnens effekter och därmed också för kontrollen av användningen av sådana ämnen. Jag vill samtidigt understryka att tillkomsten av en toxikologisk informationservice självfallet inte får hindra insatser för att effektivisera produktkontrollmyndigheternas verksamhet. En översyn av produktkontrollens organisation har genomförts av en särskild utredning och redovisats i betänkanudet (Ds Jo 1980:04) Ny produktkontrollorganisation. Berörda frågor bereds f. n. inom jordbruksdepartementet.

Jag övergår nu till frågan om hur en sådan informationservice som jag här angivit bör organiseras. En utgångspunkt bör därvid vara att en samordning med något befintligt organ med likartad verksamhet bör eftersträ-

vas. Den av miljödatanämnden föreslagna samordningen med giftinformationscentralen är därvid, med hänsyn till den inriktning av verksamheten som jag nu förordat, knappast aktuell. I stället bör enligt min uppfattning en anknytning till något organ med erfarenhet och kompetens när det gäller just sådana praktiska funktioner som hänvisningsservice och biblioteksverksamhet inom något angränsande område eftersträvas. Jag har därvid efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet funnit att karolinska institutets bibliotek och informationscentral är den befintliga institution vars inriktning bäst svarar mot de behov som här föreligger. Jag förordar därför att centralen får i uppgift att praktiskt svara för den föreslagna informationsservicen.

Med den lösning jag nu förordat säkerställs den nödvändiga kompetensen när det gäller frågor rörande informationshantering o. d. Det är samtidigt angeläget, särskilt i ett uppbyggnadsskede, att verksamheten fortlöpande kan bedömas och påverkas av något organ med kunskap om och ansvar för de sakfrågor som informationsservicen skall täcka. Därmed bör möjligheterna underlättas att ge informationsservicen den ställning av komplement till samhällets övriga insatser för att stärka kontrollen av kemiska ämnen och andra miljörisker som jag berört i det föregående. Vidare bör därigenom synpunkter från olika avnämare av informationsservicen lättare kunna kanaliseras och tas till vara.

Jag har hittills främst behandlat frågan om behovet av en informations-service med inriktning på toxikologiska frågor. Jag kommer i det följande att förorda att den informationsverksamhet som sålunda byggs upp även skall omfatta andra delar av miljövårdsområdet där ett utnyttjande av denna resurs skulle innebära en rationell arbetsfördelning mellan berörda intressenter. Med hänsyn härtill och till de viktiga uppgifter när det gäller samhällets produktkontroll som nu ligger på naturvårdsverket bör verket få i uppgift att följa utbyggnaden av denna informationsservice samt att pröva verksamhetsplaner och resursdispositionen inom de av statsmakterna givna anslagsramarna. Medel för denna verksamhet bör anvisas särskilt över tionde huvudtiteln. Jag vill framhålla att den organisation jag här angivit med en särskild myndighet som huvudman för en informations-service som skall utföras av karolinska institutets bibliotek och informationscentral överensstämmer med organisationsprinciper som redan tillämpas för delar av den verksamhet som bedrivs vid centralen.

Vid sidan av naturvårdsverket finns en rad andra myndigheter och organ i övrigt vilka såsom avnämare eller på annat sätt har ett stort intresse av verksamheten och av att kunna medverka till att den får en så ändamålsenlig utformning som möjligt. Det är angeläget att verksamhetens uppbyggnad sker i samarbete med olika berörda organ. Jag bedömer det dock inte som lämpligt att särskilt formalisera detta samarbete genom av regeringen inrättade samrådsorgan e. d. Det bör ankomma på karolinska institutet och naturvårdsverket att svara för att lämpliga samarbetsformer utvecklas. Det

är också en viktig uppgift för dessa båda organ att i samarbete med andra intressenter följa det framtida behovet av olika slag av informationservice när det gäller kemiska ämnen och deras egenskaper och risker så att utvecklingen av servicen fortlöpande anpassas till aktuella behov i samhället.

2.3 Miljödatanämndens förslag i övrigt

Jag övergår härefter till att behandla miljödatanämndens bedömningar och förslag när det gäller den allmänna miljöinformationen. En viktig uppgift för miljödatanämnden har hittills varit att svara för samordning av de olika ADB-projekt som påbörjats inom miljövårdsområdet. När miljödatanämnden upphör, finns det enligt nämnden knappast längre något behov av ett särskilt organ med ansvar för ADB-samordning speciellt för miljövårdsområdet. Nämnden anser att det inte heller f.n. finns något behov av någon formell reglering av frågor om informationsbehandling inom dess ansvarsområde. För speciella slag av miljödata såsom analysuppgifter från miljöprover kan dock enligt nämnden utvecklingen, inte minst genom ett pågående nordiskt samarbete, aktualisera behovet av ökad standardisering av ADB-rutiner jämte behov av nationellt ansvariga organ härför. Sådana frågor bör enligt nämnden i framtiden kunna lösas av berörda fackmyndigheter.

Remissbehandlingen har inte givit anledning till någon annan bedömning än den som miljödatanämnden gjort av berörda samordningsbehov. Jag utgår från att berörda fackmyndigheter och statskontoret fortlöpande bevakar det behov av ADB-samordning som kan föreligga inom miljöinformationsområdet.

I samband med riksdagsbeslutet år 1974 om utveckling av ett informationssystem för miljövärden uttalades att en löpande statistikproduktion på miljövårdsområdet var ett betydelsefullt hjälpmedel för att följa miljöförhållandena. Det bedömdes därför angeläget att statistiken skulle presenteras officiellt i likhet med annan för samhället viktigt statistik. En miljöstatistisk årsbok borde därför utges.

Efter inrättandet av miljödatanämnden har arbetet med miljöstatistisk årsbok bedrivits i projektform, varvid statistiska centralbyrån haft nämndens uppdrag att utarbeta en sådan publikation. En provutgåva av en miljöstatistisk årsbok förelåg i slutet av år 1975 och remissbehandlades av miljödatanämnden. Nämnden beslöt därefter i april 1976 att den miljöstatistiska årsboken skulle publiceras i två delar, en del med information om den yttre miljön, naturmiljön, och en del med information om arbetsmiljön. Naturmiljödelen av den miljöstatistiska årsboken har utkommit i två utgåvor, åren 1977 och 1979. Arbetsmiljödelen har utkommit i en provutgåva år 1978 vilken remissbehandlats av miljödatanämnden.

Nämnden föreslår att det tidigare principbeslutet om en officiell miljö-

statistik ligger fast och att statistiska centralbyrån nu får det formella ansvaret för verksamheten. Det förutsätts härvid att miljövårdsmyndigheter och andra bidrar med underlag till statistikredovisningar inom ramen för sina resurser. Inget remissorgan har uttalat sig mot förslagen att miljöstatistik skall ingå i den officiella statistiken och att statistiska centralbyrån får ansvaret för statistikproduktionen. Efter samråd med chefen för ekonomidepartementet kan jag också för egen del biträda nämndens förslag när det gäller ansvaret för den framtida miljöstatistiken. Jag vill därvid framhålla betydelsen av ett nära fortsatt samråd mellan statistiska centralbyrån och berörda fackmyndigheter i fråga om bl. a. statistikproduktionens inriktning.

Sådana projekt som startats eller vidareutvecklats av miljödatanämnden och som speciellt berör rutinerna i någon myndighets verksamhet bör enligt nämnden helt övergå till denna myndighet vid lämplig tidpunkt. Såsom jag tidigare nämnt har så skett när det gäller användningen av ADB i tillsynen enligt miljöskyddslagen, samt i fråga om projekt rörande information om arbetsmiljön och om livsmedel. Nämnden har också tidigare biträtt produktkontrollnämnden och naturvårdsverket med systemutvecklingsarbetet för produktregistret liksom med den registrering som med stöd av författning sker när det gäller miljöfarligt avfall. Något behov av biträde från eller samråd med annat organ i dessa frågor när miljödatanämnden upphör föreligger enligt nämnden knappast. Miljödatanämnden tar också upp frågan om fullföljandet av sådana projekt där det finns flera registrerande intressenter. Enligt nämnden bör parterna även här, om verksamheten inte klart kan hänföras till mera allmän extern informationservice, ta över ansvaret och därvid vid behov gemensamt besluta om förläggning av driftansvar, erforderliga styrgrupper m. m. Detta gäller exempelvis för ett av miljödatanämnden utvecklat mindre program för registrering av tidsskrifter i biblioteken hos några miljövårdsmyndigheter och för en numera väl etablerad verksamhet med registrering av visst material i myndigheters akter. När det gäller den sedan flera år pågående registreringen av svensk miljöforskning föreslår nämnden att den i fortsättningen skall bedrivas i permanenta organisatoriska former. Nämnden anger därvid att verksamheten skulle kunna läggas till den föreslagna organisationen för toxikologisk informationservice eller alternativt till någon annan myndighet eller organisation förutsatt att denna får tillräckliga resurser härför. Naturvårdsverket anser i sitt yttrande att ansvaret lämpligen bör åläggas verket som självt leder en stor del av forskningsarbetet.

Jag delar nämndens uppfattning att det fortsatta ansvaret för sådana projekt som syftar till att med hjälp av t. ex. ADB-teknik effektivisera vissa rutiner hos myndigheter eller att på annat sätt förbättra myndigheternas informationshantering bör ligga på resp. myndighet. Endast därigenom ges möjlighet att fortlöpande väga insatser när det gäller informationshantering mot andra krav på effektivisering av myndigheternas verksamhet. När det

gäller arbetet med registrering av svensk miljövårdsforskning berörs en rad olika organ i egenskap av såväl uppgiftslämnare som användare av registrerade uppgifter. Med hänsyn till att naturvårdsverket redan har omfattande uppgifter inom detta område anser jag det emellertid lämpligt att verket nu får huvudansvaret för det fortsatta arbetet med denna registrering. Jag förutsätter därvid att verket i samråd med främst arbetarskyddsstyrelsen och arbetsskyddsfonden prövar lämpliga former för framtida samarbete när det gäller registrering av forskning om den yttre och den inre miljön.

Miljödatanämnden har vidare haft som särskild uppgift att vara Sveriges kontaktenhet i det internationella referenssystemet för miljöinformation, INFO-terra, inom FN:s miljöprogram (UNEP). Nämnden framhåller att något annat organ bör överta nämndens uppgift beträffande INFO-terra när nämnden upphör. Jag delar miljödatanämndens uppfattning att Sverige också i fortsättningen bör medverka i det samarbete som sker inom ramen för INFO-terra. Jag anser därför att naturvårdsverket bör överta också ansvaret som svensk kontaktenhet för INFO-terra. På motsvarande sätt bör naturvårdsverket också överta miljödatanämndens uppgift som svensk kontaktpunkt när det gäller en annan UNEP-aktivitet på informationsområdet, nämligen det s. k. internationella registret för farliga kemikalier, IRPTC.

Miljödatanämnden har påbörjat en försöksverksamhet med att utveckla en svensk miljö kvalitetsredovisning. Syftet är att ge en bred översikt när det gäller miljösituationen och miljöutvecklingen i landet. En provutgåva av en svensk miljö kvalitetsredovisning är f. n. under utarbetande och väntas föreligga under hösten 1981. Enligt miljödatanämnden bör någon organisation fristående från de för miljövårdsarbetet ansvariga organen få i uppdrag att bevaka frågan om en sammanhållen svensk miljö kvalitetsredovisning.

Vissa remissorgan har tagit upp frågan om förhållandet mellan en sådan redovisning och andra publikationer och betonat vikten av att undvika dubbelarbete. Några har understrukit vikten av att de som utarbetar redovisningen är fristående från ansvariga myndigheter. Naturvårdsverket anser att beskrivningen av miljö kvaliteten bör ses som ett naturligt led i den miljövårdande verksamheten och att ansvaret därför bör åvila verket.

För egen del ser jag det som värdefullt att ett försök till miljö kvalitetsredovisning initierats av nämnden. Innan redovisningen lagts fram och utvärderats anser jag det dock inte möjligt att ta ställning till frågorna om behovet av en fortsatt verksamhet med en särskild svensk miljö kvalitetsredovisning, den närmare utformningen av verksamheten eller förhållandet mellan en sådan redovisning och myndigheternas normala informationsverksamhet. Dessa frågor bör därför tas upp i ett senare sammanhang.

Miljödatanämnden har också tagit upp frågan om en epidemiologisk övervaknings- och undersökningsverksamhet och dess betydelse som in-

formationsunderlag i miljöårsarbetet. Liknande frågor har nyligen berörts bl. a. i samband med inrättandet av statens miljömedicinska laboratorium och omorganisationen av socialstyrelsen. Det är i första hand en uppgift för dessa organ att bevaka behovet av insatser inom detta område.

Vid sidan av de särskilda informationsuppgifter som jag i det föregående berört har inom miljödatanämndens ram utvecklats en viss allmän bevaknings- och servicefunktion inom miljöårsområdet i form av projekt med allmän referensservice eller hänvisningsservice, vissa hänvisningspublikationer samt en allmän bevakning av behovet av publikationer. Vidare har viss kursverksamhet och rådgivning om informationssökning på miljöområdet bedrivits av miljödatanämnden. Miljödatanämndens förslag innebär att en allmän bevakningsfunktion när det gäller informationsservice inom miljöårsområdet i stort bör läggas på något lämpligt organ. Enligt nämnden talar flera skäl för att nu angivna uppgifter anknyts till den föreslagna toxikologiska informationsservicen.

Med hänsyn bl. a. till den organisatoriska lösning när det gäller den toxikologiska informationsservicen som jag i det föregående förordat ser jag det som naturligt att på naturvårdsverket lägga uppgiften att i fortsättningen bevaka det allmänna behovet av informationsservice när det gäller frågor som rör skyddet av den yttre miljön. För att genomföra de projekt som kan bli aktuella bör i första hand karolinska institutets bibliotek och informationscentral anlitas.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att enligt vad jag erfarit har visst samarbete på biblioteks- och dokumentationsområdet inletts mellan naturvårdsverket och arbetarskyddsstyrelsen för att effektivisera och rationalisera verksamheten. Det är värdefullt att sådant samarbete fortsätter och kan vidgas också till andra myndigheter och organ med verksamhet inom miljöårsområdet. Därvid bör det också vara av intresse att ta till vara de möjligheter som kan finnas till ytterligare framtida samarbete mellan berörda myndigheter och karolinska institutets bibliotek och informationscentral så att tillgängliga resurser kan utnyttjas så effektivt som möjligt.

2.4 Anslagsfrågor m. m.

Jag har i det föregående redovisat en rad förslag till olika åtgärder för en förbättrad informationsverksamhet på miljöårsområdet. Tyngdpunkten i förslagen ligger på inrättandet av en särskild toxikologisk informationsservice. Jag tar nu upp vissa frågor om anslag m. m. som föranleds av förslagen.

För den verksamhet som miljödatanämnden nu svarar för har för budgetåret 1981/82 under anslaget Kommittéer m. m. under tionde huvudtiteln beräknats en ram av 6 453 000 kr. Miljödatanämnden har i sitt betänkande redovisat kostnadsberäkningar för olika delar av nämndens förslag men inte något belopp för den totala årskostnaden för ett genomförande av de

samlade förslagen. Förslagen innebär dock sammantagna ett kraftigt ökat anslagsbehov. Med hänsyn till bl. a. den begränsning av uppgifterna för den toxikologiska informationsservicen som mitt förslag innebär jämfört med det som nämnden lagt fram bedömer jag det som möjligt att genomföra mina förslag till kostnader som ryms inom nuvarande kostnadsram för informationsverksamheten på miljövårdsområdet. Jag har därvid bl. a. utgått från att personalbehovet för de uppgifter som naturvårdsverket samt karolinska institutets bibliotek och informationscentral får, i huvudsak motsvarar den storlek som miljödatanämndens kansli nu har. Med hänsyn bl. a. till den kunskap och erfarenhet på miljöinformationsområdet som samlats inom miljödatanämnden ser jag det också som naturligt att nämndens personal i största möjliga utsträckning kan beredas anställning inom ramen för den nya verksamhet som jag har angivit.

Enligt vad jag tidigare förordat skall statistiska centralbyrån ta över ansvaret för miljöstatistiken. För innevarande år har av de medel som står till förfogande för miljövårdens informationssystem anvisats 550 000 kr. till centralbyrån för arbetet med miljöstatistiken. För nästa budgetår bör medel för detta arbete anvisas direkt till centralbyrån över sjunde huvudtiteln.

Några av de informationsprojekt som miljödatanämnden arbetat med skall enligt mina förslag fullföljas direkt av naturvårdsverket. Medel för dessa projekt liksom för den toxikologiska informationsservicen och allmän miljöinformation bör anvisas samlat under ett anslag under tionde huvudtiteln. Som jag tidigare uttalat bör den allmänna miljöinformations-servicen och den toxikologiska informationsservicen samordnas så långt det erfordras. Mina förslag innebär ett samlat organisatoriskt ansvar i dessa avseenden. En samlad prioritering av behovet av insatser inom det toxikologiska området resp. miljöområdet i stort behövs också. Av vad jag tidigare anfört om det starka behovet av en förbättring av den toxikologiska informationsservicen följer att en koncentration av insatserna till detta område bör ske under de närmaste åren.

Jag vill i detta sammanhang ta upp frågan om avgiftsbeläggning av de tjänster som den föreslagna informationsservicen skall tillhandahålla. Vid karolinska institutets bibliotek och informationscentral tas f. n. ut vissa avgifter för olika slag av informationstjänster. Motsvarande avgiftsbeläggning bör ske också när det gäller den nytillkommande informationsservice som jag här har behandlat. Självfallet måste därvid beaktas de särskilda förutsättningar som föreligger under uppbyggnadsskedet. På sikt bör dock möjligheterna att i större utsträckning göra verksamheten ekonomiskt självbärande beaktas. Jag förutsätter att de avgifter som inledningsvis tas ut ses över i detta syfte. Eventuella senare utvidgningar av informationsservicen bör i princip också finansieras genom avgifter.

De förslag om upphörande av miljödatanämndens verksamhet och överflyttning av ansvar för olika projekt m. m. som jag redovisat bör i princip genomföras fr. o. m. den 1 januari 1982. Av praktiska skäl kan emellertid

vissa övergångsåtgärder bli nödvändiga för att en smidig anpassning till en ny organisation och nya uppgifter skall kunna genomföras. Det bör ankomma på regeringen att vidta de övergångsåtgärder som blir nödvändiga och därvid också fastställa den exakta tidpunkt då miljödatanämnden skall upphöra.

Jag räknar med att kostnaderna under tiden den 1 januari—den 30 juni 1982 för arbetet med uppbyggnad av den nya verksamheten samt för miljödatanämndens arbete fram till dess den upphör skall bestridas av de medel för miljövårdens informationssystem som enligt vad jag tidigare nämnt har anvisats för innevarande budgetår under tionde huvudtitelns kommittéanslag. Frågan om medel för den fortsatta verksamheten efter den 1 juli 1982 får tas upp i kommande budgetproposition.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de riktlinjer för upprättande av en toxikologisk informationservice och för utveckling av informationsverksamhet i övrigt inom miljövårdsområdet som jag har angett i det föregående.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag som föredraganden har lagt fram.

Sammanfattning och slutsatser ur rapporten (SOU 1980: 24) Bättre miljöinformation

1 Miljödatanämndens verksamhet. Utgångspunkter för förslag

I en proposition till 1974 års riksdag (prop 1974:46) föreslogs att riksdagen skulle godkänna riktlinjerna för utvecklingen av ett informationssystem för miljövården. Syftet med detta system var enligt propositionen att med hjälp av bl a ADB-teknik ge myndigheter, organisationer och enskilda tillgång till för reformarbetet på miljöområdet erforderliga data rörande såväl den yttre miljön som arbetsmiljön. Utvecklingsarbetet föreslogs ledas av en miljödatanämnd inom ramen för olika projekt som successivt utvärderas.

Sedan riksdagen bifallit förslaget tillkallade regeringen en grupp personer som tillsammans skulle utgöra miljödatanämnden. Antalet ledamöter är f n 16 och representerar olika intressenter inklusive myndigheter och annan sakkunskap på miljöområdet. Miljödatanämnden har till sitt förfogande ett särskilt kansli som svarar för det löpande arbetet. Statskontoret och statistiska centralbyrån har vidare genom regeringens föreskrifter ålagts att biträda miljödatanämnden. Detta har skett i första hand genom att dessa myndigheter ansvarat för ledning av projekt i vissa fall.

Miljödatanämnden har arbetat sedan den 1 juli 1974. Nämnden får medel för sin verksamhet från jordbruksdepartementets kommittéanslag, även om behovet av medel för utvecklingen av miljövårdens informationssystem hittills har behandlats särskilt i respektive års budgetproposition. För nämndens verksamhet har utbetalats ca 28 miljoner kronor t o m budgetåret 1978/79.

Regeringen har föreskrivit att miljödatanämnden nu skall inkomma med en samlad redovisning av verksamheten inom miljövårdens informationssystem och därvid också lämna förslag om inriktning, omfattning och organisation av den framtida verksamheten.

I föreliggande rapport lägger miljödatanämnden fram förslag om hur olika delaktiviteter, utvecklade genom nämndens projekt, bör fortleva samt hur behoven i övrigt av informationsservice och samordning av miljöinformation bör mötas. Som en följd härav förutskickas också i det följande att miljödatanämnden som särskilt organ senare kan avvecklas.

Ett första samlat grepp på frågan om informationsunderlag i miljövårdsarbetet och databehandling i miljökontrollen m m togs av statsmakterna för ungefär tio år sedan, då en särskild utredning, miljökontrollutredningen (MKU) tillsattes. Utredningen redovisade sina förslag i betänkandet (SOU 1973:36 och 37) "Miljövårdens informationssystem (MI)". Det blev också dessa förslag som enligt den nyss nämnda propositionen kom att utgöra grunden för ett vidare utvecklingsarbete med MI.

MI borde enligt MKU uppfylla vissa preciserade krav, nämligen *dels* medverka till hög effektivitet i det av myndigheter och andra organ bedrivna hälso- och miljövårdsarbetet, *dels* medge en rationell hantering av information på miljövårdsområdet. Utredningen talade därvid om en samordnad hantering av sådan information som har betydelse från miljökontrollsynpunkt. Det nämndes speciellt att MI även skall ge näringslivet, allmänheten, forskare och andra intressenter möjlighet till information om miljöförhållandena och deras förändringar. Den internationella anknytningen betonades också.

MKU hade relativt ingående inventerat och diskuterat ett antal sakområden som borde omfattas av MI. Med hjälp av i första hand statskontoret hade utredningen i flera fall också fört utvecklingsarbetet ett steg längre – genom förstudier fram till nya rutiner att hantera information, i regel med hjälp av ADB-teknik. Detta kunde gälla data som redan togs in manuellt, på papper, t ex mätuppgifter i författningsenligt fastställda kontrollprogram från miljöfarliga anläggningar. Det kunde också innebära förslag till "ny information", t ex att man i MI borde registrera referenser till svenska forsknings- och undersökningsprojekt på miljövårdsområdet.

Mot bakgrunden av de närmare riktlinjer som getts i propositionen 1974:46 för utvecklingen av miljövårdens informationssystem inklusive hänvisningar till miljökontrollutredningens förslag kan miljödatanämndens uppdrag i dessa delar sammanfattas på följande sätt – att konkret utreda förutsättningarna för en samordnad insamling av sk basdata för att följa de långsiktiga förändringarna i miljön

- att pröva och i förekommande fall arbeta vidare med de delprojekt som MKU föreslagit för utvecklingen av MI
- att följa utvecklingen och ta initiativ till nya projekt, bl a vad gäller informationsservicen på området, för att främja de allmänna intentionerna bakom MI.

En kort redovisning av miljödatanämndens verksamhet i dessa hänseenden lämnas i avd I i denna rapport. Härav framgår också hur långt olika delaktiviteter har förts, vilka som redan avrapporterats och i förekommande fall lett till resultat, samt vilka som fortsätter tills vidare. Det hänvisas även till en tidigare rapport från miljödatanämnden till regeringen (1977) med rubriken "Fortsatt verksamhet med miljövärdens informationssystem (MI)" samt remissyttranden häröver. Det skall vidare nämnas att miljödatanämnden i samband med rapporten också hemställde att en särskild utredning borde komma till stånd avseende toxikologisk informationsservice med inriktning på miljöfrågor och hälsoaspekter. Ett uppdrag inom denna ram lades på miljödatanämnden genom beslut av regeringen i maj 1979 att redovisas tillsammans med övriga förslag om miljövärdens informationssystem.

När miljödatanämnden därefter i avd II lägger fram förslag beträffande miljöinformationen i framtiden sker det mot bakgrunden av bl a följande

- att en samordning av basdata beträffande den yttre miljön kommit till stånd efter förslag från nämnden genom etablering av programmet för miljö kvalitetsövervakning med statens naturvårdsverk som ansvarig organisation
- att ett grundläggande utvecklingsarbete beträffande hanteringsrutiner m m fullgjorts i fråga om flera av de av MKU skisserade, mera omfattande administrativa ADB-systemen för miljödata
- att de större centrala myndigheterna på miljövärdensområdet är mera medvetna än tidigare om såväl de möjligheter som de problem ADB-tekniken kan medföra i verksamheten och strävar efter att bygga upp en egen kompetens på området
- att frågan om ADB i statsförvaltningen, allmänt sett, nyligen gått igenom av statsmakterna som också här givit principiella riktlinjer om ansvar och ansvarsfördelning
- att den i MKUs förslag skisserade informationen inom olika delområden i MI i den fortsatta projektverksamheten kunnat brytas ner i mindre, sinsemellan ofta olikartade delar och analyseras för sig med hänsyn till bl a samordningsbehovet
- att även i övrigt värdefulla erfarenheter och idéer framkommit såväl i den direkta försöksverksamheten som genom impulser utifrån

- att den av miljödatanämnden tidigare särskilt påtalade frågan om behovet av toxikologisk informationservice numera kunnat utredas mera ingående av nämnden.

2 Miljödatanämndens paketlösning

Miljödatanämndens förslag innebär ett antal *dellösningar* som *tillsammans* bedöms möta rimliga behov av samverkan och samordning av rutiner för hantering och redovisning av miljödata samt av informationservice i övrigt på miljöområdet. Det bör dock tilläggas att kvalificerad informationsanalys inom det toxikologiska området (riskutvärderingar av kemiska ämnen) under lång tid framåt kommer att begränsas av brist på tillgänglig expertis trots att sådan verksamhet framstår som ett angeläget samhällsintresse.

Det väsentligt nya i miljödatanämndens förslag i övrigt är en skisserad statlig organisation "Toxikologisk informationstjänst", som också avses innefatta den nuvarande giftinformationscentralen. Förslaget innebär en samlad satsning på informationsunderlag för bl a beslut om åtgärder mot de sk kemiska riskerna. Samtidigt kan verksamheten till vissa delar bygga vidare på projekt som utvecklats av miljödatanämnden. Mer om förslaget beträffande denna informationservice om kemiska ämnens egenskaper och effekter m m kommer längre fram i texten.

Bilden på nästa sida åskådliggör miljödatanämndens samlade förslag. Den visar ett antal verksamheter av betydelse för vad som hittills benämnts miljövärdens informationssystem (MI), men med fördelning på olika ansvariga organisationer. Samma verksamheter eller delar därav kan också tänkas utgöra komponenter i andra informationssystem. Förslaget innebär följande (jfr staplarna på bilden).

Vissa frågor om samordning inom området miljöinformation bör enligt miljödatanämndens mening kunna innefattas i de allmänna uppgifter som ligger på centrala statliga rationaliseringsorgan, dvs i detta fall statskontoret. Denna myndighet har sålunda redan idag ansvar för övergripande frågor om *samordning av ADB* inom (den civila) statsförvaltningen i stort. Frågan om rationalisering och ADB i statsförvaltningen vad gäller det samlade myndighetsansvaret kommer även att aktualiseras hos riksdagen genom en proposition inom kort. Miljödatanämnden grundar sina förslag på nu gällande instruktioner för myndigheterna.

När miljödatanämndens verksamhet upphör, finns knappast behov av något organ med särskilt sektorsansvar för ADB-samordning

MILJODATANAMNDENS FÖRSLAG

verksamhet		ansvarig
samtordning av ADB		statskontoret
officiell miljöstatistik		SCB
MDN-projekt med anknytning till viss(a) myndighet(er)	MI-01:1 andra projekt	SNV, lst resp myndighet
andra pagaende el. framtida verksamheter betr miljöinformation inom en organisation		uppföljn. och vidareutveckling resp myndighet
PMK		SNV
EpP el motsv (utredning)		--
toxikologisk informationsservice inkl vissa MDN-projekt		TOXIT
allmän miljöinformationsservice baserad på vissa MDN-projekt		TOXIT alt andra organisationer

- SCB statistiska centralbyrån
- MDN miljödatanämnden
- MI-01:1 data i tillsynen enl miljöskyddslagen
- SNV statens naturvårdsverk
- lst länsstyrelserna
- PMK programmet för miljö kvalitetsövervakning
- EpP el motsv syftar på ett övervaknings- och undersökningsprogram betr miljöfaktorer och människors hälsa
- TOXIT den föreslagna statliga organisationen Toxikologisk informationstjänst

Ann. Fyllda staplar visar var beslut erfordras om verksamheten som sådan och/eller om ansvarig organisation.

speciellt för området miljöinformation, som också i fråga om sakinnehåll är både omfattande och olikartat. Miljödatanämnden har inte heller underlag för att nu föreslå någon formell reglering, t ex en särskild förordning med regler för informationsbehandling inom nämndens ansvarsområde. För speciella slag av miljödata såsom analysuppgifter från miljöprover kan utvecklingen, inte minst genom ett pågående nordiskt samarbete, dock aktualisera behovet av ökad standardisering av ADB-rutiner jämte behov av nationellt ansvariga organ härför. Sådana frågor bör i framtiden kunna lösas via befintliga fackmyndigheter med hänsyn bl a till vilka som har största behovet av att också kunna utnyttja mätdata m m från de andra nordiska länderna.

Erfarenheten visar i övrigt att ett nära samarbete mellan dem som producerar/använder register med miljödata är en förutsättning för att eventuella samordningsbehov skall kunna konkretiseras och resultera i gemensamma förslag till riktlinjer el dyl. Arbetet kan lämpligen liksom hittills bedrivas frivilligt och i första hand grundas på erfarenhetsutbyte. Statsmakterna bör emellertid uttala att statskontoret nog bör följa utvecklingen av ADB-systemen på miljöområdet. En inventering som miljödatanämnden låtit göra visar att mellan 100 och 200 sådana system, enbart inom statlig verksamhet och hos närmare ett 50-tal olika organ, kan vara av intresse i ett miljövårdsarbete. Det bör emellertid samtidigt betonas att utvecklingen inom vissa delar av området har gått mot en koncentration av ansvaret till färre organ. Detta gäller sålunda särskilt statens naturvårdsverk, som numera bl a kan samordna de delaktiviteter och data vilka ingår i programmet för miljö kvalitetsövervakning.

Miljödatanämnden föreslår att det tidigare principbeslutet enligt propositionen 1974:46 om en *officiell miljöstatistik* ligger fast och att statistiska centralbyrån (SCB) får det formella ansvaret för en sådan permanent verksamhet. Det förutsätts att miljövårdsmyndigheter och andra bidrar med underlag till statistikredovisningar inom ramen för sina resurser och med stöd av planer som successivt tas fram. Vid sidan av den officiella statistiken kan annan statistisk redovisning eller bearbetad information med uppgifter om miljöförhållandena ges ut av andra än SCB. Att ansvaret för den officiella miljöstatistiken ligger hos *ett* organ, SCB, innebär emellertid ökade möjligheter att upptäcka samverkansbehov och att ta initiativ till samordning av rutiner beträffande olika mätdata m m.

Sådana projekt, som startats eller vidareutvecklats av miljödatanämnden och som speciellt berör *rutinerna i någon myndighets verksamhet*, bör övergå helt till denna myndighet vid lämplig

tidpunkt. Så har t ex redan skett enligt statsmakternas beslut med ADB-systemet för data i tillsynen enligt miljöskyddslagen, ehuru endast ett begränsat antal länsstyrelser ännu så länge deltar. Naturvårdsverket ansvarar för systemet som sådant. Ansvar för pågående projekt rörande information om arbetsmiljön och om livsmedel bör nu kunna överföras från miljödatanämnden till arbetarskyddsstyrelsen respektive livsmedelsverket. Nämnden har vidare för egen del avslutat viss hjälp, via statskontoret, till produktkontrollnämnden/naturvårdsverket rörande systemutveckling för det s k produktregistret. En annan registrering som sker med stöd av författning gäller miljöfarligt avfall. Naturvårdsverket, som skall administrera tillämpningen härav, får ett begränsat projektstöd från miljödatanämnden, som också enligt denna författning skall ge synpunkter på formulär för registreringen. Föreskriften blir inaktuell om miljödatanämnden upphör. Något behov att sätta in ett annat samrådsorgan i stället beträffande denna detalj föreligger knappast. – En mellanställning intar projekt med flera registrerande intressenter. Om verksamheten inte klart kan hänföras till mera allmän extern informationsservice, bör parterna även här ta över ansvaret men tillsammans besluta om förläggning av driftansvaret, erforderliga styrgrupper etc. Detta gäller exempelvis för ett av miljödatanämnden utvecklat mindre program för registrering av tidskrifter i biblioteken hos några miljövårdsmyndigheter och för en numera väl etablerad verksamhet med registrering av visst material i myndigheters akter. Här bör även möjligheten att utöka antalet medverkande enheter/myndigheter bevakas.

När det gäller *andra* pågående *verksamheter* som ej utvecklats under MI-projektrubrik eller framtida sådana verksamheter beträffande miljöinformation inom en organisation föreslår miljödatanämnden ingen ändring. Detta gäller såväl statliga som andra organisationer som tar fram nya uppgifter eller sammanställer uppgifter eller på annat sätt hanterar ett "stycke information" av intresse i ett miljövårdsarbete. Det primära ansvaret för informationshanteringen ligger här på vederbörande organisation.

I bilden med miljödatanämndens förslag till paketylösning för miljöinformationen i framtiden har som en särskild stapel angivits det tidigare nämnda *programmet för miljö kvalitetsövervakning (PMK)*. Detta har sålunda en central betydelse när det gäller uppgifter om den allmänna miljön, speciellt naturmiljön. Flera myndigheter/forskargrupper medverkar med data till programmet som samordnas genom naturvårdsverket. Verket strävar också efter att samordna data i den s k recipientkontrollen, vilket på sikt bör bidra till bättre möjligheter att belysa helheten i fråga om miljö tillståndet. Program-

met är emellertid begränsat såtillvida att det inte upptar data direkt hänförliga till människor. Miljödatanämnden har här tidigare (i annat sammanhang) framfört tanken på ett kompletterande *epidemiologiskt program (EpP)*, där bl a vissa erfarenheter från arbetet med PMK kunde tillgodogöras.

EpP eller någon annan motsvarande, sammanhållen aktivitet kunde lämpligen utgöra såväl ett övervaknings- som ett undersökningsprogram beträffande miljöfaktorer och människors hälsa. Det bör också betonas att de vetenskapliga problemställningarna är annorlunda än den vetenskapliga basen för PMK. Ett omfattande utredningsarbete måste sannolikt föregå tillkomsten av ett program som här avses. Det bör emellertid också noteras att hithörande frågor börjat uppmärksammas alltmera och att statliga kommittéer och andra arbetsgrupper på skilda håll skall eller kan tänkas komma med förslag som preciserar behov av resurser och åtgärder inom det här aktuella området. I regeringens proposition 1979/80:6 om socialstyrelsens uppgifter och organisation m m betonas likaså de epidemiologiska frågorna. Miljödatanämnden har själv bidragit med visst arbete, inom ramen för utvecklingen av MI. Med hänsyn till den splittrade bild som området f n uppvisar och de begränsade resurserna påtalar nämnden risken för att framtida förslag faller mellan två stolar. Miljödatanämnden understryker också att ett tänkt miljöårdens informationssystem inte blir fullgott så länge informationsunderlaget för bedömning av miljöfaktorers inverkan på människors hälsa är ojämnt eller obefintligt. När det bedöms möjligt att en systematisk, samlad ansats på det nationella planet kan bidra till bättre information/kunskap härvidlag, bör en sådan komma till stånd, som ett epidemiologiskt program eller på annat lämpligt sätt.

Särskilda resurser för *informationservice* på miljöårdsområdet ingår som en integrerad och betydelsefull del i miljödatanämndens samlade lösning för den framtida informationsförsörjningen på detta område. Resurserna skall komplettera andra resurser som redan finns, ehuru uppdelade och helt otillräckliga. Detta gäller särskilt den toxikologiska informationen i vid bemärkelse. Informationservice innebär här hänvisning till informationskällor, olika slag av informationsbearbetning m m samt bevakning av avnämarnas behov jämte möjligheter att ta initiativ till förbättringar.

Den nya organisationen Toxikologisk informationstjänst avses inte ha några formella samordningsuppgifter men kan indirekt bidra till samordning och minskat dubbelarbete bl a genom god överblick över informationskällor och över sådana pågående eller planerade verksamheter som leder till ny toxikologisk information. Verksamheten i

Toxikologisk informationstjänst förutsätter att kontakter och samarbetsrutiner kan byggas upp med myndigheter, forskare, informationscentraler m m inom landet men också att resurser utomlands genom avtal eller på annat sätt bättre kan nås av svenska användare. Ett internationellt samarbete beträffande toxikologisk information kan härigenom främjas.

Vissa andra aktiviteter med informationsservice som utvecklats av miljödatanämnden men som ej specifikt avser det toxikologiska området, bli sedan flera år pågående registreringen av svensk miljöforskning, föreslås fortsätta i fastare organisatoriska former. De skulle kunna läggas till den nya organisationen för toxikologiska informationstjänster, som därmed formellt skulle få ett större område för informationsservice än det toxikologiska men som därvid i tillämpliga delar kan repliera på vissa av sina egna basresurser och rutiner för informationsservice. De aktuella projekten kan också läggas till någon annan myndighet eller institution förutsatt att denna får tillräckliga resurser härför. Det bedöms att i första hand praktiska/ekonomiska skäl talar för den förstnämnda organisatoriska lösningen. – Arbetet med en svensk miljö kvalitetsredovisning, som kan komma att bli en fortlöpande verksamhet, anses vara ganska skilt från övriga här avsedda verksamheter och bör förläggas fristående från de för miljö vårdsarbetet ansvariga organen i samhället och ges tillräckliga möjligheter att anlita experter för medverkan.

Samtliga här åsyftade förslag bör träda i kraft den 1 juli 1981. Miljödatanämnden kan därvid upphöra med sin verksamhet från samma tidpunkt.

Med hänsyn till miljödatanämndens karaktär av utrednings- och utvecklingsorgan bedöms det som en klar fördel att vissa aktiviteter nu kan överföras till permanenta organisationer inklusive den föreslagna toxikologiska informationstjänsten. De kan härigenom planeras och drivas på ett mera ändamålsenligt sätt än som försöksverksamhet. Å andra sidan har koncentrationen av utvecklingsresurser till ett organ, utan andra uppgifter än att svara för genomförande av sådana projekt och för initiativ till nya rutiner och hjälpmedel för miljö informationen, otvivelaktigt inneburit fördelar. Oberoende av om man i framtiden talar om ett miljö vårds informationssystem eller ej – miljödatanämnden anser närmast att själva benämningen numera kan utgå – så kommer utvecklingen då det gäller miljö information och teknik för att hantera densamma att fortgå i snabb takt. Resurser för framförhållning och utveckling för ett effektivt utnyttjande av miljö information kommer att behövas

också i fortsättningen, även om ansvaret blir uppdelat på flera händer.

3 Mer om förslaget att inrätta Toxikologisk informationstjänst (TOXIT)

Att utnyttja befintlig toxikologisk information är en nödvändighet med tanke *dels* på de begränsade undersökningsresurser som finns inte bara i vårt land utan totalt i världen, *dels* med tanke på de utomordentligt stora kostnaderna för att ta fram ny information – åtminstone om man skall få en samlad bild av exempelvis en viss kemikalies egenskaper och effekter.

Det är för många svårt att finna relevant information om kemiska ämnens eller produkters egenskaper och risker, att förstå innehållet i den vetenskapliga dokumentation som finns och att värdera riskerna. Möjligheterna att erhålla eller på konsultbasis köpa hjälp med dessa arbetsuppgifter är begränsade och för många i praktiken nästan obefintliga.

Miljödatanämndens förslag om en särskild satsning på toxikologisk informationsservice avser att avhjälpa en del av dessa brister och öka möjligheterna att få fram information. De tillkommande resurserna bör dimensioneras och inriktas så att de leder till ökad effektivitet i redan pågående miljövårdsarbete. De skall också innebära en höjd ambitionsnivå särskilt i den meningen att gällande bestämmelser om skydd mot kemiska risker, genom bättre informationstillgång, skall kunna tillämpas och fungera bättre än hittills, inte minst vad gäller näringslivets ansvar för förebyggande åtgärder.

En förbättrad toxikologisk informationsservice inom landet bör på sikt leda till en bättre miljö.

Toxikologisk informationstjänst (TOXIT) bör tills vidare fungera som självständigt statligt organ med verksamhet som i princip innebär att tillhandahålla informationstjänster och ta uppdrag i samband därmed (servicemyndighet) men ej myndighetsutövning.

Man har anledning räkna med att verksamheten i Toxikologisk informationstjänst i likhet med viss annan statlig service/konsulthjälp på sikt i ökande utsträckning kommer att vara finansierad av enskilda användare eventuellt jämte andra intressenter. Medelsbehovet för den nya verksamheten är av storleksordningen 6-8 milj kr per år under de första åren. Häri ingår också en fortsättning på några aktiviteter som utvecklats av miljödatanämnden. Därtill kommer

kostnader för den del som är giftinformationscentralen (GIC). De uppgår f n till ca 2,5 milj kr.

Användningen av resurserna i Toxikologisk informationstjänst bör styras av efterfrågan såväl vad gäller sakområden som servicetyper.

Genom bl a en omfattande kartläggning av behovet av toxikologisk informationservice har miljödatanämnden fått fram en bild av intressenter/avnämare, sakområden i servicen och typer av informationstjänster som är aktuella. Man talar här om litteraturservice, hänvisningsservice, nyhetsservice, service beträffande sammanställningar i fråga om uppgifter ur litteraturen m m och riskutvärderingar på basis av sådana uppgifter samt service beträffande kortare frågor i såväl akuta som andra situationer. Detta ses i förhållande till befintliga resurser för "informationservice", som är ojämna och otillräckliga.

Behovskartläggningen speglar i stort sett dagens situation, men med vissa blickar framåt. Det finns sålunda flera faktorer som pekar på att t ex trycket från myndigheternas sida på näringslivet att söka leva upp till intentionerna bakom lagstiftningen kommer att öka påtagligt under de närmaste åren. Samtidigt kan det här vara fråga om en växelverkan: en fungerande toxikologisk informationservice kan vara en viktig praktisk förutsättning för myndigheternas möjligheter att ställa krav på näringslivet och att utöva en effektiv tillsyn, speciellt genom regionala och lokala organ.

Inom Toxikologisk informationstjänst bör en successiv kapacitetsuppbyggnad ske och olika servicetyper undan för undan introduceras i verksamheten enligt en föreslagen treårsplan. Samtidigt måste viss flexibilitet finnas med hänsyn till de erfarenheter som görs. GIC-delen föreslås ingå i verksamheten redan från början.

För finansieringen har miljödatanämnden formulerat vissa principer som bygger på *dels* att samhället genom medelstildelning garanterar uppbyggnad och fortbestånd av verksamheten, *dels* att de som använder verksamhetens tjänster i lämplig utsträckning bör betala för den service som ges. För uppdrag i egentlig mening, främst med sammanställningar och riskutvärderingar, bör avgifter utgå efter grunder som successivt fastläggs. Det föreslås särskilda riktlinjer för avgiftsuttag under kapacitetsuppbyggnadsperioden. Under denna tid förutses förhållandevis begränsade intäkter i verksamheten. Prioritering av resursernas användning i förhållande till användarnas önskemål och fördelning på olika uppdrag kan komma att bli en

besvärlig fråga. Erfarenheterna under den första uppbyggnadsperioden får ge vid handen om särskilda normer eller regler erfordras härför.

En organisationskommitté bör få i uppdrag att lösa vissa praktiska/organisatoriska detaljfrågor innan verksamheten startar.

Betydelsen av samverkan med andra, såväl organisationer som personer, har betonats i det föregående. Utöver förslaget att de tillkommande resurserna bör sammanföras med giftinformationscentralen diskuterar miljödatanämnden möjligheten av ytterligare ett anknytningssteg, nämligen till ett bibliotek (Karolinska institutets bibliotek med den medicinska informationscentralen), det blivande statens miljömedicinska laboratorium (SML) eller produktkontrollnämnden. Det senare alternativet avvisas. Inget av de båda förstnämnda anses aktuellt f n.

Även om utredningsarbetet enligt miljödatanämndens mening nu förts så långt det är rimligt och möjligt som grund för statsmakernas beslut om inrättande av Toxikologisk informationstjänst måste erinras om att här finns vissa osäkerheter rörande den framtida utvecklingen. Miljödatanämnden föreslår att en översyn av verksamheten görs 5 à 6 år efter driftstart varvid bör ingå alla relevanta förhållanden för verksamheten såsom internorganisation, hur samverkan och avtal med utomstående fungerar m m. Verksamhetsformen och frågan om anknytning i ytterligare något steg till annan organisation bör också ingå, varvid alternativet med en anknytning till SML särskilt bör prövas.

Miljödatanämnden föreslår bl a

- att särskilda resurser avsätts för bättre möjligheter till information om de kemiska riskerna och att dessa resurser tillsammans med den nuvarande giftinformationscentralen bildar organisationen Toxikologisk informationstjänst
- att några andra aktiviteter med informationservice på miljöområdet i stort, vilka utvecklats av miljödatanämnden, fortsätter i fasta organisatoriska former
- att ansvaret för övriga av miljödatanämnden utvecklade hanteringsrutiner för miljöinformation eller andra projekt övergår till respektive myndighet
- att dessa förslag genomförs från och med den 1 juli 1981 varvid miljödatanämnden samtidigt upphör.

Sammanställning av remissyttrandena över miljödatanämndens betänkande (SOU 1980: 24) Bättre miljöinformation

Innehåll

Remissinstanserna

- I Behov av och principer för hantering av miljödata och annan miljöinformation** .....
- 1 Allmänna synpunkter på det hittillsvarande arbetet, miljöinformationens betydelse m. m. ....
- 2 Miljödatanämndens förslag i stort, samordning av miljödata m. m. ....
- 2.1 Vissa synpunkter på miljödatanämndens förslag i stort .....
- 2.2 Den s. k. paketlösningen, samordning av miljödata m. m. ....
- 3 Vissa särskilda frågor .....
- 3.1 Den officiella miljöstatistiken – innehåll, speciella samverkansfrågor m. m. ....
- 3.2 Miljöfaktorers hälsoeffekter och frågan om ett epidemiologiskt undersöknings- och övervakningsprogram .....
- 3.3 Övrigt (ej informationsservice) .....
- II Informationsservice på miljöområdet** .....
- 4 Några generella synpunkter .....
- 5 Behov av särskilda resurser för någon form av toxikologisk informationsservice .....
- 5.1 Resursbehovet i stort – positiva synpunkter .....
- 5.2 Prioriteringar och/eller begränsningar .....
- 5.3 Motiv för att vänta med beslut om resursatsningar eller för avstyrkan .....
- 6 Frågan om organisatoriskt ansvar för toxikologisk informationsservice .....
- 6.1 Kanalisering av resurserna för toxikologisk informationstjänst (TOXIT) till en organisation .....
- 6.2 Fördelning av resurser för toxikologisk informationsservice på flera befintliga organisationer .....
- 6.3 Övriga synpunkter på kanalisering av resurser m. m. ....
- 6.4 Frågan om giftinformationscentralens ställning .....
- 7 Övriga frågor rörande toxikologisk informationsservice .....
- 7.1 Organisation och uppbyggnad av service med riskutvärderingar, m. m. ....
- 7.2 Jourservice avseende frågor i samband med akuta miljöhot ..
- 7.3 Finansiering och prioritering av utnyttjandet av tjänster hos den toxikologiska informationstjänsten .....
- 7.4 Frågan om tillgång till och ansvar för informationen .....
- 7.5 Diverse frågor .....
- 8 Allmän miljöinformationsservice .....
- 8.1 Egentlig informationsservice .....
- 8.2 Särskilda synpunkter i fråga om miljö kvalitetsredovisning ...

Remissinstanserna

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av rikspolisstyrelsen, datainspektionen, försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets forskningsanstalt, socialstyrelsen, sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut, statens miljömedicinska laboratorium, televerket, statens järnvägar, sjöfartsverket, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, statistiska centralbyrån, statskontoret, riksrevisionsverket, riksarkivet, delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning, universitets- och högskoleämbetet, lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, statens livsmedelsverk, fiskeristyrelsen, statens jordbruksnämnd, statens naturvårdsverk, produktkontrollnämnden, koncessionsnämnden för miljöskydd, statens strålskyddsinstitut, generaltullstyrelsen, konsumentverket, arbetarskyddsstyrelsen, styrelsen för arbetarskyddsfonden, statens planverk, statens lantmäteriverk, statens industriverk, Sveriges geologiska undersökning, styrelsen för teknisk utveckling, statens brandnämnd, Karolinska sjukhuset, forskningsrådsnämnden, medicinska forskningsrådet, naturvetenskapliga forskningsrådet, Sveriges lantbruksuniversitet, statens veterinärmedicinska anstalt, Standardiseringskommissionen i Sverige, länsstyrelserna i Jönköpings, Gotlands, Blekinge, Hallands, Örebro och Jämtlands län, utredningen (K 1979:01) om transport av farligt gods, utredaren (A 1979:01) om information rörande arbetsmiljörisker, Ingenjörsvetenskapsakademien, Svenska kommunförbundet, landstingsförbundet, Svenska naturskyddsföreningen, Sveriges industriförbund, Lantbrukarnas riksförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), centralorganisationen SACO/SR, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska arbetsgivareföreningen, Kemisk-Tekniska Leverantörsförbundet, Kooperativa förbundet, Miljöförbundet, Plast- och Kemikalieleverantörers Förening, Riksförbundet för Allmän Hälsovård, SOS Alarmering AB, Studsvik Energiteknik AB, Svensk Förening för Toxikologi och Sveriges Kemiska Industrikontr. Därutöver har kommerskollegium inkommit med yttrande.

Socialstyrelsen har bifogat yttranden från statens miljömedicinska laboratorium, länsläkarorganisationerna i Uppsala, Skaraborgs och Norrbottens län samt 1:e statsläkaren i Malmö. Universitets- och högskoleämbetet har bifogat yttranden från Wallenbergslaboratoriet vid universitetet i Stockholm; miljövårdscentrum vid tekniska högskolan i Stockholm; rektorsämbetet vid universitetet i Uppsala med bifogande av yttrande från matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden; medicinska fakultetsnämnden vid universitetet i Linköping; rektorsämbetet vid universitetet i Lund med bifogande av yttranden från tekniska, matematisk-naturvetenskapliga och medicinska fakultetsnämnderna samt styrelsen för miljö-
vårdsprogrammet; rektorsämbetet vid universitetet i Göteborg med bifogande av yttranden från biologisk- geovetenskapliga sektionen och

linjenämnden för biolog-, fiskevårds- och geovetarlinjerna; Centrum för Miljöteknik vid Chalmers tekniska högskola; rektorsämbetet vid Umeå universitet med bifogande av yttrande från samhällsvetenskapliga och matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnderna. Landsorganisationen i Sverige har bifogat yttranden från Svenska Metallindustriarbetareförbundet, Svenska fabriksarbetareförbundet, Beklädnadsarbetarnas förbund och Hotell- och Restauranganställdas förbund. Centralorganisationen SACO/SR har bifogat yttrande från Agrifack, Sveriges naturvetareförbund och Sveriges veterinärförbund.

Avd. I Behov av och principer för hantering av miljödata och annan miljöinformation

I Allmänna synpunkter på det hittillsvarande arbetet, miljöinformationens betydelse m. m.

Vissa remissorgan har rent allmänt behandlat frågan om miljöinformationens betydelse m. m. Några remissorgan har också kommenterat miljödatanämndens hittillsvarande arbete då det gällt utvecklingen av miljövärdens informationssystem (MI) samt den genom rapporten gjorda redovisningen och diskussionen. Några förslag till breddat innehåll i miljöinformationen, dvs. nya eller hittills endast delvis behandlade sakområden, återges också i detta avsnitt. Andra synpunkter på sakinnehållet och omfattningen i övrigt, då det gäller olika delar av miljöinformationen och informations-service på miljöområdet, tas upp under resp. rubriker i de följande avsnitten.

Hittillsvarande arbete, miljöinformationens betydelse

Länsläkarorganisationen i Uppsala län ser positivt på att miljödatanämnden bildats och fått tillfälle att göra en rad probleminventeringar och metodstudier. Miljödatanämnden har också sökt sprida information om sitt arbete och var det går att söka ytterligare information inom ett visst område. Tack vare miljödatanämndens arbete bör enligt länsläkarorganisationen många tillsynsmyndigheter ha fått en mer realistisk bild av hur bl. a. ADB kan användas och hur viktigt det är att överväga vad som bör matas in respektive vad som kan komma ut.

Sjukvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) betonar att landstingens krav på god och lättillgänglig miljöinformation kommer att öka i framtiden. Förslaget till hälso- och sjukvårdslag (Mål och medel för hälso- och sjukvården, SOU 1978:78) syftar till att ge landstingen ett ansvar för hela befolkningens hälsa med en helhetssyn på individen i sin totala miljö. Detta kommer att ha till följd att landstingen ännu mer engagerar sig i frågor som rör miljöövervakning och regional samhällsplanering. – Spri anser bl. a. att det finns behov av centrala insatser för att utveckla, samordna och förmedla information om miljödata.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) anser det viktigt att den verksamhet som miljödatanämnden inlett fullföljes av de myndigheter som övertar ansvaret när miljödatanämndens verksamhet upphör.

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) konstaterar att i utredningen behandlas informationsförsörjningen inom en bred och viktig sektor. DFI anser att det är värdefullt att man på detta sätt sökt skapa sig en uppfattning om informationsbehoven inom hela området och möjligheter att lösa dem. – Enligt DFIs bedömning har

utredningen visat på det stora behovet av en förbättrad miljöinformation. Det är därför viktigt att tillräckliga resurser satsas på informationsförsörjningen inom detta område i framtiden.

Linjenämnden för biolog-, fiskevårds- och geovetarlinjen vid *Göteborgs universitet*, till vars yttrande rektorsämbetet hänvisar, anför följande: Utredningen i sig fyller ett stort behov av en samlad genomgång och diskussion av de många ADB-baserade databaser inom miljöområdet som finns i Sverige och därtill några av de utländska.

Centrum för miljöteknik vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg skriver: Utredningens förslag inrymmer en rad olika delprojekt inom olika områden och dessa föreslås bli permanentade i en eller annan form. För att bli nyttiga krävs att projekten ges tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att snabbt kunna genomföras i sin helhet. Vissa program som t. ex. MI-01 och produktregistret pekar på svårigheterna vid uppbyggnad av nya system. En tydligare prioritering av insatserna vore önskvärd för att kunna fördela resurserna på bästa sätt.

Miljövårdscentrum vid Kungl. tekniska högskolan i Stockholm säger bl. a. följande: Innan vi diskuterar miljödatanämndens förslag i rapporten Bättre miljöinformation bör framföras att vi anser att miljödatanämndens verksamhet hitintills varit mycket värdefull. Nämnden har initierat och organiserat ett stort antal olika aktiviteter vad gäller informationsverksamhet inom miljövårdsområdet.

Fiskeristyrelsen anför bl. a.: De resultat som framkommit ur miljödatanämndens verksamhet har inneburit en omfattande upprustning inom det stora arbetsfält som miljöinformationen utgör.

Statens naturvårdsverk anför rent allmänt följande: God information om naturmiljön, bl. a. om miljökvalitetens utveckling, och om olika föroreningars orsaker, spridning och effekter är av stor betydelse för ett framgångsrikt miljöskydd.

Miljödatanämnden har spelat en stor roll för uppbyggnaden av olika informationssystem på miljövårdsområdet. Flera av dessa system har de senaste åren övertagits av resp sektormyndighet för fortsatt uppbyggnad och drift. En fortsatt överföring av informationsprojekt till sektormyndigheterna har aktualiserat frågorna om miljödatanämndens framtid.

Miljödatanämnden har i sin slutrapport gjort en förtjänstfull genomgång av sina olika aktiviteter. Genom att dessa verksamheter nu föreslås fördelas på olika myndigheter bör enligt naturvårdsverket en avveckling av nämnden kunna genomföras per 1981-06-30.

Utredningen om information rörande arbetsmiljörisker (INRA) skriver bl. a.: Delar av den verksamhet som miljödatanämnden för närvarande svarar för har bidragit till en bättre överblick över tillgänglig kunskap om arbetsmiljörisker. Ett exempel på det är den del av miljöstatistisk årsbok som rör arbetsmiljön. Ett annat är katalogen över den arbetsmiljöforskning i landet som bedrivs av olika huvudmän. Ett tredje är översikten över

gällande regler om kemiska ämnen. Det är värdefullt om arbetet med att ta fram sådana översikter över kunskapsläget kan fortsätta.

Styrelsen för Svenska kommunförbundet erinrar om att miljödatanämnden (MDN) sedan år 1974 har arbetat med olika projekt för att utveckla ett informationssystem för miljövärden. Många försök har gjorts av MDN för att med hjälp av ADB-teknik främja reformarbetet inom miljövärden. Enligt styrelsens mening har MDNs verksamhet på olika sätt stimulerat arbetet med att sprida information om den svenska miljövärdspolitiken metoder och resultat. Den har också främjat en samordning av rutiner för hantering av miljödata.

Många av MDNs projekt har dock enligt kommunförbundet visat att miljöinformation är en väsentlig del av berörda myndigheters tillsynsansvar och därför primärt bör utformas och spridas genom den ansvariga myndighetens försorg. Andra projekt har visat på en övertro då det gäller ADB-teknikens möjligheter. — — —

Svenska naturskyddsföreningen säger beträffande behovet av miljöinformation rent allmänt följande: Inledningsvis vill föreningen konstatera att behovet av information om miljön är mycket stort. Jordens resurser och de olika — ofta mycket komplicerade och komplexa — samband som råder mellan olika organismer (inklusive människan) och deras livsmiljö sätter klara gränser inom vilka samhällsutvecklingen måste ske för att kunna bli bestående på lång sikt. God kännedom om de naturgivna förutsättningarna är av utomordentligt stor betydelse vid all samhällsplanering och i en lång rad andra sammanhang. Det måste i samhället finnas system som vidarebefordrar den kunskap som vinnns genom forskning eller genom olika myndigheters och andras verksamhet så att denna kunskap kan beaktas i olika beslutssituationer och misstag därigenom förebyggas.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) understryker inledningsvis den stora vikten av en effektiv information i miljöfrågor. Förbundet vill dock samtidigt framhålla att den producerade informationsmängden ej bör vara större än vad som efterfrågas för produktiva ändamål. Att producera information för informationens egen skull har inget intresse. LRF förordar därför att informationsanvändarnas behov i största möjliga utsträckning får styra uppbyggandet av miljöinformationen samtidigt som restriktivitet och höga effektivitetskrav iakttas.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) anser följande: Miljödatanämndens arbete med att utveckla ett informationssystem för miljövärden, projekt rörande administrativa datasystem hos miljövärdande myndigheter, försöksdatabank om forskningsprojekt och kemiska ämnen, miljöstatistiska publikationer m. m. har fyllt väsentliga behov.

Breddat innehåll i miljöinformationen

Länsläkarorganisationen i Uppsala län anför: Miljödatanämndens arbete har främst inriktats på naturmiljön och arbetsmiljön, men också berört

andra delar av människans miljö. Ett sådant exempel är kontrollen av livsmedel. Länsläkarorganisationen vill för sin del framhålla att den byggda miljön – boendemiljön – också är en mycket betydelsefull del av människans miljö. Självfallet var det nödvändigt avgränsa miljödatanämndens arbetsområde som redan har varit mycket omfattande, men samtidigt bör metoder och erfarenheter från miljödatanämnden även utnyttjas för boendemiljön.

Miljövårdsprogrammet vid Lunds universitet menar att den kanske viktigaste bristen i betänkandet är att frågan om naturresursräkenskaper som del av ett miljöinformationspaket har utelämnats. Dessa frågor och deras samband med miljö kvalitetsövervakningen (PMK-verksamheten) hade förtjänat närmare belysning inte minst mot bakgrund av pågående utvecklingsarbete vid statistiska centralbyrån och statens naturvårdsverk avseende naturresursräkenskaper och förslaget att den officiella miljöstatistiken skall vila på SCB medan PMK-verksamheten bedrivs vid naturvårdsverket.

Svenska naturskyddsföreningen erinrar om sitt yttrande 1974 över miljökontrollutredningens betänkande "Miljövårdens informationssystem" (SOU 1973:36 och 37), som ligger till grund för den verksamhet som miljödatanämnden vidareutvecklat. Här framhöll föreningen att information måste finnas tillgänglig såväl om den opåverkade naturen som om miljöstörningar av olika slag. Föreningen framhöll vidare att miljökontrollutredningen lagt för liten vikt vid information om den opåverkade naturen.

De gångna årens verksamhet med miljövardens informationssystem har lett till att ett basdatanät etablerats. Vidare har miljöstatistiken förbättrats och databanker om miljöforskning, miljöliteratur m. m. byggts upp. Trots detta är det emellertid föreningens mening att det fortfarande finns en slagsida i informationssystemet så till vida som att miljöstörningar ägnas mera utrymme än baskunskap om den opåverkade naturen. Det sagda får inte tolkas som att föreningen är emot uppbyggnaden av en toxikologisk informationstjänst och annan information om miljöstörande produkter och verksamheter. Vad föreningen menar är i stället att liknande satsningar måste göras även beträffande den opåverkade naturen. En del i detta är självfallet att tillförsäkra naturvårdsverket de ökade medel som begärs till basdatanätet.

Föreningen framhåller också att det inte endast är en produkts toxiska egenskaper som avgör om den är acceptabel eller inte från miljövardssynpunkt. Höga anspråk på råvaror och energi i tillverkningskedet liksom andra svårigheter att ta om hand produkten sedan den tjänat ut är exempel på andra omständigheter som måste beaktas i detta sammanhang. Även denna typ av information måste enligt naturskyddsföreningen finnas lätt tillgänglig i någon av de databanker och informationssystem som tillsammans utgör miljövardens informationssystem.

2 Miljödatanämndens förslag i stort, samordning av miljödata m. m.

Synpunkter i remissyttrandena på miljödatanämndens förslag i stort är ofta mer eller mindre uttalat kopplade till nämndens modell med den s. k. paketlösningen och frågor om samordning av miljödata m. m. Någon klar avgränsning mellan yttranden citerade i avsnitt 2.1 och i 2.2 finns således inte.

2.1 Vissa synpunkter på miljödatanämndens förslag i stort

Några remissorgan har kortfattat helt eller delvis tagit ställning till miljödatanämndens förslag i stort, utan att ta upp de olika delförslagen var för sig. Sådana yttranden är också tillämpliga på förslagen om informations-service på miljöområdet, behandlade i avdelning II i det följande, om det inte framgår annat. Ett par remissorgan, som i princip avstått från yttranden, men som därutöver lämnat vissa synpunkter, refereras också här.

Försvarets forskningsanstalt (FOA) har inga principiella invändningar mot de i rapporten presenterade förslagen.

Enligt den mening som *länsläkarorganisationen i Norrbottens län* har, synes i princip miljödatanämndens olika överväganden och förslag te sig invändningsfria. (Vederbörandes synpunkter beträffande organisatorisk anknäytning av den tänkta toxikologiska informationstjänsten återges i avsnitt 6.1.2 i det följande.)

Statens järnvägar (SJ) skriver: SJ har, med tanke på sin mångsidiga verksamhet, stort intresse av miljöinformation och är berörda av både arbets- och naturmiljön. — — — SJ anser att bra och lätt tillgänglig information om miljön — inte minst om nya rön om kemiska hälsorisker och ämnenas toxikologiska inverkan — är av intresse för SJ vid planering och produktion. — SJ har intet att erinra mot utredningens förslag.

Sjöfartsverket anför följande: Rapporten anvisar en stegvis fortsatt uppbyggnad av miljöinformationssystemet som innebär direkt organisatorisk lokalisering av olika informationsaktiviteter. Detta framgångssätt synes enligt verkets uppfattning vara riktigt. Det är emellertid svårt att endast med hjälp av betänkanudet och tillhörande underrapporter bilda sig en uppfattning om de framtida resultaten. Dessa är naturligtvis beroende på hur uppbyggnadsfaserna gestaltar sig. Sjöfartsverket känner därför ett behov av att i sin egenskap av avnämare få vara med och ge ytterligare synpunkter under uppbyggnadsskedet.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), som bifogat erhållna yttranden från universitet och tekniska högskolor, konstaterar att högskoleenheterna tillstyrker de flesta av förslagen som förs fram i rapporten. Detta gäller t. ex. förslaget att miljödatanämnden upphör, varvid dess arbetsuppgifter överförs på andra lämpliga organ och att SCB får ansvaret för den

officiella miljöstatistiken. Enheterna delar vidare utredningens åsikt om att det föreligger ett stort behov av en toxikologisk informationservice. Högskoleenheterna riktar däremot kritik mot den föreslagna organisatoriska uppbyggnaden av den toxikologiska informationservice (TOXIT). – UHÅ ansluter sig i stort sett till högskoleenheternas synpunkter.

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden, Uppsala universitet, skriver:

Sammanfattningsvis vill fakultetsnämnden

- i stort tillstyrka den föreslagna omorganisationen
- framhålla betydelsen av att insamlade data förses med källhänvisningar och metodbeskrivningar och att ett så brett källmaterial som möjligt nyttjas
- yrka på att miljöstatistik och miljökvalitetskontroll i största möjliga utsträckning bedrivs som ett nordiskt samarbete
- med skärpa framhålla att om miljöstatistik, miljökvalitetskontroll och miljöinformation skall ge avsedd effekt är det oundgängligen nödvändigt att personer med vetenskaplig kompetens knytes till de aktuella aktiviteterna och ges ansvar för utvärderingen av insamlade data.

Det finns anledning att allvarligt överväga om ett fullständigt genomförande av de framförda förslagen verkligen kommer att ge sådana vinster att de motsvarar de erforderliga resurserna. Enligt nämndens mening bör förslagen därför inte omedelbart genomföras i full skala och senare utökas i den mån erfarenheterna från verksamheten visar att ett utbyggnadsbehov föreligger.

Lantbruksstyrelsen hänvisar till miljödatanämndens förslag om ett antal dellösningar som tillsammans bedöms möta rimliga behov av samverkan och samordning av rutiner för hantering och redovisning av miljödata samt informationservice i övrigt på miljöområdet, m. m. Lantbruksstyrelsen har inget att erinra mot dessa förslag. (Ytterligare synpunkter från styrelsen beträffande ansvarsfördelning m. m. citeras i avsnitt 2.2.)

Statens jordbruksnämnd skriver: Jordbruksnämnden har i ett tidigare yttrande anfört att den endast i ringa omfattning kan bidra med information till miljövärdens informationssystem eller har behov av att hämta information därur. Detta uttalande gäller fortfarande. Jordbruksnämnden har emellertid ingen erinran mot de förslag som miljödatanämnden nu framlägger för samverkan och samordning av rutiner för hantering och redovisning av miljödata samt av informationservice i övrigt på miljöområdet. Huvudansvaret bör således ligga för samordning av ADB på statskontoret, för den officiella miljöstatistiken på statistiska centralbyrån och för programmet för miljökvalitetsövervakning (PMK) på statens naturvårdsverk.

Koncessionsnämnden för miljöskydd anför: Från de synpunkter koncessionsnämnden har att beakta finner nämnden ej anledning till erinran mot i rapporten framförda synpunkter och förslag. (Nämnden ifrågasätter dock

om inte det nya organet TOXIT' bör knytas till annat statligt organ, se vidare avsnitt 6.1.2.)

Statens strålskyddsinstitut skriver bl. a. följande: Miljödatanämndens förslag innebär ett antal dellösningar, vilka delvis innebär att nya funktioner tillskapas, delvis att äldre funktioner bibehålles. Förutom vad nedan (refererat i avsnitt 6.3) anföres angående den föreslagna toxikologiska informationsservicen finner strålskyddsinstitutet de föreslagna lösningarna tillfredsställande.

Statens planverk anför: Planverket har inget att erinra mot de av miljödatanämnden föreslagna åtgärderna annat än vad gäller placeringen av den toxikologiska informationsservicen. — — —

Sveriges geologiska undersökning (SGU) säger följande: Sammanfattningsvis kan konstateras att SGU i stort sett delar utredningens åsikter om den framtida organisationen och ansvarsfördelningen inom miljödataområdet. — En stor del av rapporten (kap. 7) upptas av förslag om toxikologisk informationsservice. Då denna verksamhet har liten anknytning till SGUs verksamhet avstår vi från att yttra oss över detta avsnitt av rapporten.

Forskningsrådsnämnden har i stort inte något att erinra mot miljödatanämndens paketlösning för att skapa bättre miljöinformation och bättre samordning av denna.

Naturvetenskapliga forskningsrådet tillstyrker den föreslagna omorganisationen men vill framhålla

att ett bredare källmaterial än hittills insamlas bland annat genom att utnyttja information från allmänheten

att datamaterialets kvalitet kontrolleras genom metodikredovisning och analyser av variation i tid och rum

att materialets användbarhet ökas genom vetenskaplig bearbetning och tolkning med avseende på konsekvenser för miljön och människans hälsa

att möjligheterna till internationellt och nordiskt samarbete ytterligare prövas.

Länsstyrelsen i Kronobergs län tillstyrker i stort miljödatanämndens förslag till framtida organisation av miljödatainformation och verksamheten knuten till den. Man anser dock att tänkbara alternativa organisatoriska lösningar för den toxikologiska informationstjänsten skulle ha presenterats mera utförligt (jfr avsnitt 6.2.2 i det följande).

Agrifack, med instämmande av *SACO/SR*, uppehåller sig mest vid förslaget om en toxikologisk informationstjänst och har vissa synpunkter härpå (återgivna i avsnitt 5.2.2). *Agrifack* anför därefter: I övrigt tillstyrker *Agrifack* utredningens förslag.

Riksförbundet för Allmän Hälsovård (FAH) skriver: Miljödatanämnden har enligt FAHs uppfattning redovisat sitt uppdrag på ett övertygande sätt. Den föreliggande rapporten med sina förslag riktar uppmärksamheten på

hälso- och miljövårdens komplicerade arbetsuppgifter på ett mycket klargörande och detaljbeskrivande sätt.

FAH finner förslaget rörande ett miljövårdens informationssystem vara en betydelsefull hjälp vid framtagning av uppgifter såsom statistik, kemiska ämnens farlighet, exponeringstider m. m., mätserier och biologiska prov för att man på ett bästa möjliga sätt skall kunna planlägga och övervaka människans hälso- och miljöförhållanden under de skiftande förutsättningar som dessa kan bli aktualiserade.

2.2 Den s. k. paketlösningen, samordning av miljödata m. m.

Ett mycket stort antal remissinstanser har närmare gått in på miljödatanämndens s. k. paketlösning, en modell för innehåll i och organisatorisk ansvarsfördelning för vidareföring av hittillsvarande arbete med miljövårdens informationssystem (MI). Frågan om samordning av miljödata tas därvid upp och utvecklas i flera remissyttranden. I princip ansluter sig samtliga till tanken att hittillsvarande MI-projekt överförs till permanenta organ, varvid miljödatanämnden samtidigt upphör.

Ett mindre antal remissorgan har i detta sammanhang även tagit ställning till hela paketlösningen inkl. bl. a. den del som innefattar en informations-service.

I några få yttranden eller delar av yttranden går man konkret även in på vissa MI-projekt som sker i samarbete mellan flera parter eller som speciellt berör rutinerna i någon myndighets verksamhet. Sådana citat har sammanförts i slutet av detta avsnitt, under 2.2.2.

2.2.1 Allmänt

Datainspektionen anför: Enligt förslaget bör en del frågor rörande samordning inom miljöinformationsområdet kunna handhas av statskontoret. Denna del av förslaget baseras på förhållandet att statskontoret redan i dag svarar för samordning av ADB inom statsförvaltningen och att därför denna del av MDNs hittillsvarande uppgifter hör hemma där. Datainspektionen finner anledning påpeka att den samordning inom ADB som statskontoret utfört avsett teknisk och upphandlingsmässig samordning och knappast inneburit en innehållsmässig samordning av olika ADB-system. Inspektionen ställer även frågan huruvida en samordningsuppgift av det slag som åsyftas i förslaget står i överensstämmelse med den framtida inriktning av statskontoret som riksdagen beslutat om (prop. 1979/80: 124, FiU 1979/80: 26).

Enligt det remitterade förslaget skall projekt inom miljövårdens informationssystem (MI), som speciellt berör rutinerna i någon myndighets verksamhet, övergå helt till denna myndighet. Datainspektionen anser att detta är en riktig grundprincip och förordar att den tillämpas generellt för MI-

system. I de fall det finns flera intressenter bör huvudregeln vara att ansvaret tilldelas endast en av dessa.

Socialstyrelsen skriver: Miljödatanämndens förslag vad gäller samordning av ADB, officiell miljöstatistik, principer för uppföljning och vidareutveckling av vissa MDN-projekt och andra pågående eller framtida verksamheter beträffande miljöinformation samt programmet för miljö kvalitetsövervakning (PMK) tillstyrks av styrelsen.

Länsläkarorganisationen i Uppsala län skriver: Det förefaller riktigt att statskontoret och statistiska centralbyrån får till uppgift att samordna ADB respektive publicera den officiella miljöstatistiken. På så sätt bör de metoderfarenheter som kommit fram kunna samlas och utvecklas ytterligare.

Sedan försöksperioden avslutats bör det också vara lämpligt att respektive myndighet följer upp de projekt som har anknytning till myndigheten. Det hade kanske legat nära till hands att skapa ytterligare en myndighet som bidragit till att komplicera ansvars- och kompetensförhållandena inom natur-, arbetsmiljö och produktkontroll. Ansvaret för att söka, använda och sprida information är så väsentligt för myndigheterna att det vore olyckligt om det fick en oklar fördelning mellan sektorsmyndighet och miljödatanämnden eller dess efterföljare.

Statens miljömedicinska laboratorium (SML) anför: Utredningen omfattar dels en redogörelse för av miljödatanämnden hittills bedrivna verksamhet. Detta avsnitt utmynnar i ett förslag att den hittillsvarande miljödatanämnden avvecklas och att ansvaret för de olika pågående projekten överföres till respektive ansvariga myndigheter. SML delar i detta avsnitt utredningens förslag.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) anför: SMHI stöder förslaget att de enskilda projekten helt övergår till berörda myndigheter. I de fall projekt omfattar flera intressenter anser SMHI det mycket viktigt att regeringen klart uttalar var driftsansvaret skall förläggas; detta för att undvika konflikter vid uppdelning av projekt.

SMHI anser vidare det vara en fördel om samverkan kan ske på frivillig basis. En frivillig verksamhet kan emellertid vara svår att prioritera inom en statlig myndighet. Om statsmakterna beslutar att en myndighet skall ansvara för samordningen inom en viss verksamhet så bör också myndigheten få direktiv och resurser för detta. SMHI delar miljödatanämndens uppfattning att en förutsättning för att eventuella samordningsbehov skall kunna konkretiseras och resultera i gemensamma förslag till riktlinjer eller dylikt, är ett nära samarbete mellan dem som producerar och dem som använder register med miljödata. SMHI delar också uppfattningen att arbetet i första hand grundas på erfarenhetsutbyte och bedrivs frivilligt.

I detta sammanhang pekar SMHI också på den utredning institutet gjort inom ramen för utvecklingen av miljövårdens informationssystem (MI) och menar att staten bör se till att erforderliga resurser finns så att de i det

åsyftade arbetet föreslagna rekommendationerna för samordnade informationsuttag ur MI och SMHIs register skall kunna följas.

SMHI kommenterar sammanfattningen av miljödatanämndens förslag och anser att samordning av såväl information som verksamhet kan bli effektiv först när speciella resurser ställs till både samordnande myndighets och samordnade verksamhets förfogande. Erfarenheter har visat att det är svårt för enskilda myndigheter/organisationer/projekt att få fram de nödvändiga resurserna trots fördelarna av en samordning.

Statistiska centralbyrån (SCB) anför följande: SCB vill i stort sett tillstyrka den paketlösning som presenteras i sammanfattningen (s. 246–252), dock utan att ta ställning till huruvida den föreslagna Toxikologiska informationstjänsten bör vara ett självständigt organ eller knyts till någon existerande organisation, och inte heller till dess storlek.

Vissa delar av paketet avser hänvisnings- och bevakningsverksamhet. Utrymmet för sådan verksamhet bör bedömas också med hänsyn till den brist på relevanta primärdata som föreligger på flera områden (ett färskt exempel gäller emissioner i Östersjön, jfr *Ambio* nr 3–4 1980, s. 145). Det är dock fakta om miljön och miljösammanhang som först och främst utgör miljöinformation. Nyttan av hänvisningssystemen har för SCBs del varit mycket begränsad.

SCB noterar vidare att förslaget till paketlösning har en oavslutad prägel i detaljerna (exempel se avsnitt 8.2).

SCB sammanfattar sitt yttrande sålunda: SCB tillstyrker utredningens förslag att det fulla ansvaret för den officiella miljöstatistiken överförs till SCB. Verket tillstyrker i huvudsak även övriga delar av MDNs paketlösning, och vidare i allt väsentligt detaljförslagen beträffande miljöstatistiken och Miljöstatistisk årsbok.

Statskontoret anför: Statskontoret delar miljödatanämndens uppfattning att den verksamhet som har bedrivits av nämnden inom miljövårdsområdet i princip bör övertas av befintliga organ. Statskontoret anser i likhet med miljödatanämnden att den fortsatta utvecklingen av ADB-system på miljöområdet nogga bör följas.

Riksrevisionsverket (RRV) skriver följande: RRV delar miljödatanämndens uppfattning att ansvaret för informationsprojekt som berör en myndighets verksamhetsområde bör åvila myndigheten i fråga. I rapporten föreslås att flertalet av de projekt som nämnden drivit skall flyttas över till framför allt vissa centrala myndigheter. Enligt RRVs mening bör det ankomma på de myndigheter hos vilka projekten väsentligen hör hemma att bedöma värdet av ett fortsatt projektarbete. RRV utgår från att sådana bedömningar görs i remissbehandlingen av nämndens förslag och att projektens värde och de resurskrav projekten eventuellt innebär därvid ställs i relation till respektive myndighets övriga verksamhet.

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) anför: DFI finner det vara riktigt att ansvaret för miljöinformationen

där så är möjligt läggs på de myndigheter som svarar för övrig verksamhet på resp. delområde. Enligt delegationens uppfattning måste informationen vara en integrerad del av verksamheten inom varje ämnesområde. Härigenom får informationen bl. a. en klar saklig anknytning. En förutsättning för att detta skall fungera måste dock vara att de myndigheter det nu gäller också i instruktion e. d. får ett klart inskrivet uppdrag att svara för informationen. — — — DFI anser att ett samordningsansvar skall finnas kvar när miljödatanämnden försvinner, förutom det allmänna ansvar för ADB-utnyttjandet som statskontoret har.

Med en uppdelning av ansvaret på olika myndigheter kan DFI visserligen ansluta sig till att miljödatanämnden inte finns kvar. DFI vill i stället förorda att en rådgivande samordningsgrupp inrättas. I denna grupp skulle kunna ingå representanter för de myndigheter som har ansvar för information inom miljöområdet. Ansvar för att en sådan grupp fungerar skulle kunna läggas på t. ex. statens naturvårdsverk. DFI har, med utgångspunkt i sitt allmänna ansvar för planering inom informationsförsörjningen, anledning att fortsatt följa arbetet även inom miljöområdet, och är också beredd att delta i arbetet i en sådan samordningsgrupp om den kommer till stånd.

En uppgift för ett sådant organ blir att tillse att de olika instanserna får tillräckliga resurser för miljöinformation.

Andra viktiga uppgifter för en samrådsgrupp blir att bevaka att informationen hålls allmänt tillgänglig samt att stimulera till erfarenhetsutbyte och informella kontakter som är viktiga inom ett område i utveckling.

Lunds universitet, rektorsämbetet, skriver: Universitetet i Lund, som beretts tillfälle avge yttrande, överlämnar från tekniska, matematisk-naturvetenskapliga och medicinska fakultetsnämnderna samt styrelsen för miljövårdsprogrammet inkomna yttranden. Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden har avstått från att yttra sig.

Samtliga organ tillstyrker förslaget att miljödatanämnden skall upphöra och att dess arbetsuppgifter skall överföras på andra organ. Flertalet organ tillstyrker även förslaget att SCB bör ha ansvar för den officiella miljöstatistiken. — — — Rektorsämbetet instämmer i dessa bedömningar.

Styrelsen för miljövårdsprogrammet vid Lunds universitet anför: Det är tillfredsställande att se att en organisation som skapats som försöksverksamhet inte automatiskt föreslår permanentning. Förslagen att lägga ut olika delar av verksamheten och statistikinsamling på berörda myndigheter är i de enskilda fallen väl motiverade. Detta får samtidigt inte innebära att det nödvändiga forsknings- och utvecklingsarbetet på området efterställs. Värdet av all statistik på detta område är helt beroende av att använda metoder för datainsamling är pålitliga.

Lantbruksstyrelsen anför: I rapporten lägger miljödatanämnden fram förslag till ett antal dellösningar som tillsammans bedöms möta rimliga behov av samverkan och samordning av rutiner för hantering och redovisning av miljödata samt informationsservice i övrigt på miljöområdet. Miljö-

datanämnden föreslås upphöra den 1 juli 1981. De olika projekt som miljödatanämnden utvecklat föreslås överföras till de myndigheter vars verksamhet dessa projekt direkt berör eller anknyter till. För de projekt där det finns flera registrerande intressenter föreslår miljödatanämnden att parterna övertar ansvaret och tillsammans beslutar om var driftsansvaret bör läggas. Lantbruksstyrelsen har inget att erinra mot dessa förslag. Styrelsen vill dock särskilt understryka miljödatanämndens förslag om att det principbeslut som finns om en offentlig miljöstatistik bör ligga fast och att SCB bör ha det formella ansvaret för den fortsatta permanenta framställningen av denna statistik.

Skogsstyrelsen anför: Skogsstyrelsen framförde 1973 i yttrandet över Miljövårdens informationssystem att de organ som har specialister inom olika områden bör svara för att miljöinformationen blir tillgänglig för användarna utan att man har några extra mellanled. Styrelsen kan nu med tillfredsställelse konstatera att utredningen föreslår att ansvaret för miljöinformationen i princip skall ligga på resp "fackmyndighet" naturvårdsverket, arbetarskyddsstyrelsen osv. – Att lägga ansvaret för all officiell miljöstatistik på en myndighet, nämligen statistiska centralbyrån får dock anses vara en stor fördel och tillstyrkes.

Fiskeristyrelsen anför: I rapporten föreslås att miljödatanämnden skall upphöra att verka 1 juli 1981. Nämndens hittillsvarande arbete har avsett ett flertal goda projekt och användbara produkter. Sammantaget kommer de i rapporten framförda förslagen att möjliggöra att arbetet fortsätter inom andra, redan existerande, organisationer samtidigt som en toxikologisk informationstjänst inrättas. Fiskeristyrelsen vill därför inte motsätta sig förslaget att miljödatanämnden upphör som organisatorisk enhet.

Arbetarskyddsstyrelsen anför bl. a. följande (se även under 2.2.2): De samordningsfrågor rörande miljöinformation som ingått i miljödatanämndens uppdrag gäller både informationens omfattning och möjligheterna att genom utveckling av rationella ADB-system och andra organisatoriska åtgärder tillgodose informationsbehovet. I kapitel 4 tar nämnden upp sin egen ställning som samordningsorgan i anslutning till de av nämnden upptagna projekt som samlats i programmet Samordning av ADB. Frågorna har dock getts en mera generell karaktär (samordning av miljödata i stället för samordning av ADB), även om de praktiska och ekonomiska aspekterna på samordning av miljödata givetvis överväger just beträffande datoriserade system.

Arbetarskyddsstyrelsen instämmer i miljödatanämndens slutsats att det på sikt knappast finns behov av något organ med det särskilda sektoransvar som nämnden haft för ADB-samordning inom området miljöinformation. Genom de olika fackmyndigheternas överblick av behovet av samarbete i olika sammanhang bör en hög grad av samordning följa som en naturlig del vid uppbyggnaden av systemen. Statskontorets övergripande

ansvar för samordning av ADB bör därför vara tillräcklig garanti för behövlig samordning vid sidan härav.

Styrelsen för arbetarskyddsfonden skriver: Styrelsen är positivt inställd till att miljödatanämndens verksamhet, genom utredningens förslag till ett antal dellösningar, kan fortsätta i mera fasta organisatoriska former. Inom fondens verksamhetsområde finns behov av service beträffande miljöstatistik, basinformation och bearbetad information beträffande miljöförhållanden som med fördel bör kunna sökas hos en myndighet. Med hänsyn härtill delar styrelsen utredningens uppfattning att ansvaret för den officiella miljöstatistiken bör ligga hos statistiska centralbyrån. Styrelsen förutsätter att SCB också ges i uppdrag att, på det sätt som antyds i betänkandet, verka för samordning även av annan miljöinformation än den officiella miljöstatistiken, och vid behov ta initiativ till t. ex. samordning av rutiner beträffande mätdata m. m. I övrigt bör myndigheterna ansvara för sådana rutiner som klart hänger samman med respektive myndighets verksamhetsområde.

Statens industriverk (SIND) anför att miljödatanämndens förslag i princip innebär att respektive myndigheter inom sitt speciella kunskapsområde svarar för statistikunderlaget till informationsdatasystemet. Statskontoret föreslås vidare bli den samordnande instansen för samtliga databaser. Industriverket hänvisar till sitt tidigare remissyttrande över miljökontrollutredningens betänkande (SOU 1973: 36 och 37) med förslag om införande av ett miljövrårdsinformationssystem. I remissyttrandet intog verket en positiv ställning till införandet av ett databaserat miljöinformationssystem. SIND har därför inget att erinra mot miljödatanämndens förslag.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) skriver: Data om miljödata insamlas i många sammanhang och ofta med andra huvudsyften än att belysa miljöförhållandena. Från SGUs verksamhetsområde kan som exempel nämnas strålningsmätningar och geokemiska undersökningar som utförs i prospekterings syfte men också ger värdefulla miljödata. Datainsamling av denna typ bör ligga hos de organisationer och myndigheter som svarar för undersökningen i fråga. Bl. a. mot bakgrund av detta instämmer SGU i utredningens uppfattning att samordningen av miljödata inte får innebära att det formella ansvaret för insamling, lagring och bearbetning av data koncentreras till en organisation. En precisering av olika myndigheters och organisationers ansvarsområden är dock önskvärd. – Det väsentliga i sammanhanget är således inte att miljödata är samlade i *ett* system, utan att ansvaret mellan olika myndigheter är klarlagt och att data är lättåtkomliga på dessa olika myndigheter.

Medicinska forskningsrådet (MFR) skriver följande: MFR tillstyrker att miljödatanämnden avvecklas och att ansvaret för dess projekt snarast överförs till berörda myndigheter.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anför följande: Allmänt kan sägas att SLU instämmer i miljödatanämndens förslag att, efter att ha fullgjort

sin uppgift att utveckla miljövårdens informationssystem, överföra sina nuvarande arbetsuppgifter på andra organ medan vi avstyrker förslaget att i rådande ekonomiska krisläge bygga upp ett nytt organ till en kostnad som vida överstiger vad miljödatanämnden har kostat.

Standardiseringskommissionen i Sverige (SIS) anför följande: SIS tillstyrker miljödatanämndens förslag att samordning av ADB inom området miljöinformation innefattas i de allmänna uppgifter som redan ligger på statskontoret. Samtidigt är det dock viktigt att understryka att ansvaret för användningen av hjälpmedel av typ ADB bör ligga på den fackmyndighet i vars verksamhet hjälpmedlet används. Härigenom ges möjlighet till en avvägning mellan målen för myndighetens verksamhet och resursutnyttjande. Denna principiella grundsyn på användning av ADB i statsförvaltningen överensstämmer med det synsätt som regeringen redovisat i proposition 1978/79: 121 som riksdagen anslutit sig till.

Beträffande de regler för informationsbehandling som nämnden redan i en tidigare rapport behandlat, vill SIS något uppehålla sig vid den föreslagna bevakningen av "nationellt och internationellt standardiseringsarbete". SIS är i enlighet med av regeringen fastställda stadgar centralorgan för standardiseringsverksamheten i Sverige. Såsom medlem i den internationella standardiseringsorganisationen ISO representerar SIS Sverige i det internationella standardiseringsarbetet inom ISO. Frågor om ADB behandlas inom en av de huvudkommittéer som ingår i SIS Standardiseringsgrupp. Denna huvudkommitté, HK 30 Administrativ teknik, databehandling och informationsförsörjning, består av representanter för ett tjugofemtal organisationer och myndigheter bl. a. statskontoret. Företrädare för statskontoret och vissa andra myndigheter ingår i de tekniska kommittéer och arbetsgrupper som tillsatts för olika delområden och projekt. Några deltar också i det internationella standardiseringsarbetet.

På förslag av datasamordningskommittén tillkom år 1974 ett statskontorets standardiseringsråd för ADB-området inom hela den offentliga sektorn. SIS deltar med en ledamot i standardiseringsrådets verksamhet. SIS finner därför att förutsättningarna för en bevakning av pågående standardiseringsarbete är goda om miljödatanämndens förslag beträffande ansvaret för ADB-samordning inom miljöinformationsområdet genomförs.

Länsstyrelsen i Hallands län anför: Miljödatanämnden har sedan starten 1974 utvecklat och drivit en rad projekt rörande miljövårdens informationssystem. Då det grundläggande utvecklingsarbetet nu är genomfört föreslås att ansvaret och den fortsatta utvecklingen av de olika projekten förs över till berörda myndigheter, bl. a. statistiska centralbyrån och statens naturvårdsverk, samt att miljödatanämnden upphör från och med den 1 juli 1981. Länsstyrelsen tillstyrker förslaget.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anför: Miljödatanämndens förslag att de färdigställda MI-systemen bör överlämnas till respektive ansvarig myndighet tillstyrkes av länsstyrelsen, men samtidigt betonas vikten av att de

hädanefter ansvariga ges resurser att aktivt bevaka driftserfarenheter hos brukarna och vidareutveckla och anpassa systemen efter vunna erfarenheter med hjälp av statskontoret som har samordnande ansvar för ADB i statsförvaltningen.

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) tillstyrker att miljödatanämnden avvecklas och att ansvaret för dess projekt snarast överförs till berörda myndigheter.

Landstingsförbundet anför: Styrelsen delar miljödatanämndens uppfattning att en kvalificerad miljöinformation är ett angeläget samhällsintresse, och att det är nödvändigt med samarbete mellan de olika parter som producerar och nyttjar denna information.

Därmed är, vilket också framgår av nämndens förslag, inte sagt att samordningsfrågorna bäst löses genom införande av speciella organ med övergripande samordningsansvar. Landstingsförbundets styrelse delar därför nämndens uppfattning att de projekt inom miljöinformationsområdet som nämnden ansvarat för, bör överföras till respektive myndighet och att miljödatanämnden därefter bör upphöra. Samtidigt är det också viktigt att alla som producerar miljöinformation underlättar ett bättre utnyttjande av befintlig information genom samordning av rutiner och liknande samt genom fortlöpande erfarenhetsutbyte.

Svenska naturskyddsföreningen (SNF) anför: Miljödatanämndens förslag i övrigt (utöver den toxikologiska informationstjänsten) går ut på att ansvaret för den miljöinformationsverksamhet som initierats och under ett antal år drivits av miljödatanämnden successivt överläts på statistiska centralbyrån, naturvårdsverket, livsmedelsverket och de andra myndigheter som närmast berörs av respektive delprojekt. Föreningen tillstyrker detta förslag liksom förslaget att miljödatanämndens verksamhet därefter ska upphöra.

Allmänt vill föreningen tillägga att den omständigheten att någon samlande organisation för miljöinformation inte längre kommer att finnas inte får tas till intäkt för att minska de resurser som tilldelas informationsverksamheten. Tvärtom är det enligt föreningens mening mycket viktigt att miljöinformationen byggs ut ytterligare inom några områden. Naturinventeringar – såväl översiktliga som detaljerade – måste bli regel vid alla typer av exploateringsverksamhet av någon omfattning och resultaten från dessa inventeringar måste på olika sätt spridas och komma till användning i olika beslutssituationer. Programmet för miljö kvalitetsövervakning (basdatanätet) måste byggas ut och garanteras tillräckliga resurser. Över huvud taget behöver baskunskapen om den opåverkade naturen ökas genom forsknings-, kartläggnings- och inventeringsverksamhet och härtill kopplad informationsverksamhet.

Sveriges industriförbund anför: I rapportens andra del lägger miljödatanämnden fram förslag om hur olika av nämnden utvecklade delaktiviteter inom miljövårdens informationssystem skall drivas i fortsättningen, och

hur samordning av miljöinformation och behov av informationsservice skall tillgodoses.

Nämndens förslag utgörs av ett antal dellösningar med följande innebörd. Viss nödvändig samordning inom området miljöinformation läggs på statskontoret, som ju är det centrala statliga rationaliseringsorganet med ansvar inom förvaltningens ADB-användning.

Sådana informationssystem, som speciellt berör rutinerna i någon viss myndighets verksamhet bör övertas helt av denna myndighet. Detta har redan skett när det gäller naturvårdsverket för tillsynen enligt miljöskyddslagen och håller på att genomföras i fråga om t. ex. information rörande arbetsmiljön och livsmedel till arbetarskyddsstyrelsen respektive livsmedelsverket.

Ett genomförande av dessa förslag skulle leda till att något behov av ett särskilt organ med ansvar för ADB-utveckling inom området miljöinformation inte längre föreligger efter utgången av löpande budgetår, och att miljödatanämndens verksamhet upphör. Industriförbundet tillstyrker livligt en sådan utveckling.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) skriver följande: LRF instämmer i miljödatanämndens uttalande att samordningen av den automatiska databehandlingen inom miljöinformationen i fortsättningen bör handhas av statskontoret. Miljödatanämnden föreslår också att statskontoret skall åläggas att noga följa utvecklingen av ADB-system på miljöområdet. Det nämns i detta sammanhang att det redan nu finns 100–200 sådana system hos närmare ett 50-tal olika organ inom den statliga verksamheten. Enligt LRFs uppfattning bör alla möjligheter till samordning och annan rationalisering av denna verksamhet noga beaktas.

LRF instämmer också i att av miljödatanämnden startade eller vidareutvecklade projekt bör överföras till respektive myndighet. ADB-systemet för data i tillsynen enligt miljöskyddslagen har ju sålunda redan överförs till länsstyrelserna, även om ännu så länge endast ett begränsat antal länsstyrelser deltar. – Informationen om arbetsmiljön och om livsmedel synes lämpligen böra överföras till arbetarskyddsstyrelsen respektive livsmedelsverket.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anför: LO ansluter sig till utredningens bedömning att de presenterade förslagen avseende det som hittills benämnts miljövårdens informationssystem utgör dellösningar som tillsammans kan bedömas möta rimliga behov av samverkan och samordning när det gäller hantering och redovisning av miljödata.

LO har således ingen erinran mot förslaget om samordning av ADB inom den civila statsförvaltningen i stort och fördelningen av uppgifter på statskontoret och myndigheter med sektorsansvar. Inte heller har LO någon invändning mot att produktionen av en officiell miljöstatistik försättes med statistiska centralbyrån som produktionsansvarig myndighet. – – –

Från LOs synpunkt framstår det som följdriktigt att, i enlighet med utredningens förslag, överlåta åt fackmyndighet att fortsätta verksamhet som startats av miljödatanämnden och som berört rutiner i myndighetens verksamhet. Detsamma bör enligt LOs uppfattning gälla de verksamheter som, med stöd av miljödatanämnden, utvecklats utanför ramen för miljövärdens informationssystem men inom organisation eller myndighet.

Sveriges veterinärförbund, med instämmande av *SACO/SR* anför: Det är förbundets uppfattning att ansvaret för en officiell miljöstatistik bör ligga på statistiska centralbyrån. Förbundet delar också utredningens uppfattning att de s. k. miljöinformationsprojekten som startats eller vidareutvecklats av miljödatanämnden, bör övergå helt till respektive myndighet vid lämplig tidpunkt. Här bör emellertid påpekas vikten av samarbete mellan myndigheter och SCB för bl. a. samordning av rutiner betr. mätdata, statistisk metodik m. m.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) skriver: Vad gäller miljödatanämndens verksamhet i övrigt (utöver den toxikologiska informationstjänsten) t. ex. de projekt som speciellt berör rutinerna i någon myndighets verksamhet, bör dessa övergå helt till respektive myndighet vid lämplig tidpunkt.

I och med att TCO i stort tillstyrker utredningens förslag delar organisationen även uppfattningen att miljödatanämnden kan upphöra med sin verksamhet från den 1 juli 1981.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) anför: Beträffande fortsättningen av vissa pågående arbeten instämmer arbetsgivareföreningen i miljödatanämndens åsikt att det inte längre torde föreligga något behov av en särskild myndighet med ansvar för ADB-samordning inom området miljöinformation. Statskontoret kan även inom detta område svara för att nödvändig ADB-samordning sker. För speciella slag av miljödata bör respektive fackmyndigheter själva ansvara för lämpliga hanteringsrutiner.

För produktionen av miljöstatistik har hittills statistiska centralbyrån varit produktionsansvarig. SCB bör även i fortsättningen vara det lämpligaste organet för miljöstatistisk produktion.

Riksförbundet för Allmän Hälsovård (FAH) skriver: Beträffande olika MI-projekt delar förbundet den i rapporten redovisade uppfattningen att den myndighet som har de bästa kompetensförutsättningarna skall ta ansvaret för projektets drift och underhåll. Det är emellertid väsentligt att uppgifter blir lättillgängliga så att man ur MI snabbt kan få en så fullständig bild som möjligt av de problemställningar som aktualiseras. Detta oavsett inom vilken myndighet, institution eller dylik som ansvaret för uppgifterna ligger. Det är därför viktigt att en samordningsfunktion möjliggör att uppgifter kan hämtas ur olika projekt.

Studsvik Energiteknik AB tillstyrker miljödatanämndens förslag

– att särskilda resurser avsätts för bättre möjligheter till information om de kemiska riskerna – – –

- att några andra aktiviteter med informationsservice på miljöområdet i stort, vilka utvecklats av miljödatanämnden, fortsätter i fasta organisatoriska former
- att ansvaret för övriga av miljödatanämnden utvecklade hanteringsrutiner för miljöinformation eller andra projekt övergår till respektive myndighet och
- att dessa förslag genomförs från och med den 1 juli 1981, varvid miljödatanämnden samtidigt upphör.

2.2.2 Speciella MI-projekt

Statens livsmedelsverk skriver: Inledningsvis bör understrykas att livsmedelsverket ställer sig positivt till en fortsatt samordning då det gäller ADB-system och registeruppbyggnad inom området toxikologisk information. Verket har för övrigt deltagit i miljödatanämndens arbete på detta område, såväl i arbetsgrupper som i referensgrupper och genom försöksverksamhet med vissa MI-system, exempelvis MI-07 D, MI-10, MI-21 och MI-23.

Verkets toxikologiska laboratorium, som bl. a. prövat MI-21-systemet, har efter utvärdering för sin del ställt sig positivt till detta system. Miljödatanämnden föreslår att de myndigheter som deltar i försöksverksamheten rörande MI-21 (registrering av material i myndigheters akter) övertar detta system. Kontakt med övriga deltagande myndigheter har etablerats och resurs- och ansvarsfrågan är under diskussion. Verket har begärt vissa resurser härför i sin petita. — — —

MI-07 D-verksamheten har hittills ägnats åt resultat från den offentliga livsmedelskontrollen avseende mikrobiologiska livsmedelsundersökningar. Vissa sammanställningar av inkommande data har gjorts. Utvärderingar av dessa sammanställningar pekar emellertid mot att denna typ av datauppgifter är av mer begränsat intresse. Mot bakgrund härav föreslår verket att denna del av MI-07-systemet ändras så att endast resultat från kemiska livsmedelsundersökningar inom den offentliga livsmedelskontrollen databehandlas. Databaserade register över förekomst av vissa kemikalier, t. ex. pesticidrester och tungmetaller, i olika livsmedel är under uppbyggnad hos verket.

Arbeterskyddsstyrelsen anför: Miljödatanämnden tar i detta sammanhang upp projektet MI-08 Information om arbetsmiljön. Styrelsen har redan projektansvaret för detta och har i sin anslagsframställning föreslagit att viss del av projektet, nämligen ett datorbaserat arbetsställregister för arbetarskyddsverket skall genomföras fr. o. m. budgetåret 1981/82. Styrelsen finner det naturligt att helt överta projektet från miljödatanämnden. Detta förutsätter att medel för fortsatt försöksverksamhet tillförs styrelsen, t. ex. via de projektmedel styrelsen disponerar från arbetarskyddsfonden. Dessa utnyttjas för innevarande budgetår på vissa delar av försöken.

I kapitel 7 tar miljödatanämnden även upp vissa MI-projekt, av vilka MI-

21 Registrering av material i myndigheters akter och MI-23 Biblioteks- och dokumentationsservice på miljöområdet särskilt berör styrelsen. Styrelsen är liksom i fråga om MI-08 helt införstådd med att överta dessa projekt i den del de rör styrelsen om medel till erforderliga utvecklingskostnader under 1981/82 ställs till styrelsens förfogande. Styrelsen har sålunda i sin anslagsframställning för 1981/82 äskat medel för en tjänst med arbetsuppgifter inom MI-21 och bekostar för innevarande år denna lönekostnad med särskilda projektmedel.

När det gäller MI-21 skisserar nämnden en sammanhållen ledningsfunktion för verksamheten med hänsyn till att den berör flera myndigheter. Styrelsen kan för sin del inte se något behov av särskilda administrativa former för sammanhållning. Varje myndighet bör ha ett eget system av den typ som prövas inom MI-21 med begränsning till myndighetens egna akter. Här kan en utvidgning utöver de enheter inom myndigheterna som deltagit i försöket väl tänkas, men detta måste vara en utvecklingsfråga inom resp. myndighet. Samarbetet mellan myndigheterna sker enklast och säkrast genom personliga kontakter, där kontaktmannen i sin tur genom ADB-systemet har full överblick över verkets interna material i den aktuella frågan.

Beträffande MI-23 Biblioteks- och dokumentationsservice på miljöområdet har styrelsen redan angett sig vara villig helt överta sin del av projektet. Styrelsen är också beredd att medverka i en databas för kriteriadokument (TOXLIT eller någon fortsättning av denna) genom att mata in kriteriadokument från såväl NIOSH som styrelsens egen verksamhet på detta område inkl. i styrelsens serie Arbete och Hälsa intagna dokument från det nordiska samarbetet på kriteriområdet.

Länsstyrelsen i Uppsala län framhåller att utnyttjandet av modern data-teknik är en förutsättning för att en rimlig kontroll och övervakning med stöd av speciallagstiftning på miljöområdet skall kunna upprätthållas.

Flera av de redovisade ADB-projekten utgör delar av ett system som kompletterar varandra och som på sikt bör leda till ökad förståelse för de storskaliga skeendena, exempelvis MI-01, PMK, produktregistret och TOXIT. I tillsynsarbetet enligt lagen om hälso- och miljöfarliga varor måste det vara en fördel om en direktkoppling kan erhållas till produktregistret och TOXIT. Målet för länsstyrelsernas del måste vara att dels få MI-01 systemet fullt utbyggt och dels via dess terminaler kunna erhålla information från de övriga systemen och registren. Frågan om på vilket sätt lagrad miljöinformation skall spridas och nyttiggöras i det praktiska arbetet är av största betydelse för systemens användbarhet. Kraven på samordning av det fortsatta arbetet är därför av särskild betydelse. Rapporten föreslår här att statskontoret ges denna roll. Länsstyrelsen förutsätter samtidigt att erforderliga befogenheter ges, så att de redovisade kraven på samordning skall kunna uppfyllas i framtiden. Underlag för rättvisande miljöstatistik bör exempelvis kunna tas fram från likartade register.

Styrelsen för Svenska kommunförbundet, som först allmänt kommenterat miljödatanämndens (MDN) hittillsvarande arbete (jfr avsnitt 1) fortsätter: Många av MDNs projekt har dock visat att miljöinformation är en väsentlig del av berörda myndigheters tillsynsansvar och därför primärt bör utformas och spridas genom ansvariga myndigheters försorg. Andra projekt har visat på en övertro då det gäller ADB-teknikens möjligheter. I några fall (t. ex. projekten MI-01 och MI-07) har det tillskapats datasystem, vars värde kan ifrågasättas på grund av brister i det primärmaterial som matas in i systemen. Stora svårigheter har förelegat då det gällt att utvärdera projektens reella betydelse för miljövarsarbetet.

Styrelsen för Svenska kommunförbundet anser därför att miljövarsinformationen i första hand måste baseras på det ansvar och formas av de aktuella arbetsuppgifter som faller på berörda centrala myndigheter. När det gäller att sprida denna information finns det många institutioner och kanaler utöver myndigheternas egna. Styrelsen tillstyrker därför att MDNs verksamhet som fristående nämnd upphör.

Beklädnadsarbetarnas förbund anför: Information om arbetsmiljön bedrivs av nämnden som försöksverksamhet och avser dels administrativ databehandling (ADB) i tillsynen av arbetsställen, dels ADB av information om arbetstagares hälsa. Förbundet finner denna försöksverksamhet värdefull. Garantier bör därför skapas för att nämndens förslag inte resulterar i att projekten – i konkurrens med andra angelägna verksamheter om knappa resurser i ett ämbetsverk – läggs ner. Förbundet finner det särskilt angeläget, att projektet med ADB-baserad information om personers hälsa får utvecklas. Nämndens rapport innehåller motiv för en sådan slutsats.

3 Vissa särskilda frågor

3.1 Den officiella miljöstatistiken – innehåll, speciella samverkansfrågor m. m.

Inget remissorgan har uttalat sig mot tidigare principbeslut att miljöstatistik skall ingå i den officiella statistiken. Någon erinran mot att statistiska centralbyrån, SCB, nu helt övertar ansvaret härför har inte heller framkommit (se även avsnitt 2 i det föregående). Vissa synpunkter på statistikens innehåll och anpassning till avnämarnas behov har dock lämnats, liksom beträffande utgivningen av Miljöstatistisk årsbok. Samspelet mellan s. k. indataleverantörer och SCB har tagits upp i några fall, bl. a. av SCB självt. Några framförda synpunkter på datakvalitet m. m. i olika sammanhang återges i avsnitt 3.3 i det följande.

Sjukvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri) pekar på ett ökat engagemang från landstingens sida i frågor som rör miljöövervakning och regional samhällsplanering vilket enligt Spri bl. a. innebär att miljösta-

tistisk årsbok bör redovisa aktuella data på regional nivå (län, kommun etc). Trendanalyser bör också vara av stort intresse.

Sjöfartsverket anför att man bl. a. har ansvar för sjötrafiksäkerhet t. ex. vad avser transporter till sjöss av farligt gods och olja. Inom detta område är sjöfartsverket intresserat av statistik och andra upplysningar om transporterade godsslag och transportvägar. Inom området torde sjöfartsverket som delproducent kunna lämna bidrag.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) anför: SMHI stöder förslaget om fortsatt utgivning av Miljöstatistisk årsbok (MÅ). Uppdelningen i två delar kallade inre och yttre miljön bör bibehållas. SCBs roll bör vara samordnande och likriktande med sådan målinriktning att indataleverantörer inom sina kompetensområden producerar miljöinformation som kan ingå i Sveriges officiella statistik utan speciella resurskrävande åtgärder.

Statistiska centralbyrån (SCB) har uttalat att den officiella miljöstatistiken bör vara en stomme av statistik av god kvalitet – en statistik, som skall utgöra underlag för samhällsdebatt, samhällsplanering och forskning inom miljöområdet. Den skall vara en statistik som redovisar tillförlitliga och relevanta data om miljön på ett opartiskt sätt.

SCB instämmer vidare i utredningens yttrande att "Miljöstatistisk årsbok bör knappast syfta till att ge direkt informationsstöd i ärendehandläggning", i varje fall inte vad gäller t. ex. enskilda industrianläggningar. Årsbokens redovisningar är – med en av miljödatanämnden godtagen formulering – anpassade för "en tämligen vid krets av intressenter bestående av t. ex. intresseorganisationer, studieförbund, politiska organisationer, massmedia och utbildningsväsendet". Årsboken kan därför ge ett jämförelsematerial där länets eller rikets nivå för de variabler som är aktuella i ett visst ärende kan avläsas, och en sådan information kan också tänkas ha betydelse vid handläggningen.

SCB fortsätter: Miljöstatistikens innehåll och omfattning kommer att fortsätta att vara under snabb förändring. SCB noterar därför med tillfredsställelse att utredningen betonar att man inte bör se officiell miljöstatistik som något en gång för alla avgränsat och väldefinierat.

Ett kontinuerligt utvecklingsarbete i nära samverkan med dataleverantörer och användare är enligt SCB ofrånkomligt. Det är viktigt med en bred satsning på utvecklingsarbete och statistiska metoder i miljöstatistiken, och vi vill framhålla att detta redan utgör ett inom SCB prioriterat område. – – –

SCB delar miljödatanämndens åsikter att den officiella miljöstatistiken tills vidare bör delas upp på naturmiljö och arbetsmiljö – inte enbart vad gäller årsboken utan över huvud taget.

SCB anser att den officiella miljöstatistiken bör kunna presenteras på olika sätt. – – – En statistisk årsbok kan ses som en bred allmän information och en hänvisning till mer detaljerad statistik. Längre fram bör nya

spridningsformer, t ex terminal, övervägas för vissa delar av miljöstatistiken.

En flerårsplan för Miljöstatistisk årsbok – och annan officiell statistik – är enligt SCB ett naturligt arbetsinstrument. I flera fall, både vad gäller natur- och arbetsmiljön, kan man dock vänta sig att det kommer att dröja många år innan de register som är under uppbyggnad blir tillräckligt täckande eller når tillräcklig likformighet för att kunna användas i årsboken. I sådana fall blir det mycket svårt att redan nu klargöra hur insatserna från indataleverantörerna bör se ut och hur de skall samordnas.

Samverkansfrågorna då det gäller miljöstatistiken behandlas utförligt i SCBs yttrande. Miljödatanämnden hade föreslagit att SCB övertar det fulla ansvaret för den officiella miljöstatistiken senast fr. o. m. budgetåret 1981/82. SCB skriver att man tillstyrker detta förslag, som väl anknyter till SCB-instruktionen, SFS 1979: 739.

SCB bör enligt vad byrån framfört således få ansvaret för miljöstatistikprocessen, alltifrån behovsanalys till presentation av den officiella miljöstatistiken, inklusive en viss analys. Bl. a. måste detta också betyda att SCB får reella möjligheter att påverka uppläggnings- och deltagandet i samordningen av administrativa ADB-system (jfr SCB-instruktionen 3 § p 3). SCB fäster mycket stor vikt vid samråd av detta slag. Man har erfarenhetsmässigt störst möjligheter att tillgodose de statistiska kraven om samråd äger rum under hela systemutvecklingsarbetet.

SCB sammanfattar sina synpunkter då det gäller samverkan enligt följande: Samverkan mellan SCB och indataleverantörerna är ytterst knapphändig behandlad. SCB visar på det stora behovet av samverkan, understryker vikten av att statistiska synpunkter beaktas redan vid planeringen av administrativa datasystem och förklarar sig beredd att aktivt bistå med service och rådgivning inom sitt kompetensområde. SCB noterar att kostnaderna för utveckling och samordning av miljöstatistik inte har behandlats i utredningen.

Tekniska fakultetsnämnden vid universitet i Lund anför: Fakultetsnämnden stöder utredningens uppfattning att SCB bör ha ansvar för officiell miljöstatistik. Denna bör i likhet med annan officiell statistik koncentreras på sådant som motsvarar flera avnämargrupperns behov. Möjligheterna att enkelt få fram indata bör endast i begränsad omfattning få styra innehållet i den officiella miljöstatistiken. Fakultetsnämnden vill särskilt understryka betydelsen av att den officiella miljöstatistiken icke så som hittills endast inriktas mot naturmiljö och arbetsmiljö, utan även mot boendemiljön (inklusive miljön i bostadskomplement såsom detaljhandelscentra, skolor och lekplatser). — — — För delar av materialet bör riksuppgifter kunna vara tillfyllest, medan för andra en särredovisning bör göras, exempelvis på kommuner, län resp. glesbygd/tätort. Fakultetsnämnden vill i detta sammanhang också peka på möjligheterna att inom vissa avsnitt utnyttja koordinatsatta data.

Den av miljödatanämnden initierade Miljöstatistiska årsboken anses mycket värdefull av *Miljövårdscentrum vid Kungl. tekniska högskolan i Stockholm*. Det är därför angeläget att boken regelbundet kan tas fram även i framtiden. — — — Centret anser det naturligt att verksamheten i framtiden överförs på SCB.

Rektorsämbetet vid Umeå universitet har inget att erinra vad gäller utredningens förslag om Miljöstatistisk årsbok (MÅ). Det bör dock påpekas att riksdagen i höst kommer att behandla förslaget till hälso- och sjukvårdslag (Mål och medel för hälso- och sjukvården, SOU 1979:78), som innebär att landstingen får ett vidgat ansvar för hela befolkningens hälsa med en helhetssyn på individen i sin totala miljö. Detta kommer att kräva ett ökat engagemang i den regionala samhällsplaneringen och miljöövervakningen från landstingens sida. Vidare håller man inom flera landsting på att inrätta organ med ansvar för hälso- och sjukvården på kommunal nivå. Detta sammantaget ställer enligt rektorsämbetet ökade krav på tillgängligheten på miljöinformation av den typ som finns i MÅ framför allt vad avser den regionala redovisningen och aktualiteten, men även t. ex. trendanalyser.

Skogsstyrelsen hänvisar beträffande utformningen av miljöstatistiken och Miljöstatistisk årsbok till styrelsens yttrande 1978 och fortsätter: Då det gäller att samla in statistik över markresursernas utnyttjande får skogsstyrelsen peka på de möjligheter som finns att för relativt små merkostnader utöka riksskogstaxeringens uppgiftsinsamling på skogsmark till att omfatta även andra ägoslag och på så sätt få en mera fullständig bild av markutnyttjandet och dess förändring.

Styrelsen fortsätter: I rapporten berörs statistiken över miljövärdens kostnader och resultat. Statistiken borde enligt miljökontrollutredningen omfatta såväl statliga och kommunala som privata utgifter för miljövärdinsatserna. Skogsstyrelsen vill här understryka vikten av att även statistik över de intäktsminskningar som orsakas av krav på miljövärdshänsyn redovisas så att man får en fullständig bild av miljövärdens kostnader.

Publicerandet av Miljöstatistisk årsbok (MÅ) innebär enligt *fiskeristyrelsen* att en överskådlig sammanfattning av data och resultat från ett stort arbetsfält presenterades på ett lättfattligt sätt inom en begränsad ram. Fiskeristyrelsen delar miljödatanämndens uppfattning att publiceringen av årsboken skall fortsätta. — — — Styrelsen betonar vidare bl. a. att utgivningen bör ske årligen eftersom uppgifterna annars kommer att vara kraftigt föråldrade vid publiceringen.

Statens naturvårdsverk har inget att erinra mot att SCB övertar det fulla ansvaret för den officiella miljöstatistiken inklusive miljöstatistisk årsbok. En utbyggnad av denna statistik kommer att ställa ökade krav också på naturvårdsverket när det gäller att ta fram underlag för statistiken (indata).

För *arbetarskyddsstyrelsens* del finns det enligt styrelsen inte någon anledning att ändra på nuvarande princip att miljöstatistik är en del av den

officiella statistik som ges ut av statistiska centralbyrån. Det är såvitt nu kan bedömas lämpligt att ha en särskild årsbok för arbetsmiljöområdet. Styrelsen förutsätter att centralbyrån liksom hittills kommer att samarbeta med styrelsen när det gäller den närmare utformningen av denna.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) delar utredningens åsikt att ansvaret för miljöstatistiken bör ligga på SCB. En fortsatt redovisning i form av Miljöstatistisk årsbok kan enligt SGUs uppfattning vara ändamålsenlig. Därvid bör naturmiljö och arbetsmiljö redovisas i separata volymer. Utgivningen behöver ej vara årlig.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) tillstyrker att riksdagens tidigare beslut om en officiell miljöstatistik, innebärande bl. a. utgivande av miljöstatistiska årsböcker, följes och att SCB ges ansvaret för denna statistik. Vad LRF anfört om behovet av restriktivitet och effektivisering bör dock även gälla här, också beträffande av annan än SCB producerad sådan statistik. LRF understryker i detta sammanhang behovet av uppgifter om förekomsten av joniserande strålning från olika källor i naturen och samhället.

Landsorganisationen i Sverige (LO) understryker det angelägna i att statistikproduktionen hålls anpassad till faktiska behov och verklig användning av statistiken och att statistikproducenten fortlöpande bevakar förändringar i behov och användningar.

Sveriges naturvetareförbund med instämmande av *SACO/SR* erinrar om att naturvårdsverket är en av de större indataleverantörerna till svensk miljöstatistisk årsbok (MÅ). Som framhålles krävs det relativt stora insatser på planeringsområdet hos indataleverantörerna med åtföljande resursbehov. En fullständig utgåva av MÅ bör därför inte utges oftare än vart tredje eller vart femte år.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) påpekar att SCB måste ges klara direktiv så att statistikproduktionen blir bättre anpassad till avnämarnas behov. I samband med utarbetandet av Miljöstatistisk årsbok—Arbetsmiljön tenderade t. ex. SCBs arbete enligt SAF att få en sådan inriktning att resultatet i vissa avseenden kunde ifrågasättas. Om inte miljöstatistiken i fortsättningen bättre anpassas till faktiska orsaksmodeller kan denna bli vilseledande.

3.2 Miljöfaktors hälsoeffekter och frågan om ett epidemiologiskt undersöknings- och övervakningsprogram

Nästan alla de remissorgan, som närmare gått in på rubricerade fråga, understryker starkt betydelsen av epidemiologisk övervakning med hänsyn till miljöfaktors hälsoeffekter. Ingen har uttalat sig mot satsningar på detta område. I flera fall förordas fortsatt utveckling enligt de av miljödatanämnden angivna intentionerna. Synpunkter lämnas vidare bl. a. på frågan om verksamhetens innehåll och omfattning samt om organisatoriskt ansvar. Individrelaterade data (personregister) för miljöinformationsändamål berörs i avsnitt 3.3 i det följande.

Försvarets sjukvårdsstyrelse delar uppfattningen i miljödatanämndens rapport att behov av mer och bättre miljöinformation finns. Styrelsen tillstyrker bl. a. att ett epidemiologiskt program skapas i stort enligt miljödatanämndens förslag.

Socialstyrelsen anför följande: I miljödatanämndens rapport presenteras ett program för epidemiologisk bevakning. Styrelsen anser det värdefullt att detta programförslag presenterats. Det angelägna i en utbyggnad av den epidemiologiska verksamheten har betonats både i propositionen om inrättande av statens miljömedicinska laboratorium och i propositionen om socialstyrelsens omorganisation. Hur den framtida verksamheten kommer att bedrivas blir bl. a. beroende av vilka resurser de planerade miljömedicinska enheterna vid landstingen kommer att tilldelas.

Länsläkarorganisationen i Norrbottens län skriver bl. a. att man beklagar att ett epidemiologiskt bevakningssystem inte redan inrättats.

Länsläkarorganisationen i Uppsala län säger att det är värdefullt att miljödatanämnden har föreslagit ett epidemiologiskt program. Organisationen fortsätter bl. a.: Tiden borde vara mogen för att dels avgöra om en systematisk epidemiologisk övervakning behövs, dels vem eller vilka som bör utföra arbetet. I propositionen, som behandlar socialstyrelsens omorganisation, finns en positiv hållning till epidemiologiska undersökningar, och statens miljömedicinska laboratorium väntas få en viktig roll. Fortfarande är det dock oklart om och hur landstingens miljömedicinska enheter kan bidra till att ett epidemiologiskt program verkligen sätts upp och genomförs. Risken är att frågan lämnas öppen och att en betydelsefull del av miljökontrollen försummas.

Förste stadsläkaren i Malmö säger att ett heltäckande epidemiologiskt program är en utopi, eftersom de vetenskapliga problemställningarna är legio. Prioritering av övervaknings- och undersökningsprogram bör ske genom statens miljömedicinska laboratorium.

Det epidemiologiska programmet (EpP) för undersökningar och övervakning av miljöfaktorer och människans hälsa är enligt *Sjukvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri)* av mycket stort intresse för landstingen. I detta program bör i första hand tillgängliga registerdata användas som t. ex. cancer-miljöregistret. Spri anser dock att frågan om ett epidemiologiskt program bör utredas ytterligare.

Sjöfartsverket är intresserat av de möjligheter till "samkörningar" i analytiskt avseende som kan öppnas i miljövårdens informationssystem, t. ex. jämförelse av olika miljöfaktorerens förekomst och fynd av skador eller symptom eller andra reaktioner hos berörda grupper.

Statistiska centralbyrån (SCB) sammanfattar sina synpunkter i här aktuellt hänseende enligt följande: Arbetet på ett epidemiologiskt program bör fortsätta. Det understryks att SCBs dödsorsaksstatistik och övrig befolkningsstatistik samt metodologiskt kunnande vid SCB därvid kan utnyttjas.

Medicinska fakultetsnämnden och miljövårdsprogrammet vid universi-

tetet i Lund, med instämmande av rektorsämbetet, understryker utredningens slutsats om behovet av en kontinuerlig epidemiologisk uppföljning av effekter på befolkningens hälsa på grund av förändringar i miljöfaktorer-na.

Rektorsämbetet vid Umeå universitet finner frågan om ett epidemiologiskt program lindrigt sagt bristfälligt utredd med hänsyn till dess angelägenhetsgrad. Här krävs stora insatser med medverkan av framför allt kvalificerade epidemiologer.

Statens naturvårdsverk anser i likhet med miljödatanämnden att ett epidemiologiskt program vad gäller miljöfaktorerers skadliga inverkan på människors hälsa bör dubbleras. I detta arbete bör också ingå att informera om var och hur man kan få del av sådana data. Statens miljömedicinska laboratorium torde vara den myndighet på miljöområdet som är bäst ägnad att ta hand om detta problemområde. Verket tror inte att erfarenheterna från uppbyggnaden av programmet för övervakning av miljökvalitet kan vara av större betydelse för uppläggningsen av ett epidemiologiskt program.

Arbetskyddsstyrelsen anför följande: Behovet av ökade insatser för en epidemiologisk övervakning av vissa miljöfaktorer är inte minst angeläget inom arbetsmiljöområdet. Miljödatanämnden redovisar flera pågående arbeten med denna inriktning. Arbetskyddsstyrelsen vill instämma i att området måste ägnas stor uppmärksamhet. Styrelsen är emellertid tveksam om lämpligheten av ett omfattande informationssystem av den typ som tycks ligga bakom tanken på ett särskilt "epidemiologiskt program". Det är förmodligen bättre att de olika myndigheterna samarbetar i andra former. Styrelsen vill i sammanhanget erinra om det ansvar för att överblicka och utveckla olika informationskällor inom arbetsmiljöområdet som ligger i styrelsens ställning som central tillsynsmyndighet på detta område. – För övrigt kan nämnas att arbetskyddsstyrelsen driver ett projekt rörande samordnad informationshantering inom svensk företagshälsovård, där bl. a. arbetskyddsstyrelsens företagshälsovårdsdelegation medverkar.

Sveriges geologiska undersökning (SGU) anför att diskussionen om miljöpåverkan på människan i allmänhet avser påverkan orsakad av förändringar i miljön, vilka i sin tur orsakats av mänsklig aktivitet. En viktig faktor som ofta förbises är den opåverkade miljöns effekter på människan. Vi vet att det finns mycket stora variationer i den geokemiska miljön. Vi vet också att vissa av dessa har direkt medicinskt betydelse (exempelvis fluorhalterna i grundvattnet). Om ett undersöknings- och övervakningsprogram avseende miljöfaktorer och människans hälsa kommer till stånd anser SGU det väsentligt att även geomedicinska förhållanden belyses inom ramen för ett sådant program.

Forskningsrådsnämnden pekar på den begränsning som finns i utredningens förslag när det gäller miljödata som är direkt hänförliga till människan. Det är därför enligt nämnden viktigt att den framförda tanken på ett

kompletterande epidemiologiskt program snarast utreds. Ett sådant program bör beakta den totala miljö som en individ är exponerad för.

Naturvetenskapliga forskningsrådet delar miljödatanämndens uppfattning att ett utredningsarbete krävs liknande det som planeras för miljökvalitetsprogrammet.

I detta sammanhang bör enligt rådet också framhållas risken för att en informationsklyfta uppkommer mellan de två övervakningsprogrammen – den yttre miljön och människans hälsa. En antydning till åtgärder som skulle kunna överbrygga en sådan klyfta är att man i varje fall under en övergångsperiod tog enkla prover från människan såsom hår, naglar, talgkörtelsekret eller mjölkttänder för analys av upplagringen av miljögifter i den mänskliga organismen. – – –

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) anför: Det av miljödatanämnden utarbetade programmet för miljökvalitetsövervakning anges ha en central betydelse när det gäller uppgifter om den allmänna miljön, speciellt naturmiljön. Detta program samordnas av naturvårdsverket, som också strävar efter att samordna data i den s. k. recipientkontrollen, dvs. övervakningen av föroreningsituationen runt miljöstörande anläggningar. Detta bör på sikt bidra till bättre möjligheter att belysa helheten i fråga om miljö tillståndet. Programmet upptar dock inte data direkt hänförliga till människor. LRF understryker vikten av ett kompletterande epidemiologiskt program och uttalar en förhoppning att sjukvårdsdelegationen, till vilken denna fråga överlämnats, skall ge densamma en positiv lösning. – Miljödatanämnden har framfört förslag om ett epidemiologiskt program, där erfarenheter från programmet för miljökvalitetsövervakning kunde tillgodogöras. Det behövs dock tydligen ett omfattande utredningsarbete, innan övervaknings- och undersökningsprogram beträffande miljöfaktorer och människors hälsa kan igångsättas.

LRF understryker att det synes vara ett primärt behov att information om miljöfaktorernas inverkan på människors hälsa kan tillgodoses och förordar att resurser avsättes för utredning av denna fråga.

Landsorganisationen i Sverige (LO) säger följande: Vad beträffar det epidemiologiska programmet – som framförts som en komplettering till programmet för kontroll av miljökvalitet (PMK) – noteras att förslag härom saknas i utredningen. Frågan om ett epidemiologiskt program (EpP) kräver enligt utredningens bedömning ett omfattande utredningsarbete för sin tillkomst. LO ansluter sig till denna bedömning.

Svenska metallindustriarbetareförbundet menar att frågan om ett epidemiologiskt program bör utredas ytterligare, förslagsvis med arbetarskyddsfonden och forskningsrådsnämnden som ansvariga.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) säger att ett epidemiologiskt program är viktigt för ett aktivt miljöarbete. Detta är inte minst angeläget inom arbetsmiljöområdet där epidemiologisk bedömning är av mycket stort intresse. Företagshälsovården är härvid en primär målgrupp där erfarenheter

finns och där också ett starkt behov av användbara epidemiologiska modeller efterfrågas. Föreningen delar därför miljödatanämndens uppfattning i denna fråga.

Riksförbundet för Allmän Hälsovård (FAH) anför: Ett exempel, som förbundet vill framhålla bland de många projektbeskrivningarna som synnerligen viktigt, är "MI-34 Utredning om miljöfaktorer som påverkar människan". Kunskap och dokumentation på detta område är speciellt betydelsefullt vid ställningstaganden då det krävs största möjliga erfarenhetsunderlag och väl grundat vetande. Det är därför med stor tillfredsställelse förbundet noterar att miljödatanämnden understryker att ett tänkt miljövårdens informationssystem inte blir fullgott så länge informationsunderlaget för bedömning av miljöfaktorers inverkan på människors hälsa är ojämnt eller obefintligt.

3.3 Övrigt (ej informationsservice)

Användbarhet av data och datakvalitet

Naturvetenskapliga forskningsrådet anför här följande: Redovisning av statistik får inte bli något självändamål. Förutsättningen för utgivningen av statistisk information är att någon utnyttjar den och att den är tillförlitlig. Statistiska redovisningar är i regel baserade på medeltal avseende olika regioner och tidsintervall. Sådana data kan utgöra underlag för hypoteser men är farliga som beslutsunderlag vid okritisk användning. Det redovisade medeltalet kan vara påverkat av olika faktorer som varierar i tid och rum. Först när insamlade data kan knytas till objekt där viss kontroll av de påverkande faktorerna är möjlig kan en meningsfull tolkning av det insamlade materialet ske.

Rådet vill särskilt lägga synpunkter på den statistik, som anknyter till förändringar i människans livsmiljö – dvs. främst programmet för miljö-kvalitetsövervakning och ett framtida undersökningsprogram beträffande relationen mellan miljöfaktorer och människors hälsa. Denna statistiks användbarhet är synnerligen beroende av datamaterialets kvalitet och variablernas variationer i tid och rum.

Inledningsvis önskar rådet framhålla betydelsen av att snabbt utnyttja indikationer på förändringar i människans livsmiljö. Sådana kan erhållas t. ex. genom att information från allmänheten kan utnyttjas, t. ex. i form av tidningsnotiser. En sådan insamling av information har tidigare inte upptagits i miljödatanämndens förslag.

Förutsättningen för en bedömning av datamaterialets kvalitet är att en redovisning av metodiken vid insamlingen redovisas samt att en vetenskaplig tolkning av insamlade data utföres. Att tillhandahålla register med statistiska data innebär stor risk för feltolkningar utan en föregående kontroll av säkerheten i materialet och en analys av detta.

När det gäller programmet för miljö kvalitetsövervakning har uppläggningsen genomförts under medverkan av forskare på olika områden. Detta är enligt rådet en mycket positiv åtgärd. Önskvärt är att denna uppläggning senare uppföljs på så sätt att erhållna data kan analyseras av olika forskare.

En liknande analys är önskvärd när det gäller ett eventuellt kommande övervakningsprogram beträffande miljöfaktor och människors hälsa.

Liknande synpunkter framförs i långa stycket av *matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* som bl. a. också säger att det är bättre med en kompetent hantering av ett något mindre datamaterial än ovederhäftigt eller ofullständigt utvärderande av större datamängder. Fakultetsnämnden menar även att sammanställningar av viktiga parametrar bör publiceras med korta tidsintervall, t. ex. årligen, så att utomstående från sina kunskapsramar kan granska data och trender.

Referensdata – fjärranalysmetoder

Lantmäteriverket (LMV) anför: De synpunkter och förslag som förs fram i rapporten *Bättre miljöinformation* berör LMV i ringa utsträckning. Vissa beröringspunkter med LMVs verksamhet kan dock finnas.

För exempelvis redovisning och analys av miljöinformation finns ibland behov av s. k. basdata eller referensdata. Dvs. grundläggande information om markanvändning och naturresurser. Här erbjuder olika fjärranalysmetoder intressanta möjligheter i fråga om insamlandet av uppgifterna. Fjärranalysmaterial, främst flygbilder, kan naturligtvis också användas som redovisningsunderlag för miljöinformation. Detta gäller också de allmänna kartorna. Genom att LMV deltar i utvecklingsarbetet på fjärranalysområdet och ansvarar för de allmänna kartorna framstår det därför som naturligt att kontakterna mellan miljödatanämnden och LMV upprätthålls.

Personregister

Datainspektionen anför bl. a.: Den remitterade rapporten ger inte tillräckligt underlag för någon ingående bedömning av om de personregister som kan komma att skapas för bl. a. miljöinformationsändamål är känsliga från integritetssynpunkt. Den nödvändiga prövningen av registren och de föreskrifter som kan erfordras måste enligt datainspektionens bedömning ske för varje särskilt register. Om säkra garantier skapas för att principen att de som registreras ges information om alla de förhållanden som kan antas påverka deras villighet att delta i undersökningar iakttas, ser inspektionen på detta stadium inget hinder för den planerade verksamheten.

Hantering av vissa mätdata. Resurser för datorbehandling i den samlade recipientkontrollen

Fiskeristyrelsen anför bl. a. följande: Programmet för övervakning av miljö kvalitet (PMK) har tillkommit som resultat av ett särskilt utrednings-

uppdrag från regeringen till miljödatanämnden, MDN. Programmet samordnas nu av statens naturvårdsverk. Fiskeristyrelsen delar MDNs uppfattning att naturvårdsverket även i framtiden skall ha detta ansvar.

Fiskeristyrelsen arbetar aktivt inom PMK genom att styrelsens hydrografiska laboratorium svarar för programmets utsjödel. Laboratoriet utför omfattande hydrografiska mätningar samt svarar för biologisk provtagning. Denna verksamhet finansieras med särskilda budgetmedel, som fördelas av naturvårdsverket. Erfarenheterna av programmet är i stort sett goda, men hanteringen av mätdata innebär två problem som bör särskilt uppmärksammas. Arbetet med systemutveckling, programmering etc. utförs av *en* person, som är anställd av PMK-medel. Detta medför en stor sårbarhet så tillvida att en, ur styrelsens synvinkel, önskad ändring av programmet skulle på ett avgörande sätt kunna påverka laboratoriets möjlighet till datoriserad mätdatabehandling. Det andra problemet gäller möjligheter och system för utbyte av mätdata. I sitt arbete med sammanställning och utvärdering av förändringar av den marina miljön behöver laboratoriet tillgång till inte endast egna mätdata utan också resultat från institut i de andra östersjöländerna. I detta avseende är det alltså viktigare för styrelsen med den internationella utbytbarheten än med den nationella. Styrelsens hydrografiska laboratorium har funktionen som nationell kontaktpunkt (designated national agency, DNA) beträffande internationellt utbyte av oceanografiska data, inklusive föroreningsdata. De praktiska problemen bör dock kunna lösas genom samverkan mellan fackmyndigheterna i enlighet med MDNs förslag. I sin rapport har MDN vidare framfört åsikten att sådana miljödataprojekt, som speciellt berör rutinerna i någon myndighets verksamhet, helt bör övergå till denna myndighet vid lämplig tidpunkt.

Inom fiskeriadministrationen handläggs varje år ett stort antal miljöärenden. Framför allt den lokala och regionala fiskeriorganisationen har då stort behov av resultat från recipientundersökningar. Det skulle då vara mycket värdefullt om resultat av bl. a. naturvårdsverkets samordnade recipientkontroll på ett enkelt sätt fanns tillgängliga i ett datorsystem. Fiskeristyrelsen anser att naturvårdsverket bör ges resurser att utvidga PMK-verksamheten på detta sätt.

Arkivfrågor

Riksarkivet konstaterar att miljödatanämnden har medverkat vid uppbyggandet av flera datorbaserade informationssystem inom miljöområdet och anför därefter bl. a. följande:

Informationen i dessa system har stor betydelse för forskningen och för lösandet av samhällets miljöfrågor. Eftersom de ämnen som påverkar vår miljö kan ha effekter som ger utslag först efter mycket lång tid, har informationen intresse under överskådlig framtid. Det är i många fall omöjligt att i dag förutsäga vilken information som kommer att få betydelse

för framtida forskning på området. Informationens betydelse för samhällsplanering och annat utredningsarbete är i vissa avseenden av grundläggande betydelse. Det är därför mycket viktigt att frågor om bevarande av miljöinformationen beaktas. Detta påpekades redan av miljökontrollutredningen (SOU 1973: 36, s. 171 f.).

För MI-systemen saknas f. n. föreskrifter om hur informationen skall bevaras för framtiden. De frågor som enligt riksarkivets uppfattning är speciellt angelägna gäller val av lagringsmedium, gallring och avställning. Detta är särskilt viktigt för de system där informationen lagras på direktaccessminnen (skivminnen o. dyl.), eftersom informationen inte kan ligga kvar i databasen obegränsad tid, bl. a. av kostnadsskäl. Vid val av lagringsmedium måste framför allt frågor om beständighet, tillgänglighet och behov att ånyo bearbeta informationen maskinellt beaktas. Det är väsentligt att dessa frågor löses i nära samarbete med riksarkivet. Enligt gällande bestämmelser (15 § allmänna arkivstadgan, 1961: 590) får gallring i statliga myndigheters arkiv ske endast med stöd av gallringsföreskrifter som utfärdats av regeringen eller riksarkivet. Beslut om utgallring av personuppgifter på ADB-medium fattas av datainspektionen efter samråd med riksarkivet. — — —

Avd. II Informationservice på miljöområdet

4 Några generella synpunkter

I några få fall är remissuttalandena om informationservice på miljöområdet generellt formulerade och har därför sammanförts i detta inledande avsnitt, 4. Behovet av informationservice på miljöområdet berörs sålunda liksom, i ett par fall, frågan om prioritering beträffande olika områden m. m.

Det övervägande flertalet av det stora antal remissorgan, som yttrat sig över förslagen om informationservice på miljöområdet, har emellertid klart angivit huruvida de avser den mera omfattande delen rörande det toxikologiska området med flera specificerade "typer av service" (kapitel 7 i miljödatanämndens rapport) eller den kompletterande allmänna miljöinformationservice som huvudsakligen bygger på vissa av miljödatanämndens nu pågående projekt (kapitel 8 i rapporten). Sådana synpunkter återges i avsnitten 5–7 resp. 8 i det följande.

Här hänvisas också till mera allmänt formulerade ställningstaganden till miljödatanämndens förslag i stort, refererade i avsnitt 2 särskilt 2.1 i det föregående. Sådana remissyttranden är också tillämpliga på förslagen om informationservice på miljöområdet, om det inte framgår annat.

I avsnitt 2.1 citeras uttalanden av följande remissorgan, nämligen försvarets forskningsanstalt, statens bakteriologiska laboratorium, statens järnvägar, sjöfartsverket, universitets- och högskoleämbetet, lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, koncessionsnämnden för miljöskydd, statens strålskyddsinstitut, statens planverk, Sveriges geologiska undersökning, forskningsrådsnämnden, naturvetenskapliga forskningsrådet, länsstyrelsen i Kronobergs län, SACO/SR och Riksförbundet för Allmän Hälsovård. Dessutom citeras uttalanden från ett par av de organisationer, som erhållit förslaget på underremiss. Beträffande avsnitt 2.2 hänvisas särskilt till yttranden av statistiska centralbyrån, fiskeristyrelsen, statens industriverk, Sveriges lantbruksuniversitet och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Nästan samtliga av de remissorgan, som uppräknats från avsnitt 2, ansluter sig i de där återgivna yttrandena uttryckligen till miljödatanämndens förslag i stort, i vissa fall dock med förbehåll. Man har exempelvis ibland inte tagit ställning till den föreslagna toxikologiska informationstjänsten (TOXIT) eller har ändringsförslag enligt vad som i så fall framgår av de efterföljande avsnitten.

Rikspolisstyrelsen anför bl. a. följande: Med hänsyn till att polisens verksamhet spänner över i stort sett alla samhällsområden är det nödvändigt att polismännen för att kunna fullgöra sina olika uppgifter snabbt och utan större omgång kan erhålla nödvändig information om t. ex. lagstift-

ning inom berört område. Detta gäller särskilt förhållandena inom miljöområdet som under senare år genomgått en snabb utveckling såväl författningsmässigt som riskmässigt genom ökad användning av kemiska ämnen. Det är framför allt vid övervakningen av vägtransporter med farligt gods samt i samband med olyckor vid sådana transporter som polisen upplevt avsaknaden av en enhetlig informationsservice som besvärande. Behovet av sådan informationsservice kommer ytterligare att accentueras, därest polisen får hand om tillsynen av transporter av farligt gods på väg (Ds K 1980:10). Miljödatanämndens förslag om inrättandet av informationsservice på miljövårdsområdet fyller således ett angeläget behov och tillstyrks därför i princip.

Datainspektionen vill inte ifrågasätta behovet av en informationstjänst inom miljöområdet. Däremot kan frågan om dess finansiering övervägas ytterligare, särskilt som det är fråga om en servicefunktion. (Datainspektionens närmare synpunkter härvidlag refereras i avsnitt 7.3 i det följande).

Riksarkivet konstaterar att en väsentlig del av miljödatanämndens (MDN) rapport rör informationsservice på miljöområdet och erinrar om MDNs förslag att en särskild toxikologisk informationstjänst (TOXIT) inrättas. MDN framför också (i kap. 8) att motsvarande funktion bör byggas upp vad gäller allmän miljöinformation. Även denna funktion kan enligt MDN knytas till TOXIT.

Riksarkivet säger vidare att information om vår miljö finns i många myndigheters, organisationers och företags arkiv. De kataloger som publicerats av MDN ger ett värtaligt besked härom. Det kan därför vara mycket svårt att överblicka all denna information. Detta torde i minst lika hög grad gälla litteraturen på området. En informationscentral av det slag MDN föreslår, som utan att själv förvara eller förfoga över arkivhandlingar eller upptagningar kan ge hänvisningar till var informationen kan sökas, bör därför vara av stort värde för forskning och förvaltning. Riksarkivet vill i detta sammanhang påpeka att det statliga arkivväsendet har omfattande kunskaper om arkivmaterialet, både vad gäller konventionella handlingar och maskinläsbar information, inom både offentlig och enskild sektor. Den föreslagna informationscentralen har därför anledning att söka samarbete med arkivmyndigheterna i denna fråga. — — —

Biologisk-geovetenskapliga sektionen vid Göteborgs universitet, till vars yttrande rektorsämbetet hänvisar, är positivt inställd till en förstärkning av samhällets miljöinformationstjänst. Det är dock osäkert om miljödatanämndens förslag om en fristående myndighet för allmän miljöinformationsservice är det mest rationella sättet att åstadkomma önskat resultat.

Centrum för Miljöteknik i Göteborg, Chalmers tekniska högskola anför: Det finnes ett stort behov av att göra information på miljöområdet mera lättillgängligt vilket är syftet med utredningens förslag. Behovet gäller såväl lättfattliga uppgifter som riktar sig till icke specialister som veten-

skapligt kvalificerade sammanställningar och tolkningar. Ur allmän synpunkt synes det vara riktigt att, som utredningen föreslår, speciellt inrikta sig på toxikologisk information (i vid bemärkelse), men detta får inte innebära att frågor inom den allmänna miljövården försummas.

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, som tagit upp behovet av vetenskaplig kompetens för utvärdering av insamlat datamaterial för att möjliggöra slutsatser om miljöns förändringar, har bl. a. tillagt följande: Likartade synpunkter på den vetenskapliga kompetensen torde gälla även andra delar av den föreslagna verksamheten. För att den föreslagna informationsservicen skall fungera optimalt krävs exempelvis en nära kontakt med experter från olika områden.

Kommerskollegium anför bl. a.: Vad gäller frågan om insamling, information och samordning av miljödata finner kollegiet följande. Det torde få anses som ett allmänt intresse också från de handelspolitiska utgångspunkter kollegiet närmast har att beakta att det i Sverige finns tillgång till tillförlitlig och samordnad information om svenska, utländska och internationella regler m. m., såväl på det toxikologiska området som på miljövårdsområdet i allmänhet. Kollegiet har således inget att erinra mot att den miljöinformation som idag samlas/finns tillgänglig på olika håll blir föremål för särskilda samordningsåtgärder. Detta bör enligt kollegiet kunna åstadkommas genom vederbörlig samordning mellan redan befintliga instanser. Det synes därför enligt kollegiet knappast av behov påkallat att inrätta en särskild myndighet för information och sammanställning av ifrågavarande data (litteratur-, nyhets-, hänvisnings- och sammanställningsservice enligt rapporten).

5 Behov av särskilda resurser för någon form av toxikologisk informationsservice

Ett mycket stort antal remissinstanser har behandlat miljödatanämndens förslag om inrättande av en toxikologisk informationstjänst (TOXIT). Härvid är enigheten nära nog total om att där finns behov av särskilda resurser för någon form av toxikologisk informationsservice. När det gäller frågan i vilken utsträckning olika behov bör mötas varierar synpunkterna längs en skala alltifrån dem som i princip helt ansluter sig till miljödatanämndens bedömningar och förslag eller som speciellt framhäver vissa behov till dem som förordar vissa eller kraftiga begränsningar i de resurssatsningar som bör komma till. Härvid talar man i vissa fall om en långsammare uppbyggnadstakt. Några ställer sig avvaktande till förslagen f. n. och några få intar en direkt negativ hållning.

Vissa synpunkter på behov av de föreslagna servicetyperna riskutvärderingsservice och jourservice avseende frågor i samband med akuta mil-

jöhot återges i avsnitt 7.1 resp. 7.2 i samband med att dessa frågor tagits upp till närmare diskussion av flera remissorgan.

Frågor om organisatoriskt ansvar för en sammanhållen eller uppdelad toxikologisk informationsservice och andra speciella frågor i anslutning till miljödatanämndens förslag om TOXIT tas upp i avsnitt 6 och 7 i det följande.

5.1 Resursbehovet i stort – positiva synpunkter

Här refereras sådana yttranden där man antingen ansluter sig till miljödatanämndens förslag i dess helhet (avsnitt 5.1.1) eller i varje fall till bedömningen att resursbehov föreligger och att de bör mötas på ett eller annat sätt (avsnitt 5.1.2). Några remissorgan har här inte ansett sig kunna ta ställning vad gäller omfattningen av resurssatsningarna eller har i ett par fall förordat fortsatt försöksverksamhet (avsnitt 5.1.2).

Här hänvisas vidare till de remissorgan som i övrigt uttalat sig om miljödatanämndens förslag till informationsservice på miljöområdet (refererade i avsnitt 4) eller som redovisat mera allmänt formulerade uttalanden om miljödatanämndens förslag i stort (avsnitt 2). Sålunda kan påpekas att i varje fall försvarets forskningsanstalt, statens järnvägar, naturvetenskapliga forskningsrådet, koncessionsnämnden för miljöskydd, statens planverk och rikspolisstyrelsen enligt vad som tidigare framgått klart anslutit sig till miljödatanämndens förslag om resurser för TOXIT.

5.1.1 Miljödatanämndens förslag om TOXIT

Försvarets sjukvårdsstyrelse anför: Försvarets sjukvårdsstyrelse delar uppfattningen att behov av mer och bättre miljöinformation finns. Styrelsen tillstyrker att ett epidemiologiskt program och en toxikologisk informationsservice skapas i stort enligt nämndens förslag.

Förste stadsläkaren i Malmö skriver: En samordning av toxikologisk information inom landet är sedan länge efterlängtd. Arbetet med uppbyggnaden av en ny organisation, toxikologisk informationstjänst, bör ges högsta prioritet. Att-satserna på sidan 254 i utredningen tillstyrkes till fullo.

Televerket anför: Förslaget att inrätta en enhet för toxikologisk informationsservice – där toxikologi tolkas i vid bemärkelse – är säkerligen väl motiverat, eftersom många i dag saknar eller har begränsade möjligheter att få fram sådan information. En sådan enhet skulle få en överblick över detta viktiga område som saknas idag, vilket i sin tur skulle betyda att mycket dubbelarbete kan sparas in samtidigt som luckor i kunskaperna identifieras. Om enheten kan leva upp till ambitionsnivån i rapporten bör den kunna bli ett viktigt hjälpmedel för många kategorier av intressenter.

Sett ur arbetsgivarens synpunkt bör tillskapandet av en enhet för toxikologisk informationsservice (TOXIT) innebära bättre möjligheter, dels att få

tag i toxikologisk information – både i en konkret situation och i form av kontinuerlig nyhetsbevakning – dels att som användare av kemiska produkter kunna kräva bättre underlag av tillverkare och importörer.

Fiskeristyrelsen anför: Med anledning av de många påfrestningar på och störningar av naturmiljön, som orsakas av utsläpp av ett stort antal olika substanser, är behovet av toxikologisk information synnerligen stort. Detta är fallet, inte minst på fiskets område, då det gäller bedömning av den inverkan som ett visst utsläpp kan ha på fisken eller dess näringsorganismer. En central servicefunktion med tillgång till ett stort antal informationskällor, och som dessutom har egen kompetens att göra sammanställningar och utvärderingar, kommer att fylla ett hos många avnämare länge känt behov. En förutsättning är dock att den föreslagna verksamheten ges tillräckliga resurser för ett effektivt arbete i form av korta handläggningstider och för att hålla registermaterialet aktuellt. Förslaget att inrätta en toxikologisk informationstjänst tillstyrkes av fiskeristyrelsen.

Generaltullstyrelsen anför: Generaltullstyrelsen tillstyrker rapportens förslag om inrättande av en toxikologisk informationstjänst med bl. a. resurser för en journalservice avseende akuta frågor om miljöeffekter.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) anför: Mot bakgrund av de intressen SVA har att företräda inskränker anstalten sin granskning till rapportens avsnitt om toxikologisk informationsservice. Behovet av information i toxikologiska frågor i vidsträckt bemärkelse föreligger i dagens samhälle hos flera grupper, myndigheter, institutioner, forskare, branschorgan m. fl. Informationen på området är starkt uppsplittrad och svåröverskådlig. Inom SVA uppstår ofta behov av effektbedömningar och riskutvärdering i speciella situationer i anslutning till anstaltens egna undersökningar eller till utredningar. Anstalten har ett markant behov av toxikologisk information (vilket inte framgår av rapportens intressentredovisning). Framtagandet av underlaget sker inom anstalten och är mången gång mödosamt. Det kan förväntas att etablerandet av en effektiv fungerande, toxikologisk informationsservice sådan som den av rapporten skisserade skulle underlätta framtagandet av sådant underlag. Av de servicetyper som diskuteras i rapporten torde för SVA främst litteratur-, hänvisnings- och eventuellt sammanställningsservice vara av intresse. För att åstadkomma denna typ av service synes en utbyggnad av giftinformationscentralen vid Karolinska sjukhuset (GIC), så som föreslagits i rapporten, vara en ändamålsenlig åtgärd.

Sammanfattningsvis vill SVA uttala att anstalten i princip kan acceptera det i rapporten framlagda förslaget om inrättande av en toxikologisk informationsservice genom utbyggnad av GIC och resursförstärkning vid vissa toxikologiska institutioner. SVA betonar också vikten av resursförstärkningar för utbildning, forskning och rutinanalyser på det veterinärtoxikologiska området.

Länsstyrelsen i Hallands län anför: Behovet av en central enhet för

toxikologisk information är väldokumenterat. De tjänster TOXIT enligt förslaget ska kunna erbjuda kan antas inverka positivt på bl. a. produktkontrollen. Här kan såväl myndigheter som företag få information om riskerna med olika ämnen eller hänvisning till forskningsinstitutioner som kan utföra riskutvärderingar. Behovet av sådana utvärderingar finns t. ex. då beredningsplaner ska upprättas för industrier som hanterar hälso- och miljöfarliga varor. — — — Länsstyrelsen vill trots de svårigheter som föreligger förorda att TOXIT bildas. Ett mycket stort antal kemiska föreningar är idag i kommersiellt bruk och ett ännu större antal nyframställs årligen. Omkring 63 000 olika kemikalier används dagligen i större eller mindre omfattning. Beträffande nyframställning kan som exempel nämnas att omkring 300 000 nya organiska föreningar framställts i världen varje år under 1970-talet. Flertalet av dessa ämnen har inte testats med avseende på hälso- och miljöfarlighet. Mot bakgrund av sådana uppgifter framstår bildandet av TOXIT som mycket angeläget.

Länsstyrelsen i Jämtlands län anför: För närvarande upplever miljövårdande myndigheter, inte minst på regional och kommunal nivå, stora svårigheter när det gäller att få fram uppgifter om olika kemiska ämnen. Informationsflödet är i stor utsträckning beroende av rent personliga kontakter, vilket innebär att det ofta är slumpen som avgör om existerande kunskaper är praktiskt tillgängliga när de behövs. Detta förhållande bidrar påtagligt till att minska effektiviteten i miljöskyddsarbetet. Bildandet av den föreslagna organisationen Toxikologisk informationstjänst skulle därför hälsas med stor tillfredsställelse av länsstyrelsen.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anför: Likaså tillstyrkes förslaget att miljödatanämndens ännu ej färdigställda projekt på informationsområdet sammanföres i ett informationserviceorgan TOXIT.

För närvarande finns information om kemiska ämnens effekter på hälsa eller miljö spridd på ett flertal institutioner, myndigheter och organisationer såväl inom som utom landet. För att få en väl fungerande tillsynsverksamhet enligt miljöskyddslagen och lagen om hälso- och miljöfarliga varor är det angeläget att sådan information göres lätt tillgänglig för såväl tillsynsmyndigheter som för de företag som använder kemikalierna, och helst då hos en samordnande institution som har den nödvändiga överblicken och tillgång till alla informationskällor.

Länsstyrelsen anser således att det är viktigt att det tillskapas ett centralt samordnande organ för informationservice på området hälso- och miljöfarliga varor, men avstyrker förslaget att TOXIT skall fungera som en fristående statlig servicemyndighet och hänvisar därvid till länsstyrelsens yttrande över remissen "Ny produktkontrollorganisation". — TOXIT bör sålunda komma till stånd vad gäller innehållet, men bör ingå i det föreslagna centrala produktkontrollorganet.

Länsstyrelsen i Örebro län anför: Inom naturvårdsenhetens verksamhetsområde finns ett stort behov av att på relativt snabba vägar erhålla

säker information om kemiska ämnens allmänna egenskaper, giftighet, nedbrytbarhet i naturen, ackumulerbarhet m. m. Detta behov är idag ej tillgodosett. Även för hälsovårdsnämnder och industrier vore denna informationservice av stort värde.

På grund av stor arbetsbelastning har länsstyrelsen ej möjlighet att granska och kommentera förslaget närmare med avseende på Toxits organisation, uppbyggnad och finansiering.

Då behovet är synnerligen stort är länsstyrelsen angelägen om att den föreslagna toxikologiska informationstjänsten kommer till stånd.

Svenska naturskyddsföreningen anför: Föreningen är mycket oroad av den snabba takt i vilken nya kemikalier och kemiska preparat framställs och introduceras i större eller mindre skala i näringsliv, hushåll m. m. Enligt föreningens mening måste betydligt högre krav än idag ställas på att tillverkare och importörer av nya kemikalier och kemiska preparat sörjer för att bl. a. deras miljöeffekter blir tillräckligt undersökta innan introduktionen sker. Denna undersökningsskyldighet – som i princip finns redan i dag – måste fullgöras oavsett om en toxikologisk informationstjänst tillkommer eller ej. En toxikologisk informationstjänst kan emellertid underlätta för tillverkare och importörer att fullgöra sin skyldighet. Även tillsynsmyndigheternas arbete bör kunna underlättas av den föreslagna informationstjänsten. Med en väl fungerande toxikologisk informationstjänst bör det vara möjligt att höja ambitionsnivån avsevärt vad gäller dokumentation rörande nya kemikaliers och kemiska preparats egenskaper och effekter. Mot denna bakgrund finns det enligt föreningens mening all anledning att bygga upp den föreslagna informationstjänsten, i synnerhet som tjänsten till stor del skall vara avgiftsfinansierad. Föreningen tillstyrker således att TOXIT byggs upp i enlighet med miljödatanämndens förslag.

Svenska metallindustriarbetareförbundet skriver: Vi har givetvis ett intresse av att sådan service kommer till stånd, bl. a. med tanke på att många av våra skyddsombud kommer att vara betjänta av den här servicen. På samma sätt torde företagshälsovården ha behov av service från en sådan resurs. Densamma utgör således ett välkommet komplement till arbetarskyddsstyrelsen och andra tillsynsmyndigheter på miljöområdet genom att deras verksamhet då kan avlastas en del i första hand enklare informationsfrågor.

Vi stöder därför förslaget att inrätta en Toxikologisk informationservice.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) anför: Det finns idag flera problemområden där TCO skulle ha nytta av en instans som kunde förmedla litteratursammanställningar, riskutvärderingar m. m. Redan nu är existerande kunskapsvolymen svårtillgängliga och oöverskådliga för flertalet intressenter.

TCO ansluter sig därför till utredningens förslag att särskilda resurser

avsätts för bättre möjligheter till information om de kemiska riskerna och att dessa resurser tillsammans med den nuvarande giftinformationscentralen bildar organisationen Toxikologisk informationstjänst. Det är naturligt att arbetsmarknadens parter ingår i styrelsen för organisationen.

Riksförbundet för Allmän Hälsovård (FAH) anför: Miljödatanämndens förslag om en Toxikologisk informationstjänst (TOXIT) är enligt FAH:s mening en mycket värdefull service genom vilken kan erhållas svar beträffande kemiska ämnen, från enkla handboksuppgifter till komplicerade riskutvärderingar. Att man relativt lättillgängligt kan få sådana uppgifter är av stort värde.

Riksförbundet för Allmän Hälsovård finner inte anledning att ingående kommentera den remitterade rapportens innehåll. Från de synpunkter förbundet har att företräda tillstyrkes att det föreslagna Miljövårdens informationssystem genomföres. Mycket talar för att systemet bör kunna bli ett utmärkt komplement i miljövårdsarbetet inom förvaltningar och enskilda företag. Detta bör bidra till att tillsynsorgan på olika nivåer får ökade förutsättningar att ha goda underlag för de beslut som skall fattas och de krav som ställs i hälso- och miljövårdens intresse.

Studsvik Energiteknik AB anför: Studsvik Energiteknik AB har beretts tillfälle att yttra sig och vill härmed tillstyrka miljödatanämndens förslag bl. a. att särskilda resurser avsätts för bättre möjligheter till information om de kemiska riskerna och att dessa resurser tillsammans med den nuvarande giftinformationscentralen bildar organisationen Toxikologisk informationstjänst. Vi välkomnar inrättandet av en informationstjänst med tillägg av tjänster utöver de sedvanliga (litteratur-, nyhets- och hänvisningsservice) såsom sammanställnings-, utvärderings- och frågeservice, vilket kan erbjuda en mera djupgående informationservice.

5.1.2 Övriga synpunkter

Sjöfartsverket anför: Sjöfartsverket vill (därför) här i korthet söka precisera sina behov som avnämare. I det remitterade materialet har sjöfartsverkets avnämarrull fått en begränsad framtoning.

Sjöfartsverket är tillsynsmyndighet för säkerheten på fartyg, vilket innebär att verket – i stället för motsvarande myndigheter i land – är tillsynsmyndighet för de ombordanställdas arbetsmiljö, boendemiljö, hygieniska förhållanden. Sjöfartsverket är också tillsynsmyndighet ifråga om skyddet mot vattenförorening från fartyg. Sjöfartsverket kommer därför i kontakt med de problem som nämnts i betänkandet i betydligt vidare omfattning än som redovisats.

Inrättandet av en toxikologisk informationstjänst skulle därför kunna få betydelse för verkets kontroll av den kemiska arbetsmiljön – ämnen som används i fartygsarbetet eller kommer från farligt gods som inlastas i fartyg, samt hygieniska förhållanden, t. ex. invändig målning av dricksvattneförråd.

Statistiska centralbyrån (SCB) anför: SCB vill i stort sett tillstyrka den paketlösning som presenteras i sammanfattningen (s. 246–252), dock utan att ta ställning till huruvida den föreslagna Toxikologiska informations-tjänsten bör vara ett självständigt organ eller knytas till någon existerande organisation, och inte heller till dess storlek.

Statskontoret, som avstyrker att TOXIT inrättas såsom en ny myndighet, skriver emellertid vidare: De uppgifter rörande toxikologisk informationsservice som miljödatanämnden har hänfört till TOXIT bör emellertid även enligt statskontorets mening samlas till en organisation. SML bör få i uppdrag att bygga ut sina resurser för toxikologisk informationsservice med hänsyn till de behov som redovisas.

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) anför: En bedömning av behovet av toxikologisk information ligger som tidigare påpekats utanför DFIs kompetensområde. Miljödatanämndens utredning pekar dock på att ett utbrett sådant behov finns.

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) anför: Högskoleenheterna tillstyrker de flesta av förslagen som förs fram i rapporten. — — — Enheterna delar vidare utredningens åsikt om att det föreligger ett stort behov av en toxikologisk informationsservice.

Biologisk-geovetenskapliga sektionsnämnden vid Göteborgs universitet anför: Sektionsnämnden är positivt inställd till en förstärkning av samhällets miljöinformationstjänst. Det är dock osäkert om miljödatanämndens förslag om en fristående myndighet för allmän miljöinformationsservice är det mest rationella sättet att åstadkomma önskat resultat. Utredningen för fram den grundläggande synpunkten att toxikologisk testning är dyrbar. "Att utnyttja andras rön är billigare än att genomföra toxikologiska undersökningar". Andra länder får alltså dras med kostnaderna, medan Sverige nöjer sig med att inrätta en byråkratisk apparat, som utför "litteratursammanställningar". Säkert blir en sådan verksamhet dyrbar och av tvivelaktigt värde, om den inte baseras på egen vetenskaplig kapacitet. Utredningen citerar källor enligt vilka antalet ämnen av praktisk kommersiell betydelse uppskattas till 50 000–100 000. Emellertid har endast en bråkdel av dessa ämnen miljömässig betydelse, t. ex. genom att de används eller finns i stora kvantiteter. Toxikologiska data av samhällelig eller vetenskaplig betydelse kommer i stort sett att beröra endast ett urval av dessa ämnen. Toxikologisk testning av övriga ämnen kommer att göras med ett fåtal relativt billiga screening metoder. Informationsflödet blir därför inte fullt så omfattande och oöverskådligt, som utredningen antyder. — — —

Sektionsnämnden har i den framlagda boken fått otillräckligt sakunderlag för att bedöma, om det föreslagna systemet på lämpligaste sätt tar hänsyn till och samordnar data från fysiologi, kemi, genetik, ekologi, miljöforskning osv. Framtagning av adekvata informationer, samordning av informationsflödet och utnyttjande av detsamma fordrar medverkan av personer med sakkunskap förankrad i vetenskaplig yrkesutövning.

Rektorsämbetet vid Lunds universitet anför att utredningens slutsats om behovet av toxikologisk informationservice understryks av samtliga (tillfrågade underremiss) organ. Rektorsämbetet instämmer i denna bedömning.

Miljövårdsprogrammet vid Lunds universitet anför: Miljövårdsprogrammet finner det angeläget att understryka det starka behov som finns av toxikologisk informationservice. Det måste emellertid framhållas att en sådan service under lång tid måste komma att huvudsakligen få karaktären av litteraturservice, sammanställningsverksamhet m. m. Den toxikologiska riskvärdering, som utredningen också ser som den föreslagna organisationens funktion, kommer under lång tid att vara praktiskt ogenomförbar på grund av avsaknad av expertis på området. Utredningen kunde möjligen ha tryckt starkare på behovet att vidta omedelbara och kraftfulla åtgärder inom utbildningssystemet för att avhjälpa bristen på adekvat utbildad expertis på olika nivåer.

Styrelsen för arbetarskyddsfonden anför: Det finns ett påtagligt behov av att samla och utvärdera information om kemiska risker i arbetslivet. Styrelsen ställer sig därför positiv till förslaget att öka resurserna på detta område samt biträder även uppfattningen om sammanhållna resurser för informationservice om kemiska risker.

Arbetarskyddsstyrelsen anför: Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen har daglig kontakt med det omfattande behov av toxikologisk information som utgör bakgrunden till miljödatatnämndens förslag om en toxikologisk informationservice. Området har vuxit i lavinartad takt och det är förenat med stora svårigheter att få en överblick både av regelsystemen och än mer av vilka kunskaper som finns på skilda håll. Det är därför i hög grad angeläget att satsa större resurser totalt sett på en bättre information och att ta fram bra hjälpmedel för de informationssökande. Frågan om på vad sätt man skall kunna tillgodose behovet måste emellertid till den del arbetsmiljön ingår ses mot bakgrund av dels organisationen av produktkontrollen; dels det utredningsarbete om information om risker i arbetsmiljön, som bedrivs i särskild ordning (A 1979:01). Med hänsyn härtill kan styrelsen inte nu ta ställning till förslaget om organisation för toxikologisk informationservice. Styrelsen har härutöver följande synpunkter på frågan.

Anledningen till att olika intressenter (tillverkare, importörer, arbetsgivare, arbetstagare, konsumenter, myndigheter, m. fl.) f. n. upplever en informationsbrist är mycket varierande. Det hade därför varit en stor fördel om miljödatanämnden kunnat redovisa vilka brister i information olika kategorier av informationsavvärmare klagade över. Det är nödvändigt att identifiera de olika avvärmarna och noggrant karakterisera deras behov av information för att kunna ta ställning till vilka förbättringar i informationspridningen som bör genomföras.

Det finns t. ex. behov av att kraftigt förbättra spridningen och därmed

tillgängligheten av publikationer med utvärderad information som handböcker och skyddsblad. För flera intressenter torde direkttillgång till lämpliga handböcker och skyddsblad väsentligt reducera behovet av information via en central informationservice.

En annan viktig faktor som påverkar produktanvändarnas behov av informationservice är de primärt produktansvarigas (tillverkare och importörer) spridning av information. Nämnda kategorier kan genom förbättrade regler t.ex. för klassificering av produkter och för informations-spridning (märkning, skyddsblad o. dyl.) samt förbättrad tillgång till någon form av informationservice ges avsevärt bättre möjligheter att klara av sitt informationsansvar. Det kan här nämnas att det såväl på arbetarskyddsstyrelsen som inom produktkontrollnämndens kansli pågår arbete med den typ av regler som ovan nämnts. Det kan också förväntas att ett resultat av dessa nya regler och av översynen av produktkontrollens organisation kommer att bli en ökad tillsyn vad gäller såväl tillverkning och import som saluförande och användning av kemiska produkter.

Styrelsen för teknisk utveckling (STU) anför: Tillgång till relevant information om kemiska ämnens eller produkters egenskaper och risker, att förstå innehållet i den vetenskapliga dokumentation som finns och att kunna värdera riskerna med dessa ämnen är en förutsättning för att samhället skall ha möjligheter att ingripa i och styra den tekniska utvecklingen.

Statens naturvårdsverk har därför bland andra stort behov av en informationstjänst. Likaså ligger det i allmänhetens och näringslivets intresse att i görligaste mån kunna undvika ämnen och produkter som ger skador, dålig PR och skadeståndskrav. Det förutsätter tillgång till information.

Behov av någon form av informationstjänst finns således. En förbättrad toxikologisk informationservice inom landet bör på sikt kunna leda till en bättre miljö. STU saknar emellertid möjlighet att yttra sig över frågor rörande medelsbehov och organisation.

Utredningen rörande information om risker i arbetsmiljön (INRA) anför: Miljödatanämndens förslag om en toxikologisk informationstjänst kommer utredningen att ta upp i sitt fortsatta arbete eftersom en stor del av de frågor som kan komma att ställas till en sådan informationstjänst torde komma att röra just kemiska hälsorisker i arbetsmiljön. Utredningen vill emellertid redan nu betona vikten av att det i samhället finns informations-service med ungefär den typ av tjänster som miljödatanämnden föreslår.

Det förefaller rimligt att verksamheten med en toxikologisk informationstjänst inledningsvis prövas i begränsad omfattning under ett par år så att bättre underlag finns för bedömning av efterfrågan, kundkrets, resursbehov och lämplig organisation av en mera permanent verksamhet m. m. Det kan vara lämpligt att bedriva en sådan försöksverksamhet t. ex. i anslutning till giftinformationscentralen, statens miljömedicinska laboratorium eller de yrkesmedicinska klinikerna men med ett särskilt styrorgan. I ett sådant styrorgan bör finnas förträdare för arbetsmarknadens parter.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför: Flera av de redovisade ADB-projekten utgör delar av ett system som kompletterar varandra och som på sikt bör leda till ökad förståelse för de storskaliga skeendena exempelvis MI-01, PMK, produktregistret och TOXIT. I tillsynsarbetet enligt lagen om hälso- och miljöfarliga varor måste det vara en fördel om en direktkoppling kan erhållas till produktregistret och TOXIT. Målet för länsstyrelsernas del måste vara att dels få MI-01-systemet fullt utbyggt och dels via dess terminaler kunna erhålla information från de övriga systemen och registren. Länsstyrelsen ställer sig positiv till den föreslagna organisationen för uppbyggnad av TOXIT.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anför: Det är enligt LOs bedömning en oundgänglig förutsättning för det fortsatta miljöarbetet att informationsfrågorna om kemiska ämnens och produkters hälsorisker löses på ett effektivt sätt. Som stöd för denna hållning hänvisar LO till de synpunkter som efter underremiss av utredningen framförts av Svenska Metallindustriarbetareförbundet, Svenska Fabriksarbetareförbundet och Beklädnadsarbetarnas förbund. (Förbundens yttranden har bifogats av LO.)

LO anför vidare: LO sympatiserar således med utredningens intentioner. LO är emellertid inte beredd att betrakta det av utredningen framlagda materialet som färdigt underlag för beslut om inrättande av TOXIT knutet till Karolinska sjukhusets giftinformationscentral (GIC). LO vill rikta uppmärksamheten på att utredningen fokuserat sitt intresse på frågans toxikologiska aspekt, som utgör endast en del av underlaget i de riskbedömningar som är en del av praktiskt miljöarbete. LO vill framhålla att de anställda och deras fackliga företrädare har krav på relevant information om kemiska risker, framtagna och värderade av kompetenta personer och presenterade på ett pedagogiskt riktigt och trovärdigt sätt. LO vill därför förorda att utredningen drivs vidare med en fördjupad analys av informationens syfte och dess praktiska användning i avsnämarledet.

LO är sammanfattningsvis inte beredd att enbart på föreliggande utredningsmaterial tillstyrka inrättande av organisationsenheten TOXIT i föreslagna utformning och anknuten till giftinformationscentralen på Karolinska sjukhuset. LO vill emellertid understryka det nödvändiga i att frågan om toxikologiska och yrkeshygieniska riskbedömningar och därmed sammanhängande informationsfrågor, organisationsfrågor och finansieringsfrågor görs till föremål för en fortsatt och fördjupad utredning inkluderande försöksverksamhet. Föreliggande utredningsmaterial bör utgöra ett värdefullt underlag i uppläggningsenheten av en sådan försöksverksamhet. Den fortsatta utredningen bör ges i uppdrag att lägga fram förslag beträffande alternativa organisationsformer och metoder för riskbedömningsservice och därmed sammanhängande informationsspridning. Den fortsatta utredningen bör beakta resultatet av den av arbetsmarknadsdepartementet tillsatta och pågående utredningen om Information om risker i arbetsmiljön (INRA). Utredningen bör även upprätthålla kontakt med den av UHÄ, enligt nyli-

gen givet regeringsuppdrag, påbörjade utredningen om det långsiktiga behovet av toxikologisk grund- och vidareutbildning m. m. Utredningen bör beakta utländska erfarenheter av betydelse för uppgifternas lösande.

Sveriges veterinärförbund, med instämmande av *SACÖ/SR*, anför: Sveriges veterinärförbund delar utredningens uppfattning att kvalificerad informationsanalys inom det toxikologiska området har ett angeläget samhällsintresse och att resurser bör fördelas för att öka informationsunderlaget för bl. a. beslut om åtgärder mot de s. k. kemiska riskerna. Det är härvid viktigt att påpeka vikten av ett konstruktivt internationellt samarbete då en optimering av resurser och en arbetsfördelning internationellt torde vara nödvändigt för att uppnå goda resultat.

5.2 Prioriteringar och/eller begränsningar

I anslutning till diskussionen om behovet av resurser för toxikologisk informationsservice tar åtskilliga remissorgan upp frågan om prioritering av viss eller vissa typer av service eller av prioritering i allmänhet vad gäller de servicetyper som föreslagits av miljödatanämnden. Prioriteringsönskemål kan vara formulerade med utgångspunkt från vederbörandes egna behov och/eller med utgångspunkt från behov som förutsatts finnas hos andra intressentgrupper.

Det går ingen skarp skiljelinje mellan i huvudsak positivt formulerade prioriteringar (viss servicetyp framhävs särskilt) citerade i avsnitt 5.2.1 och mera negativt formulerade prioriteringar (begränsning till vissa servicetyper) citerade i avsnitt 5.2.2. I det sistnämnda fallet anges ofta att en långsammare uppbyggnadstakt än den föreslagna i praktiken blir nödvändig bl. a. med tanke på bristen på toxikologer och att detta således blir en begränsande faktor. Här finns också på vissa håll krav på successiv uppbyggnad med beslutstillfällen inlagda.

Ej heller går alltid någon absolut klar skiljelinje mellan yttranden om begränsningar av informationsservicen redovisade i avsnitt 5.2.2 och dem som återges i avsnitt 5.2.3 under rubriken Avsevärda begränsningar. Här har man emellertid kommit så pass långt från miljödatanämndens ursprungliga förslag att ett försök till uppdelning ansetts befogat.

I uttalandena om prioriteringar resp. yrkanden om begränsningar till vissta servicetyp(er) förekommer samtliga av miljödatanämndens föreslagna servicetyper, även om en övervikt finns för en hänvisningsservice, med eller utan litteraturservice. Riskutvärderingsservice är flera tveksamma till (se även avsnitt 7.1 i det följande) medan andra framhäver detta som särskilt viktigt.

5.2.1 Prioriteringsönskemål

Länsläkarorganisationen i Uppsala län anför: Behovet av en toxikologisk informationsservice är väl beskrivet. Flera olika slags service före-

slås, länsläkarorganisationen anser att sjukvårdens behov av information om hur skadade och förgiftade bör behandlas vid kemikalieolyckor ska vara en väsentlig uppgift för informationsservicen. Därför är det nödvändigt att knyta servicen till ett sjukhus. Regionala och lokala tillsynsmyndigheter behöver verkligen en toxikologisk informationsservice för sitt arbete men kommer att försöka få servicen på billigaste sätt. Trycket på socialstyrelsen att köpa service för hälsovårdsnämndernas räkning kommer att öka, det kommer att betraktas som ett ansvar för den centrala myndigheten att ge nämnderna vägledning. Problemet är vem som ska och kan betala.

Centrum för miljöteknik vid Chalmers tekniska högskola anför: Det finns ett stort behov av att göra information på miljöområdet mera lättillgängligt vilket är syftet med utredningens förslag. Behovet gäller såväl lättfattliga uppgifter som riktar sig till icke specialister som vetenskapligt kvalificerade sammanställningar och tolkningar. Ur allmän synpunkt synes det vara riktigt att, som utredningen föreslår, speciellt inrikta sig på toxikologisk information (i vid bemärkelse), men detta får inte innebära att frågor inom den allmänna miljövården försummas.

Utredningens förslag inrymmer en rad olika delprojekt inom olika områden och dessa föreslås bli permanentade i en eller annan form. För att bli nyttiga krävs att projekten ges tillräckliga personella och ekonomiska resurser för att snabbt kunna genomföras i sin helhet. Vissa program som t. ex. MI-01 och produktregistret pekar på svårigheterna vid uppbyggnad av nya system. En tydligare prioritering av insatserna vore önskvärd för att kunna fördela resurserna på bästa sätt.

De delar av den skisserade informationstjänsten som synes mest angelägna är sammanställnings- och utvärderingsservice, i och med att sådan saknas i landet. Det är viktigt att denna verksamhet kan bedrivas öppet och med utnyttjande av bästa tänkbara kompetens.

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid Lunds universitet anför: Fakultetsnämnden ställer sig i stort positiv till de framförda förslagen. Dock är tveksamheten stor vad gäller utformning, uppbyggnad och organisation av den i rapporten föreslagna nya statliga myndigheten som skall handha den toxikologiska informationsservicen. — — — Frågan om hur kompetens för riskutvärdering skall erhållas samt kvarhållas inom den nya organisationen är otillfredställande behandlat. Principiellt bör även övervägas hur fördelningen mellan informationsservice resp. informationsanalys skall vara inom TOXIT. Det är fakultetsnämndens bestämda åsikt att det är servicen som skall prioriteras.

Umeå universitet anför: Till frågan om behov och tillgång till toxikologisk informationstjänst (TOXIT) anser rektorsämbetet att en samordning av nuvarande litteraturservice är nödvändig. — — —

Lantbruksstyrelsen anför: Inom lantbruket finns behov av information om de kemiska riskerna i samband med den omfattande hantering av

kemikalier som förekommer i dagens lantbruk. De informationskanaler som lantbrukarna har att tillgå i dessa frågor är främst lantbruksnämnder, veterinärer samt försäljningsorganisationer. Information kan även fås från hälsovårdsnämnd och yrkesinspektion. Även om dessa kanaler, enligt lantbruksstyrelsens mening, tämligen väl förmår att täcka lantbrukarnas informationsbehov skulle deras information till lantbrukarna kunna ytterligare förbättras genom tillgång till en systematisk bevakning av all ny information inom det toxikologiska området genom TOXIT:s försorg. För lantbruksverket skulle av den informationsservice som TOXIT föreslår kunna tillhandahålla främst litteraturservice och frågeservice vara av värde. Enligt lantbruksstyrelsens mening bör en utökad toxikologisk informationsservice kunna få stor betydelse för den tillsynsverksamhet som hälsovårdsnämnderna har att utföra inom lantbruket enligt hälsovårds- och miljöskyddslagstiftningen samt lagen om hälso- och miljöfarliga varor. Likaså bör lättillgänglig information om kemiska risker vara av stort värde för den allmänhet som på olika sätt kan komma i kontakt med lantbrukets användning av kemikalier, t. ex. bekämpningsmedel.

Kommittén för transport av farligt gods anför: Det är emellertid klart att det finns ett informationsbehov rörande olika aspekter av farligt gods som f. n. inte är tillgodosett och som heller inte kommer kunna tillgodoses med den av TFG-kommittén föreslagna nya myndighetsorganisationen.

Den frågeservice, som beskrivs på sid. 148 i rapporten, kan därför komma att bli till stor hjälp för främst räddningstjänstens organ (under förutsättning att servicen kan upprätthållas 24 tim/dygn), men även i viss utsträckning för de myndigheter som har att utöva tillsyn över transport av farligt gods.

I det förutnämnda förslaget till ny lagstiftning om transport av farligt gods åläggs transportmyndigheterna skyldighet att på ansökan meddela beslut huruvida viss vara är farligt gods i lagens mening eller ej samt att ange varans transportklassstillhörighet. Sökanden skall enligt förslaget tillhandahålla underlaget för prövningen. Även om själva klassificeringen måste göras av den som har transportkunnande, kommer TOXIT:s resurser kunna bli en tillgång i klassificeringsärenden, såväl för transportmyndigheternas prövning som för sökandenas underlagsmaterial.

Den service beträffande information om lagstiftning som MDN föreslår skall ingå i TOXIT (sid. 146) torde i fråga om transport av farligt gods inte fylla någon funktion, eftersom sådan service lämnas av andra myndigheter.

Beklädnadsarbetarnas förbund skriver: Förslaget att inrätta en toxikologisk informationstjänst (TOXIT) tillstyrks av förbundet. Inom textilindustrin används i dag ca 4000 handelsprodukter (exklusive färgämnen och rena kemikalier). Övervägande delen av dessa produkter utgörs av mer eller mindre komplexa blandningar, oftast med ofullständigt deklarerad sammansättning. Förbrukningen var år 1974 ca 22 000 ton.

I ett forskningsprojekt startat av Textil- och Konfektionsindustrins arbetsmiljögrupp konstateras, att en otillräcklig kemisk medvetenhet i företagen får till följd att läckage, rykning etc. undervärderas samt att farorna är mycket stora vid s. k. okontrollerad blandning av kemikalier, såväl i tillverkning som i avfallshantering. Dessa problem finns också inom garveri- och läderhanteringen.

När medvetandet om riskerna i arbetslivet ökar, så ökar också kravet på information och värdering av riskerna. Den riskvärdering, som nu föreslås ske inom TOXIT, bör därför få hög prioritet. Vi delar nämndens uppfattning om betydelsen av att fler toxikologer utbildas – något som bör ske snarast. Detta är en förutsättning för att arbetet med riskvärdering ska bli effektivt.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) anför: Beträffande toxikologisk informationsservice delar föreningen utredningens åsikt att behovet är stort och kommer att öka i framtiden, bl. a. beroende på de ökade informationskrav som åläggs företagen genom produktkontrollagstiftningen. I detta sammanhang kommer behov att finnas av kvalificerad riskutvärderingsservice. Företagens och företagshälsovårdens företrädare har oftast ett djupare informationsbehov än upplysningar av ren katalogkaraktär. Enklare förfrågningar beträffande gällande regelsamlingar, anvisningar och föreskrifter kan i stället besvaras av respektive fackmyndigheter. — — — Sammanfattningsvis kan sägas att Svenska Arbetsgivareföreningen delar miljödatanämndens uppfattning att det finns ett behov av en toxikologisk informationstjänst. Föreningen anser emellertid att det inte finns tillräckligt starka skäl för att inrätta ett nytt fristående statligt serviceorgan för toxikologisk informationstjänst. En sådan verksamhet bör i stället inordnas i och samordnas med redan befintliga serviceorgan inom området, t. ex. gifthinformationscentralen, statens miljömedicinska laboratorium och medicinska informationscentralen.

Svensk Förening för Toxikologi (SFT) anför: Av de tjänster utredningen anser att Toxik skall kunna erbjuda torde hänvisningsservice och litteraturservice vara det som kommer att vara verkande toxikologer till största nytta. Ur samhällets synvinkel däremot, torde sammanställningsservice och riskutvärderingsservice få den största nyttan.

I rapporten finns uppräknat en mängd olika aktiviteter som Toxik kan tänkas engagera sig i. Det kan förefalla lockande att till en central enhet sammanföra en mängd olika aktiviteter. Men för att informationsservicen skall få den betydelse som har skisserats och som den mycket väl kan få, bör den koncentreras till de tjänster som är unika för förslaget och där konkurrensen med redan existerande aktiviteter ej är uppenbar. Det förefaller som om hänvisningsservicen och riskutvärderingsservicen skulle vara de mest lämpliga områdena för kraftsamling. Hänvisningsservicen torde vara av stor betydelse för hela den toxikologiska verksamheten i landet och de kartläggningsarbeten som miljödatanämnden hittills utfört

utgör ett så värdefullt startkapital för en sådan verksamhet att detta inte får förlösas genom att tillräckliga resurser ej tillskjuts för att hålla materialet aktuellt. Riskutvärderingsservicen fordrar som sagts ovan tillgång till framstående toxikologiska experter. Föreningen instämmer i utredningens konstaterande att det råder en stor brist på toxikologiska experter i landet och anser därför att uppbyggnaden av riskutvärderingsservicen ej får gå snabbare än att riskutvärderingen kan utföras av tillräckligt kvalificerade experter. Man måste således anpassa sig till de resurser som hittills finns i avvaktan på att universitet- och högskoleämbetets utredning om toxikologi kan resultera i en utvidgad utbildning av toxikologer.

5.2.2 Begränsningar i allmänhet, långsammare uppbyggnadstakt m. m.

Medicinska fakultetsnämnden vid Lunds universitet hälsar med tillfredsställelse utredningens slutsats att det föreligger ett stort behov av toxikologisk informationsservice och hänvisar till vad fakultetsnämnden tidigare yttrat i denna fråga. — — —

Vad gäller utredningens förslag och analyser beträffande innehåll och organisation av toxikologisk informationsservice ansluter sig fakultetsnämnden helt till vad utredningen framför beträffande behovet av olika typer av service och vilken informationsservice som bör prioriteras. Utredningen framhåller vikten av att toxikologisk information utvärderas eller bedömes av kompetent expertis för att kunna nyttjas av intressenter utan sådan expertis. Utredningen understryker också den begränsade tillgången till sådan expertis. Fakultetsnämnden instämmer helt i dessa yttranden och uttrycker sin förvåning över att utredningen föreslår en organisation för den toxikologiska informationstjänsten "TOXIT", som innebär en fristående myndighet med en budget på ca 10 miljoner kronor inom tre år. Det är osannolikt att det inom landet är möjligt att bemanna en sådan myndighet med den kompetens som krävs för en meningsfull, effektiv verksamhet. Fakultetsnämnden vill varna för en utbyggnad av administrativa funktioner snabbare än vad tillgången på toxikologisk expertis tillåter. En för snabb utbyggnad av en byråkratisk organisation skulle lätt få till följd att tillgänglig experttid utnyttjas för relativt improduktiv verksamhet som sammanträden och tillrättaläggande verksamhet till förfång för mera produktiv verksamhet inom näringsliv och forskning. Samordningen av "TOXIT" och giftinformationscentralen (GIC) tillför inte myndigheten tillräcklig expertis för en verksamhet av den föreslagna omfattningen.

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid Uppsala universitet anför: Det finns anledning att allvarligt överväga om ett fullständigt genomförande av de framförda förslagen verkligen kommer att ge sådana vinster att de motsvarar de erforderliga resurserna. Enligt nämndens mening bör förslagen därför inte omedelbart genomföras i full skala och senare utökas i den mån erfarenheterna från verksamheten visar att ett utbyggnadsbehov föreligger.

Statens jordbruksnämnd har ingen erinran mot tillskapandet av TOXIT men anser att i nuvarande ekonomiskt ansträngda tid för rikets finanser, när varje myndighet får reducerade anslag och därmed tvingas att i större eller mindre grad inskränka sin verksamhet, utbyggnaden av TOXIT bör ske med viss försiktighet och anpassas efter ett realistiskt behov.

Forskningsrådsnämnden (FRN) har i stort inte något att erinra mot miljödatanämndens paketalösning för att skapa bättre miljöinformation och bättre samordning av denna. FRN delar också utredningens uppfattning om att en förbättrad toxikologisk informationsservice behöver skapas för att öka möjligheterna att få fram information om kemiska ämnen. Den nu föreslagna servicemyndigheten avses bl. a. få uppgifter som rör litteraturservice, hänvisningsservice, nyhetsservice, litteratursammanställningsservice samt riskvärderingsservice för myndigheter, företag och allmänhet. FRN ställer sig emellertid skeptisk till att den nya myndigheten skall åta sig att värdera risker av olika kemiska ämnen genom uppdrag från olika intressenter i samhället.

Medicinska forskningsrådet (MFR) anför: Behovet av toxikologisk information hos myndigheter och företag är stort och torde öka i framtiden. Svårigheterna att få tillgång till uppgifter är dock avsevärda. Råvaror för den kemisk-tekniska industrin t. ex. är ofta importerade blandprodukter, sålda under handelsnamn och med okänd sammansättning. Många av dem innehåller dock för människan skadliga substanser.

Det viktigaste och samtidigt mest kontroversiella förslaget torde vara att inrätta ett toxikologiskt informationscentrum, TOXIT. MFR anser att TOXIT i förslaget tilldelas alltför vidsträckt befogenheter. Verksamheten måste, vilket sägs av miljödatanämnden, byggas upp successivt, men av praktiska skäl torde expansionen bli avsevärt långsammare än beräknat.

Uppgifter som med fördel utförs centralt är litteratur- och hänvisningsservice. Med detta förstås enligt MFR sökning och anskaffning av dokument samt hänvisning till informationskällor och kataloger. En central instans har väsentligt större möjligheter att få kunskap om och tillgång till dokument från internationella organisationer. Internationellt har toxikologiskt arbete dessutom en sådan omfattning att enskilda inte förmår överblicka det. — — —

MFR ställer sig tveksam till att TOXIT skall upprätta substansregister och utge nyhetsblad, eftersom dessas innehåll och ändamål inte har definierats i rapporten. Ett upplysningsblad om nya publikationer vore emellertid värdefullt. TOXIT bör också kunna göra strukturerade sammanställningar av de uppgifter som tas fram. Det är dock inte rimligt att som föreslås okritiskt bygga upp en databas på sådana uppgifter. Uppgifterna bör värderas av experter efter hänvisning från TOXIT.

Kvalificerad riskvärdering inom TOXIT torde inte vara realistiskt inom den stipulerade fyraårsramen med tanke på bristen på utbildade toxikologer. Riskvärderingar försvåras ytterligare av att befintliga forskargrup-

per inom området kan bli överbelastade med uppdrag från TOXIT. De fem forskarasistenterna som föreslås för att förstärka resurserna kommer inte heller hinna lära sig tillräckligt för att kunna bidra till arbetet inom den tiden. MFR delar givetvis miljödatanämndens uppfattning att toxikologutbildningen förstärks samt att resurser avsätts för en förmedlingscentral för riskvärderingsuppdrag.

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) anför: IVA anser att TOXIT i förslaget tilldelas alltför vidsträckt befogenheter. Verksamheten måste, vilket också framföres av miljödatanämnden, byggas upp successivt, men av praktiska skäl torde expansionen bli avsevärt långsammare än beräknat.

Uppgifter som med fördel utförs centralt är litteratur- och hänvisnings-service. Med detta förstås enligt IVA sökning och anskaffning av dokument samt hänvisning till informationskällor och kataloger. En central instans har väsentligt större möjligheter att få kunskap om och tillgång till dokument från internationella organisationer. Internationellt har toxikologiskt arbete dessutom nått en sådan omfattning att enskilda inte förmår överblicka det.

IVA ställer sig tveksam till att TOXIT skall upprätta substansregister och utge nyhetsblad, eftersom dessas innehåll och ändamål inte har definierats i rapporten. Ett upplysningsblad om nya publikationer vore emellertid värdefullt.

TOXIT bör också kunna göra strukturerade sammanställningar av de uppgifter som tas fram. Det är dock helt orimligt att som föreslås okritiskt bygga upp en databas på sådana uppgifter. Uppgifterna bör värderas av experter efter hänvisning från TOXIT. TOXIT bör däremot inte få mandat att sammankalla expertgrupper, eftersom ansvarsfördelningen då blir oklar.

Kvalificerad riskvärdering inom TOXIT torde inte vara realistiskt inom den stipulerade fyraårsramen med tanke på bristen på utbildade toxikologer. De befintliga forskargrupperna inom området riskerar att bli överbelastade med uppdrag från TOXIT. De fem forskarasistenterna som föreslås för att förstärka resurserna kommer inte heller hinna lära sig tillräckligt för att kunna bidra till arbetet inom den tiden. IVA delar givetvis miljödatanämndens uppfattning att toxikologutbildningen bör förstärkas samt att resurser avsätts för en förmedlingscentral för riskvärderingsuppdrag.

Med hänsyn till ovanstående förefaller TOXITs personalbehov vara tilltaget i överkant. IVA avstår från att ange lämpliga nedskärningar men påpekar att fyra handläggare för samordning mellan myndigheter måhända är umbärliga.

Kooperativa förbundet (KF) anför: KF delar miljödatanämndens bedömning om att behovet av toxikologisk informationsservice är mycket stort och kan förväntas öka i framtiden.

De krav som lagen om hälso- och miljöfarliga varor ställer på tillverkare och importörer om noggrann undersökning av varor har i realiteten varit mycket svåra att uppfylla. Även ökade och berättigade krav på användare av kemiska produkter att informera arbetstagare om risker med och att ge skydds- och hanteringsföreskrifter för kemiska produkter kommer i framtiden att ställa allt större krav på arbetsgivaren. Det allt större antalet kemikalier, som används i olika sammanhang, i arbetslivet, hemmet, jordbruket, osv., kommer med all säkerhet också att innebära ett allt större krav från allmänheten på riskinformation.

KF har i flera sammanhang framhållit vikten av att allmänheten och näringslivet lämnas fortlöpande information om skadliga ämnen och varor. De förväntningar man förväntas kunna ställa på produktkontrollnämnden i detta hänseende har inte kunnat infrias.

KF ställer sig positiv till utredningens förslag om litteraturservice, nyhetsservice, hänvisningsservice, sammanställningsservice och frågeservice, den sistnämnda i den form den bedrivits i giftinformationscentralens regi. KF ställer sig tveksam till riskutvärderingsservice i den form som den föreslås utformas i utredningen.

Agrifack, med instämmande av *SACO/SR*, anför: Litteratur och uppgifter är i många fall så spridd och svåråtkomlig, speciellt beträffande utländska databaser, att många informationssökare drar sig för att fullfölja sökningen. Det är därför högst motiverat och välkommet att en "Toxikologisk informationstjänst" tillskapas beträffande dokumentationsdelen i förslaget. Det är däremot något tveksamt med den snabba och kraftiga utbyggnaden av riskutvärderingsdelen i förslaget. Utredningen har pekat på att det är brist på (ont om) kvalificerade toxikologer. Risk föreligger därför att dessa suggs upp av den nya organisationen och lämnar ett vakuum ute på de myndigheter där de nu arbetar. Alternativt uppstår risken att kvalificerade toxikologer ej står till buds för den föreslagna utbyggnaden av riskutvärderingen enligt den föreslagna organisationen. Vi delar helt utredningens förslag att samhället är i behov av en utökad toxikologisk riskbedömning, men vi är tveksamma om den skall organiseras enligt utredningens förslag.

Kemisk Tekniska Leverantörsförbundet (KTF) anför: De svenska importörerna och tillverkarna av kemisk-tekniska produkter har idag ett stort behov av hjälp för att kunna bedöma varors egenskaper ur hälsoskydssynpunkt. Svensk lagstiftning lägger ett stort ansvar på företagen inom det här området. Alla försök att förbättra den toxikologiska informationen är därför välkomna.

Företagens behov av toxikologisk information gäller framför allt: möjligheten att få tag i information, hjälp med överblick över informationskällorna, vägledning till experter, litteratur, myndigheter m. m., möjlighet till sekretess, hjälp med riskvärdering.

Det är viktigt att TOXIT kan klara av sin verksamhet utan att organisa-

tionen blir alltför stor och byråkratisk. Verksamheten bör därför startas med en liten enhet med några få serviceformer för att därefter byggas ut efter nya överväganden grundade på praktisk erfarenhet. Detta plus att antalet toxikologer är ringa gör att TOXIT i huvudsak bör förmedla information.

KTF vill rekommendera att TOXIT modellen prövas i liten skala för att berörda parter därefter kan göra en ny utvärdering som grund för fortsatt uppbyggnad.

5.2.3 Avsevärda begränsningar

Socialstyrelsen anför: Uppgifter såsom att följa kunskapsutvecklingen liksom att samla, bearbeta och sprida information inom hälso- och miljö-vården är uppgifter som utgör väsentliga delar av myndighetsansvaret för myndigheter som naturvårdsverket, socialstyrelsen, livsmedelsverket, arbetarskyddsstyrelsen och statens miljömedicinska laboratorium.

Nämnden har i sin rapport behandlat kunskapsproblemet inom det toxikologiska området som om det nästan uteslutande är fråga om informationsservice. För det stora flertalet ämnen är emellertid problemen att hänföra till bristen på kunskaper. Vidare har riskvärdering av olika ämnen behandlats såsom en teknisk fråga. Till skillnad från vad som är fallet beträffande akuta förgiftningar innefattar värderingen av risker i form av långsiktiga effekter liksom möjligheterna att förebygga dessa en rad andra kunskapsområden är enbart det toxikologiska. Den avnämare som uppdragit åt TOXIT att göra en riskvärdering av en produkt erhåller visserligen en sådan men kan därmed inte dra några säkra slutsatser om vad resultatet blir av den riskvärdering som den ansvariga myndigheten gör.

TOXITs förhållande till den framtida produktkontrollbyrån är komplicerat. Både förslaget om ny produktkontrollorganisation och förslaget om inrättande av TOXIT förutsätter att man till sig knyter toxikologisk expertis. Ett genomförande av båda förslagen skulle innebära en betydande splittring av den mycket begränsade resurs som landets samlade toxikologiska sakkunskap utgör.

De förhållanden som ovan berörts talar för att TOXIT inte bildas enligt miljödatanämndens förslag. I nämndens rapport framgår att man är medveten om myndigheternas begränsade behov av ett fristående statligt organ som TOXIT. Nämnden har i stor utsträckning sökt tillgodose näringslivets behov, bl. a. av riskvärderingar. Styrelsen har inte möjligheten att ta ställning till omfattningen av näringslivets behov i detta avseende. — — —

Styrelsen får vidare framhålla att behov föreligger av en toxikologisk informationstjänst i huvudsak begränsad till punkterna A och C sid. 129 i nämndens rapport. — — —

Socialstyrelsen finner det beklagligt att den planerade storleken av kommande organisation inte redovisas i "Bättre miljöinformation". Beräk-

ningarna över resursbehoven i underlagsmaterial till miljödatanämndens rapport (SOU 1980: 24) Vol. 1 verkar klart överdimensionerade.

Statens miljömedicinska laboratorium (SML) anför: SML delar utredningens bedömning att ett stort behov av bättre toxikologisk informations-service föreligger.

Utredningen framställer emellertid en toxikologisk informations-service som något vars tillfredsställande skulle lösa flertalet problem för både näringsliv och myndigheter. Detta tecknar en alledels för ljus bild av dagsläget. För det stora flertalet kemiska substanser torde nämligen situationen vara den att de antingen icke är undersökta alls i toxikologiskt avseende eller i den mån sådana undersökningar gjorts så ligger många gömda i arkiv hos de företag som äger informationen. I bägge fallen är alltså informationen icke tillgänglig, oavsett vilka resurser som tilldelas TOXIT. Därtill kommer att information rörande effekter av blandningar med okända komponenter, vilket är ett stort och dominerande problem när det gäller den kemiskt-tekniska industrins informationsbehov praktiskt taget saknas. — — —

Som inledningsvis framhållits anser SML emellertid att det föreligger ett behov av en bättre miljöinformation och anser därför att en begränsad toxikologisk informationstjänst bör inrättas som en central funktion att utnyttjas både av myndigheter och enskilda. Skälen för detta är bl. a. att antalet tillgängliga databaser för litteratursökning nu har blivit så många att den specialkompetens som krävs för sökningar icke längre kan förväntas uppehållas ute på enskilda myndigheter eller företag. Dokumentsanskaffning från utländska institutioner och myndigheter bör också underlättas om detta sker från en central organisation. Initialt bör verksamheten därför koncentreras till de tjänster som upptages under punkterna A och C i avsnitt 7.2.4, sid. 129, huvudbetänkandet, nämligen Litteraturservice och Hänvisningsservice. Mot bakgrund av de svårigheter som finnes i det arbete som förestår TOXIT föreslås att man vid inrättandet av TOXIT icke låser sig vid den tidtabell som redovisas i diagram på sid. 182 i underlagsmaterialvolym 1. Utveckling måste komma att ske gradvis och med hänsyn tagen till de erfarenheter som erhålles. — — — Enligt vår mening är den föreslagna informationstjänsten klart överdimensionerad med hänsyn till att den del av verksamheten som initialt har möjlighet att komma till stånd endast bör omfatta litteraturservice och hänvisningsservice.

Statens livsmedelsverk anför: Slutsatsen av vad som här sagts blir enligt livsmedelsverkets mening, att nyttan av TOXIT med den höga ambitionsnivå som rapporten antyder, starkt kan ifrågasättas. Mer skulle vinnas mot rimliga kostnader om verk och myndigheter fick utökade resurser för toxikologisk utvärdering och information inom sina respektive arbetsområden och detta kompletterades med enbart hänvisningsservice och/eller samordning i enklare former än det föreslagna TOXIT.

Statens naturvårdsverk anser liksom miljödatanämnden att man bör sträva efter att göra toxikologisk information mer lättillgänglig.

Naturvårdsverket anför vidare: Frågan är emellertid om det i nuvarande ansträngda statsfinansiella situation är riktigt att inrätta en ny myndighet med detta syfte. De resurser som frigörs genom att miljödatanämnden avvecklas (ca 7 mkr.) bör istället användas för att förstärka befintliga myndigheter inom det toxikologiska arbetsområdet.

Det informationsbehov som TOXIT skulle tillgodose bör efter viss resursförstärkning, kunna klaras av befintliga myndigheter m. m., t. ex. giftinformationscentralen, statens miljömedicinska laboratorium, medicinska informationscentralen och naturvårdsverkets produktkontrollbyrå. Enligt naturvårdsverkets mening är en fungerande hänvisningsservice det arbetsområde som härvid bör prioriteras. I verkets yttrande över betänkandet "Ny produktkontrollorganisation" (SOU 1980:4) understryks vikten av att tillföra produktkontrollen nya resurser. Genom miljödatanämndens nedläggning finns här en uppenbar möjlighet att rusta upp produktkontrollen inom en oförändrad resursram för miljövården. Mot denna bakgrund avstyrker naturvårdsverket förslaget om en ny myndighet för toxikologisk informationsservice (TOXIT).

Karolinska sjukhuset anför: Med utgångspunkt i erfarenheterna vid GIC (giftinformationscentralen) bedömer direktionen att ett behov av en informationscentral av den typ som föreslås i och för sig kan föreligga.

Omfattningen av den planerade centralens verksamhet är svår att förutsäga. I utredningen nämns vissa verksamhetsdelar som skulle bli väsentliga för den planerade informationsenheten nämligen hänvisningsservice, litteraturanskaffning, sammanställning av data och riskutvärdering. Den del som innefattar hänvisningsservice kan antas att tidigt bli omfattande. Hänvisning kommer när det gäller litteratur att utan klar gräns successivt gå över i litteraturservice och denna i sammanställning av data. Detta kommer i sin tur att innebära ansvar för en viss riskutvärdering vilket kräver specialutbildad personal. Nyhetsservicen blir en logisk följd av den information centralen samlar på sig. Frågeservice måste också bli en del av verksamheten. — — —

Det är direktionens mening, att en så omfattande verksamhet som den nya centralen förutsätts få, kan leda till dubbelarbete. De myndigheter som idag är verksamma inom området måste nämligen fortsättningsvis ta ett omfattande eget ansvar och satsa stora resurser på ett eget engagemang i dessa frågor. Direktionen är inte övertygad om att resurstillskott av här avsedd omfattning får den bästa användningen genom att koncentreras till en ny myndighet. Däremot bör man även fortsättningsvis sträva efter former för en viss sammanhållen överblick över detta mycket viktiga område.

Svenska kommunförbundet anför: Styrelsen anser att de brister som påtalas i miljödatanämndens rapport beträffande information om kemiska

risker inte primärt är en brist i informationsledet utan snarare är en allmän kunskapsbrist avseende de svårbedömda risker som den snabbt växande kemisk-tekniska industrin har i sitt släptåg. Många av de angivna uppgifterna för TOXIT synes vara av sådan natur att de därför i första hand borde vara en angelägenhet för näringslivet.

Då rapporten inte innehåller en utförlig kartläggning av dagens behov av TOXITs verksamhet, ifrågasätter styrelsen om den statliga satsningen i nuläget bör vara så omfattande som föreslås av MDN. Enligt styrelsen vore det rimligare att successivt bygga ut eller anpassa den typ av akutinformation om kemiska risker som lämnas av GIC (giftinformationscentralen). För det kommunala hälso- och miljövårdsarbetet samt räddningstjänsten vore det därför värdefullt om nya resurser i första hand kunde lotsas till GIC för akutinformation och till berörda centrala myndigheter för köp av toxikologisk kunskap via internationella informationssystem.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) anför: Sammanfattningsvis understryker LRF den stora vikten av en effektiv information i miljöfrågor. Men en begränsning av informationsproduktionen måste ske. Miljödatanämndens förslag är enligt förbundets mening alltför ambitiöst och kommer mot den bakgrunden att motverka sitt eget syfte. Information måste vara lättillgänglig. I det avseendet motsvarar inte utredningens förslag de uppställda kraven.

LRF understryker vidare nödvändigheten av att ta tillvara och utnyttja nuvarande kompetens på området i stället för att skapa ett stort fristående ämbetsverk. Såväl produktkontrollnämndens som giftcentralens nuvarande arbetsuppgifter bör följaktligen ligga kvar hos respektive huvudman. LRF finner också den föreslagna toxikologiska informationstjänsten alltför ambitiöst upplagd och mindre effektivt organiserad. Slutsatsen måste bli att LRF avstyrker en stor del av miljödatanämndens förslag och i fortsättningen utförligt utvecklar sina skäl härför. — — —

LRF delar miljödatanämndens uppfattning om behovet av en utökad toxikologisk informationsservice och en förbättrad information om kemiska ämnens och produkters effekter på vår miljö och på oss själva.

Förbundet finner dock den föreslagna toxikologiska informationstjänsten vara alltför ambitiöst upplagd och mindre effektivt organiserad. LRF ansluter sig därför i stort sett till den av ledamoten Björn Eliasson avgivna reservationen och avstyrker förslaget om en separat organiserad toxikologisk informationstjänst. — — —

En statlig myndighet bör ej ge allmän nyhetsservice, eftersom detta lätt skulle kunna leda till ett överutbud av ovidkommande information, för vilken det inte finns någon effektiv efterfrågan och som därför blir underutnyttjad, dvs. producerad mer eller mindre i onödan.

Dessutom måste, oavsett hur nyhetsservicen är organiserad, arbetarskyddsstyrelsen, livsmedelsverket m. fl. tänkbara avnämare själva följa den vetenskapliga utvecklingen på sina respektive områden. Det är inte

möjligt att låta en servicebyrå svara för den bevakning som de själva måste utföra för att följa med i utvecklingen. All erfarenhet från såväl forskning som praktiskt verksamhet visar att endast den som skall använda uppgifterna kan bedöma vilken information som är relevant.

För den av miljödatanämnden föreslagna specifika sammanställningsservicen synes ej behov föreligga. Sammanställningarna bör iiksom nyhetsbevakningen utföras av dem som använder och har behov av uppgifterna.

Miljöförbundet anför: Det förslag som presenteras av miljödatanämnden om en toxikologisk informationstjänst i den form utredningen föreslår speglar en inställning som miljöförbundet menar är alltför passiv och defensiv. I stället för att i grunden angripa problemen med den snabbt ökande användningen av kemiska ämnen, så föreslås ett organ som såvitt vi kan se kommer att legitimera en fortsatt snabb ökning av kemiska ämnen. Förslaget skulle i och för sig leda till ökade resurser för riskutvärdering, men miljöförbundet har en rad invändningar mot, och frågetecken kring, detta sätt att angripa problemen.

Det är riktigt som utredningen konstaterar att verksamheten på detta område idag är spridd på en rad olika myndigheter, verk och institutioner. Detta ger en oklar uppfattning om vart man kan vända sig med frågor i olika ärenden. Ett centralt organ behövs därför för att kunna svara på olika frågor och ge service och upplysningar på det toxikologiska området. Enligt miljöförbundets mening kan dock detta åstadkommas genom förstärkningar eller omorganisationer av idag befintliga organ t. ex. produktkontrollnämnden och giftinformationscentralen. Därmed kan idag befintliga resurser på området tas tillvara på bästa sätt till allmänhetens hjälp.

Att skapa en ny stor (omkring 50 personer redan i starten) statlig myndighet och satsa de ekonomiska resurser som krävs för detta är enligt vår mening en felaktig principiell väg. Denna stora satsning bör i stället göras på att avsevärt förstärka idag befintliga kontrollerande myndigheter på detta område, och på att snabbt upprätta en plan för systematisk minskning av giftanvändningen i hela samhället. — — —

Enligt miljöförbundets mening måste, som tidigare framhållits, samhällets förstahandsuppgift vara att angripa den snabbt ökande användningen av kemiska ämnen. I en besvärlig samhällsekonomisk situation bör då resurserna i första hand satsas på en sådan offensiv och aktiv linje och inte koncentreras på en ny statlig myndighet med uppgift att granska, utvärdera och upplysa om ämnen som redan är på väg eller i värsta fall redan finns på marknaden. En myndighet som snabbt riskerar att drunkna i mängden av ärenden och sin egen administration.

Ett första steg på en mera offensiv väg att angripa dessa problem är enligt vår mening att ta nödvändiga politiska beslut och satsa erforderliga ekonomiska resurser för att snabbt minska på användningen av gamla och nya kemiska ämnen med stora risker.

Nya organ kan därvid behöva tillskapas, men man måste också utnyttja

redan befintliga enheter som t. ex. produktkontrollnämnden, vars kompetens och resurser omedelbart behöver utökas.

5.3 Motiv för att vänta med beslut om resurssatsningar eller för avstyrkan

Det finns i huvudsak två olika motiv redovisade i sådana remissyttranden, där det mera klart framgår att vederbörande anser att ett beslut bör anstå eller att man avstyrker särskilda resurser för toxikologisk informationsservice. Ett sådant motiv är koppling till frågan om produktkontrollens organisation. En rad ytterligare synpunkter på just denna fråga har sammanförts i efterföljande avsnitt 6, där det organisatoriska ansvaret för en toxikologisk informationsservice behandlas. Det andra huvudmotiv som anges är det rådande samhällsekonomiska läget. Vissa andra synpunkter framförs också då det gäller att komma till rätta med kemiska hälso- och miljörisiker.

Tekniska fakultetens fakultetsnämnd vid Lunds universitet anför: Fakultetsnämnden delar utredningens uppfattning att användningen av gifter är ett stort problem. Ett angeläget mål måste vara att nedbringa användningen av gifter och andra skadliga ämnen av skilda slag. Fakultetsnämnden vill emellertid ifrågasätta om den föreslagna toxikologiska informationsservicen är ett effektivt sätt att nå sådana mål. Fakultetsnämnden anser att andra former bör övervägas och vill peka på möjligheterna att införa ett strikt ansvar för tillverkare och distributörer liknande det som gäller för hus- resp. bilägare. Övrig miljöinformationsservice bör som redan framhållits delas upp på de organ som får ansvar för motsvarande verksamhet.

Produktkontrollnämnden anför: Det är utan tvekan ett betydelsefullt samhällsproblem som behandlas i den angivna rapporten. Enligt produktkontrollnämndens mening är det också en väsentlig förutsättning för en förbättrad kemikaliekontroll att informationsfrågorna finner en rationell lösning. Nämnden anser emellertid att denna fråga hör så nära samman med frågan om produktkontrollens framtida organisation att det vore olyckligt om man nu skapade en fristående organisatorisk enhet för informationsfrågorna. — — —

Det resursbehov som beräknats för TOXIT är 5,8 mkr. budgetåret 1981/82 och 7–8 mkr. per år därefter. Detta är mer än vad som hade beräknats som behövt tillskott till produktkontrollen. Med de relativt skissartade modeller som föreligger i båda fallen är det inte möjligt att göra de nödvändiga prioriteringarna. Produktkontrollnämnden kan sålunda ej tillstyrka att miljödatanämndens förslag om inrättande av en särskild toxikologisk informationstjänst nu läggs till grund för beslut.

Konsumentverket anför: Användningen av kemikalier har ökat kraftigt under senare år med risk för negativa effekter på miljön och på människor både som arbetstagare och som konsument. Kunskaperna om dessa

negativa effekter är oftast bristfälliga, vilket skapar oro ute i samhället. Konsumentverket ser positivt på att försök görs att öka våra kunskaper genom att bygga upp en toxikologisk informationsservice. Konsumentverket anser det emellertid anmärkningsvärt att miljödatanämnden inte samordnat sitt arbete med produktkontrollorganisationsutredningen. Denna brist på samordning bör enligt konsumentverkets mening leda till att rapporten inte läggs till grund för åtgärder. Produktkontrollens framtida organisation är ännu oklar. Konsumentverket anser att frågan om toxikologisk informationsservice bör lösas i anslutning till att beslut fattas om produktkontrollens organisation. Det kan inte anses rimligt att satsa stora resurser och toxikologisk sakkunskap på en oberoende toxikologisk informationsservice så länge som produktkontrollen har alltför knappa resurser.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anför: Allmänt kan sägas att SLU instämmer i miljödatanämndens förslag att, efter att ha fullgjort sin uppgift att utveckla miljövårdens informationssystem, överföra sina nuvarande arbetsuppgifter på andra organ medan vi avstyrker förslaget att i rådande ekonomiska krisläge bygga upp ett nytt organ till en kostnad som vida överstiger vad miljödatanämnden kostar.

Toxikologisk informationstjänst som ger snabb frågeservice, sökning och sammanställning av litteraturdata samt hänvisningsservice är naturligtvis alltid angeläget. Den föreslagna organisationen, liksom dess målsättning, är enligt SLU alltför ambitiöst tilltagen och kostnaderna mycket höga. Det råder stor brist på experter inom toxikologi, varför en satsning på mera utbildning och forskning inom området synes mer angelägen. Risker för en ökad byråkratisering förefaller vidare uppenbar och det måste anses som en allvarlig brist att man i utredningen ej diskuterat i vilken mån redan befintliga organ skulle kunna utnyttjas för verksamheten.

Sveriges industriförbund anför: Industriförbundet är mycket tveksamt till denna senare del av nämndens förslag. Förbundet anser för det första, att uppbyggnaden av en sammanhållen toxikologisk kompetens måste ses i samband med den ännu inte avgjorda frågan om produktkontrollens organisation.

Eftersom produktkontrollarbetet har ett akut behov av toxikologisk kunskap, och tillgången på kvalificerade toxikologer här i landet – liksom för övrigt också utomlands – är mycket begränsad, måste en avvägning göras mellan de nämnda akuta behoven och den mera långsiktiga verksamhet som uppbyggnaden av TOXIT innebär.

För det andra menar Förbundet, att det i rådande statsfinansiella läge även från ekonomisk synpunkt måste göras en prioritering mellan behoven hos två verksamheter inom i stort sett samma område men med något olika inriktning beträffande såväl tidsaspekten som avnämning av de producerade tjänsterna. Från Förbundets synpunkt utfaller avvägningen från båda de nämnda utgångspunkterna till förmån för en viss begränsad förstärkning av produktkontrollverksamheten.

Vad gäller uppläggningsen av TOXIT enligt miljödatanämndens förslag har Förbundet invändningar både mot organisationens storlek och vissa av de tilltänkta uppgifterna. Vi anser det orealistiskt att räkna med den personalstyrka på nästan femtio personer för en verksamhet, vars omfattning idag endast kan uppskattas mycket grovt. Vi finner det inte motiverat att TOXIT skall upprätta substansregister eftersom produktkontrollbyrån sysslar med ett projekt på området.

Industriförbundet är medvetet om behovet av informationservice inom det aktuella området. Dess utformning och anknytning kan enligt vår mening dock bedömas först när produktkontrollorganisationen är klar.

Såsom framhållits ovan är tillgången till utbildade toxikologer i Sverige mycket begränsad, vilket snart kan visa sig vara ett allvarligt hinder för såväl näringslivet som de miljöansvariga myndigheterna. Industriförbundet tillstyrker därför förslaget att utbildningen inom detta område snarast förstärks. Lämplig utbildningsuppläggningsen bör troligen bli föremål för en mindre utredning.

Sammanfattningsvis tillstyrker Industriförbundet att miljödatanämnden läggs ned vid halvårsskiftet 1981; att utbildningen inom området toxicologi snarast ses över och förstärks. Industriförbundet avstyrker att det i rådande statsfinansiella läge nyskapas en statlig organisation med cirka femtio tjänster; att en toxicologisk informationstjänst inrättas innan produktkontrollens resursbehov är tillgodosedda.

Sveriges naturvetarförbund, med instämmande av *SACO/SR* anför: En starkt bidragande faktor till att tillverkare, importörer m. fl. verkligen ska ta initiativ till en riskvärdering av sina produkter är att tillsynen av hälso- och miljöfarliga varor fungerar tillfredsställande. Detta är inte fallet i dag. De ytterligare resurser som staten har möjlighet att satsa på produktkontrollverksamhet bör i stället till stor del satsas på att förbättra tillsynen av hälso- och miljöfarliga varor.

För att kunna bedöma en produkt är det nödvändigt att ha en god kännedom om hanteringen av densamma. Det är därför bäst om sakkunskap beträffande hälso- och miljöeffekter byggs upp vid de ansvariga företagen. Detta kommer att leda till ett ökat antal arbetstillfällen för kemister och toxikologer.

Idag saknas ofta all kunskap om hälso- och miljöeffekter hos t. ex. de företag som importerar och försäljer kemiska produkter. En förutsättning är återigen att en press sätts på dessa företag genom en fungerande tillsyn. Genom en sådan press stimuleras också efterfrågan på kommersiellt arbetande konsultföretag vilket innebär mindre behov av statliga initiativ.

Frågan om en toxicologisk informationservice hänger intimt samman med produktkontroll. I betänkandet om produktkontrollutredningens framtida organisation föreslås att ett nytt produktkontrollverk bildas men med mycket begränsad ökning av tillgängliga resurser.

Mot bakgrund av detta synes förslaget att bilda en ny statlig organisation med ett femtiotal tjänster helt orealistiskt. Att denna organisation efter en relativt kort tid skulle kunna bli självbärande torde vara en alltför optimistisk beräkning.

Plast- och Kemikalieleverantörers Förening (PKL) anför: Vi har i ett annat remissvar rörande produktkontrollens organisation pekat på vårt stora beroende av internationell information inom detta område. Vi har också pekat på behovet av harmonisering av svenska lagar och regler på området. Vidare har behovet av praktiska vägledningar till bl. a. näringslivet rörande vilka underlag och bedömningar som skall göras berörts. I avsaknad av dessa bassystem är det mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att bedöma vilka behov på detta område som föreligger. I nu remitterade förslag har man ambitiöst listat mängder av mer eller mindre klart uttalade önskemål och behov. Men om dessa i realiteten kommer att behövas i näringslivet vet vi inte förrän vi får klara kravspecifikationer.

Vi har också i skilda sammanhang pekat på den resurssplittring som idag föreligger på detta område. Motsvarande uppgifter som nu föreslås görs redan, bl. a. på arbetarskyddsstyrelsen och produktkontrollbyrån. Vidare finns frågecentraler, bl. a. giftinformationscentralen och biomedicinska dokumentationscentralen på Karolinska institutet. Dessa två sistnämnda institutioner bör kunna utgöra ett embryo till en mer utbyggd informationsservice om sådan erfordras och efterfrågas. Dessa båda institutioner kan också vartefter behoven ökar utöka sin verksamhet successivt. Att nu starta ytterligare en institution på området, som under uppbyggnadsskedet skulle besättas med ca femtiotalet tjänster, är enligt PKL:s uppfattning synnerligen oekonomiskt och som tidigare nämnts bör produktkontrollen systematiseras och effektiviseras innan man över huvud tar ställning till behovet av en ny statlig myndighet.

Sveriges Kemiska Industrikontor anför: En bedömning av behovet av toxikologisk informationsservice när det gäller kemisk industri har till utredningen redovisats av Kemikontorets toxikolog, docent Jörgen Bäckström. Sammanfattningsvis anför han att det i dagsläget torde föreligga ett tämligen begränsat "konkretiserat" behov av en sådan informationsservice. Detta behov beräknas dock komma att öka.

Enligt Kemikontorets mening måste frågan om en toxikologisk informationsservice ses i relation till produktkontrollen. I själva verket hör förestående fråga så nära samman med frågan om produktkontrollens framtida organisation och verksamhet, att det vore olyckligt om man nu skapade en fristående organisatorisk enhet för informationsfrågorna.

I rådande samhällsekonomiska läge måste vidare en strikt prioritering ske av olika insatser även på området för hälso- och miljöfarliga varor. Tillkomsten av nya institutioner – för vilka eljest goda skäl kan anföras – måste särskilt noga övervägas.

Kemikontoret har denna dag yttrat sig över förslag om "Ny produktkon-

trollorganisation" och har därvid förordat en förstärkning av produktkontrollbyrån med kvalificerade utrednings- och handläggningsresurser.

Det är enligt Kemikontorets mening ostridigt att en prioritering måste ske mellan å ena sidan en förstärkning av produktkontrollbyrån och å andra sidan tillkomsten av TOXIT. Valet är enligt Kemikontorets mening lätt. En förstärkning av produktkontrollbyrån med den inriktning Kemi-kontoret angivit i sitt ovan åberopade remissyttrande måste här ges klar prioritet.

Sammanfattningsvis vill Kemikontoret avstyrka att en toxikologisk informationservice tillskapas som ett fristående statligt organ; förorda att resurser nu istället läggs på en förstärkning av produktkontrollbyrån; förorda att, om informationservice likväl till äventyrs skulle tillskapas, den läggs som en serviceenhet knuten till produktkontrollbyrån.

6 Frågan om organisatoriskt ansvar för toxikologisk informations-service

I avsnitten 6.1–6.3 citeras sådana remissyttranden, vari närmare berörts frågan om de aktuella resurserna för toxikologisk informationservice bör gå till en ny eller en befintlig organisation alternativt fördelas på flera befintliga organisationer. I avsnitt 6.4 tas upp den särskilda frågan om giftinformationscentralens organisatoriska ställning.

Miljödatanämndens förslag innebar kanalisering av tillkommande resurser för en toxikologisk informationstjänst (TOXIT) till *en* organisation, varvid TOXIT också förutsattes bli ett fristående organ. De remissorgan som anslutit sig härtill och därvid utvecklat särskilda synpunkter citeras i avsnitt 6.1.1. Härutöver hänvisas *dels* till dem som allmänt anslutit sig till miljödatanämndens förslag beträffande TOXIT (se särskilt avsnitt 5.1.1 i det föregående), *dels*, i tillämpliga delar, till de remissorgan som i övrigt uttalat sig om miljödatanämndens förslag till informationservice på miljöområdet (refererade i avsnitt 4) eller som redovisat mera allmänt formulerade uttalanden om miljödatanämndens förslag i stort (avsnitt 2).

Åtskilliga remissorgan förordar i stället en anknytning till en befintlig organisation, varvid olika alternativ anges (avsnitt 6.1.2). Den typ av argument som framförs är faran för resurssplittring avseende toxikologisk expertis, kontrollmyndighets ansvar för riskvärdering, behov av närhet till forskning. Yttrandena har grupperats med hänsyn till det alternativ som närmast föreslagits av vederbörande, nämligen antingen en eventuell anknytning till ett produktkontrollorgan eller till statens miljömedicinska laboratorium resp. en utbyggnad av giftinformationscentralen. Slutligen återges här ett par yttranden enligt vilka man kan tänka sig mer än ett alternativ. Vissa av de åsyftade remissorganen efterlyser ytterligare utredning. — En del remissyttranden innehåller också synpunkter *mot* anknyt-

ning till viss organisation. Någon särskild gruppering med hänsyn till denna infallsvinkel har inte gjorts.

Några, som uttryckligen inte tagit ställning till frågan om fristående organ eller anknytning till befintlig organisation, har närmare utvecklat detta och citeras i avsnitt 6.1.3. Man hänvisar där bl. a. till bristande informationsunderlag eller till utredningar inom angränsande områden.

Ganska många remissorgan förespråkar att resurserna/ansvaret fördelas på *flera* befintliga organisationer i stället för att kanaliseras till en enhet. Dessa synpunkter återges i avsnitt 6.2. Ett motiv har därvid varit rädsla för dubbelarbete och mindre effektivt resursutnyttjande. Flera har därvid pekat på bl. a. de centrala myndigheter som ansvarar för kontrollfunktioner då det gäller kemiska hälso- och miljörisker. Några har velat hänföra huvuddelen av den service man förespråkar till *en* organisation och därvid framfört liknande anknytningsförslag som redovisats i avsnitt 6.1.2. Gränsen mellan dessa båda grupper blir härigenom något oskarp.

I avsnitt 6.3 tillfogas övriga framkomna synpunkter på kanalisering av resurser m. m.

Det bör slutligen erinras om att vissa remissorgan, enligt vad som framgått av föregående avsnitt, uttryckligen angett att de inte tagit ställning i organisationsfrågan.

6.1 Kanalisering av resurserna för toxikologisk informationstjänst (TOXIT) till en organisation

6.1.1 TOXIT som ett fristående organ

Rikspolisstyrelsen anför att en förbättrad toxikologisk informationsservice inte bara kommer att underlätta polisens och övriga tillsynsmyndigheters verksamhet inom området utan framför allt kommer att underlätta för industrin och transportörerna att tillämpa de ofta svåröverskådliga reglerna. Det är därför viktigt att förverkligandet av miljödatanämndens förslag möjliggör att all informationservice inom här akutellt område sammanförs till en enhet. Detta är av stor betydelse för den som har behov av servicen. Såväl förebyggande som akut frågeservice bör därför tillgodoses inom den föreslagna organisationen. Mot den föreslagna informationsservicens organisation, successiva uppbyggnad och finansiering har styrelsen i princip inget att invända utan vill endast framhålla det angelägna i att organisationen snarast kommer till stånd.

Televerket anför: Ur praktisk synpunkt är det enligt televerkets mening fördelaktigt att en, sammanhållen enhet kan ge alla typer av service inom området toxikologisk information. Nuvarande giftinformationscentralen bör således ingå i denna enhet, såsom föreslagits. Som användare av TOXIT:s service ser vi hög kvalitet samt rimliga väntetider och kostnader som viktiga förutsättningar.

Då det gäller tillverkares och importörers efterlevnad av lagstiftningen

om hälso- och miljöfarliga varor är enligt televerket kvaliteten idag mycket varierande. Här bör inrättandet av TOXIT innebära att större krav kan ställas på tillverkare och importörer i detta avseende. Samtidigt kan det befaras att det blir ännu svårare än idag för användaren/arbetsgivaren att få tillgång till uppgifter om en produkts innehåll och egenskaper, med hänvisning till att TOXIT har gjort en riskutvärdering ("Godkänd/granskad av TOXIT"). Användaren/arbetsgivaren behöver ett så fullständigt underlag som möjligt från tillverkaren/importören, eftersom användarens riskbedömning inbegriper såväl varans innehåll och egenskaper som det aktuella hanteringssättet – det kan gälla vilken arbetsmetod och vilka verktyg som skall användas, de yttre användningsförhållandena osv. Övervägande skäl talar för att TOXIT skall få verksamhetsformen statlig myndighet, men av nämnda orsak är det samtidigt av största vikt att servicen marknadsförs så att det klart framgår att det är fråga om en ren konsultfunktion och inte på något sätt kan uppfattas som en myndighet av ämbetsverkskaraktär.

Sjöfartsverket anför: Inom dessa områden har sjöfartsverket gjort erfarenheten, att tillverkare och arbetsgivare (fartygens ägare) i realiteten söker övervältra sitt ansvar för säkerheten på myndigheten av vilken begärs olika typer av förhandsbesked gällande ämnets användning. TOXIT-organisationen kan vara ett steg att komma tillrätta med detta genom att förstärka resurser för informationstjänst. Utredningens förväntningar på TOXIT syns emellertid realistiska. De trots allt små resurserna kan lätt blockeras av några avnämare med risk för att den information som en tillsynsmyndighet kan behöva i ett aktuellt ärende uteblir. Det vore önskvärt om målen för TOXIT-tjänsten kunde utformas så att det klart framgick att de sammanfaller med målen för hittillsvarande reformer på arbetsmiljöns område och att systemet är avsett att operationellt stödja den ansvarsfördelning som finns mellan tillverkare, arbetsgivare, myndigheter och andra i arbetsmiljölagstiftningen.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför: Länsstyrelsen ställer sig positiv till den föreslagna organisationen för uppbyggnad av TOXIT.

Svenska naturskyddsföreningen anför: Vad gäller den organisatoriska uppbyggnaden och TOXIT:s ställning i förhållande till andra myndigheter och institutioner vill föreningen i likhet med miljödatanämnden framhålla den nya tjänstens servicekaraktär. Enligt föreningens mening är det viktigt att TOXIT även av allmänhet, näringsliv m. m. uppfattas som ett serviceorgan och inte som en tillstånds- eller tillsynsmyndighet. Av detta skäl vore det olyckligt om informationstjänsten organisatoriskt kom att ingå i någon existerande tillstånds- eller tillsynsmyndighet. En självständig och till största delen avgiftsfinansierad stiftelse borde ge den bästa garantin för att tjänsten kommer att uppfattas på ett riktigt sätt. Föreningen förordar att TOXIT ges denna organisatoriska form. Om det – som miljödatanämnden antyder i sin rapport – finns praktiska fördelar med att låta TOXIT vara en myndighet under uppbyggnadsperioden vill föreningen inte motsätta sig

denna lösning men anser att planeringen i så fall redan från början bör inriktas mot en senare ombildning av TOXIT till stiftelse.

Svenska metallindustriarbetareförbundet skriver: Vi stöder utredningens uppfattning att TOXIT inte bör samordnas med Statens miljömedicinska laboratorium eller Produktkontrollnämnden.

6.1.2 Anknytning till befintlig organisation som då blir huvudman för verksamheten

Eventuell anknytning till ett produktkontrollorgan

Fiskeristyrelsen hänvisar beträffande den organisatoriska hemvisten för TOXIT till ett yttrande som styrelsen avgivit beträffande förslaget till ny organisation för produktkontrollen (Ds Jo 1980: 4). I detta yttrande anför fiskeristyrelsen att man bör överväga de fördelar som skulle kunna erås vid en organisatorisk samhörighet mellan produktkontrollverksamheten och den toxikologiska informationstjänsten, TOXIT, som föreslagits i miljödatanämndens rapport (Bättre miljöinformation, SOU 1980: 24).

Statens jordbruksnämnd anför: Statens jordbruksnämnd har samtidigt med detta ärende avgett yttrande beträffande betänkande av kommittén för översyn av produktkontrollens organisation (Ds Jo 1980: 4). Kommittén har bl. a. föreslagit inrättande av ett fristående produktkontrollverk och understrukt behov av toxikologiskt utbildad personal och toxikologiska laboratorieresurser. Jordbruksnämnden ifrågasätter om inte de uppgifter som föreslås ligga på TOXIT resp. produktkontrollverket borde kunna sammanföras. I vart fall torde en viss samordnande överarbetning böra ske av de förslag som har lagts fram i de båda betänkningarna.

Konsumentverket anför: Tillgången på toxikologisk sakkunskap är knapp. Man måste därför noga överväga hur man bäst skall hushålla med denna begränsade resurs. — — — Konsumentverket anser för sin del i likhet med reservanten att en anknytning till produktkontrollorganisationen skulle kunna innebära flera fördelar, bl. a. när det gäller att utnyttja toxikologisk sakkunskap. En sådan anknytning skulle inte behöva medföra en förändring i den ansvarsfördelning som enligt gällande lagstiftning föreligger mellan myndigheterna och näringslivet.

Styrelsen för arbetarskyddsfonden, som biträder uppfattningen om sammanhållna resurser för informationsservice, anför därefter följande: I fråga om hur den nya enheten skall organiseras har i utredningen diskuterats flera alternativ, bl. a. med möjligheter att anknyta enheten till någon befintlig verksamhet. På denna punkt bör utredningens förslag, enligt styrelsens mening, samordnas med det förslag till en ny organisation för produktkontroll, som nyligen framlagts. Hänsyn bör även tas, vad gäller både verksamhetens inriktning och organisation, till de förslag som kan förväntas av den pågående utredningen om information rörande risker i arbetsmiljön.

Statens brandnämnd anför: Brandnämnden ställer sig främmande till förslaget att inrätta en ny myndighet för den toxikologiska informations-

servicen. Enligt nämndens mening kan denna skötas av den myndighet som har ansvar för produktkontrollen.

Länsstyrelsen i Jönköpings län skriver att det är viktigt att det tillskapas ett centralt samordnande organ för informationsservice på området hälso- och miljöfarliga varor, men avstyrker förslaget att TOXIT skall fungera som en fristående statlig servicemyndighet och hänvisar därvid till länsstyrelsens yttrande över remissen "Ny produktkontrollorganisation". TOXIT bör sålunda komma till stånd vad gäller innehållet, men bör ingå i det föreslagna centrala produktkontrollorganet.

Kooperativa förbundet (KF) anser att den toxikologiska informationstjänsten bör kopplas till det centrala produktkontrollorganet. Som motive- ring härför anförs följande: KF ställer sig tveksam till riskutvärderingsser- vice i den form som den föreslås utformas i utredningen. Det är ytterligt svårt att göra en riskbedömning och bedömningen blir mycket beroende av den person som gör bedömningen.

Det slutliga avgörandet blir enligt KF slutligen ändå användarens eller tillsynsmyndighetens. Tillgången på toxikologisk expertis inom landet är också så begränsad att en splittring av resurser till flera myndigheter för riskbedömning vore olycklig. Att bygga upp en resurs i form av en pro- duktkontrollorganisation enligt förslaget i "Ny produktkontrollorganisa- tion", Ds Jo 1980: 4, synes vara det mest ändamålsenliga. Att koppla informationsverksamheten, inklusive riskutvärdering, till en tillsynsmynd- ighet bör inte innebära alltför stora olägenheter.

Sveriges Kemiska Industrikontor anför: Om TOXIT likväl anses böra tillskapas, finner Kemikontoret att övervägande skäl talar för att det inrät- tas som en serviceenhet, knuten till produktkontrollbyrån. Några bärande skäl häremot anföres ej i utredningen. Däremot finns – som också framgår av bilagan – goda skäl för en dylik administrativ anknytning.

Kommerskollegium konstaterar att förslaget om inrättande av en ny myndighetsorganisation, "Toxikologisk informationstjänst", och dess för- utsedda funktioner avseende bl. a. insamlande av data och riskutvärde- ringsservice har nära anknytning till det förslag om ny produktkontrollor- ganisation (Ds Jo 1980: 4) varom kollegiet 1980-10-15 (dnr 424) avgivit yttrande till jordbruksdepartementet. I nämnda yttrande förordar kollegiet att produktkontrollen i första hand bör förbättras inom ramen för nuvaran- de organisation – under förutsättning av vissa smärre modifieringar – och att produktkontrollnämndens samordnande ansvar ytterligare markeras. Bland de skäl som anförs mot inrättandet av ett produktkontrollverk nämnes särskilt bristen på toxikologisk expertis. Detta skäl kan enligt kollegiet också anföras mot inrättandet av en toxikologisk informations- tjänst som med de föreslagna funktionerna måste ha tillgång till egen toxikologisk expertis. Enligt kollegiets mening förefaller det lämpligt att om produktkontrollnämnden åläggs ett vidgat samordningsansvar, detta

även omfattar toxikologisk information och därmed också giftinformationscentralens verksamhet.

Vad gäller frågan om insamling, information och samordning av miljödata finner kollegiet följande. Det torde få anses som ett allmänt intresse också från de handelspolitiska utgångspunkter kollegiet närmast har att beakta att det i Sverige finns tillgång till tillförlitlig och samordnad information om svenska, utländska och internationella regler m. m., såväl på det toxikologiska området som på miljövårdsområdet i allmänhet. Kollegiet har således inget att erinra mot att den miljöinformation som idag samlas/finns tillgänglig på olika håll blir föremål för särskilda samordningsåtgärder. Detta bör enligt kollegiet kunna åstadkommas genom vederbörlig samordning mellan redan befintliga instanser. Det synes därför enligt kollegiet knappast av behov påkallat att inrätta en särskild myndighet för information och sammanställning av ifrågavarande data (litteratur-, nyhets-, hänvisnings- och sammanställningsservice enligt rapporten).

Eventuell anknytning till statens miljömedicinska laboratorium

Länsläkarorganisationen i Norrbottens län anför: Till frågan om var den tänkta toxikologiska informationstjänsten organisatoriskt bör vara inlemmad talar enligt länsläkarorganisationens uppfattning vägande skäl för en direkt koppling till eller inordning i det nybildade miljömedicinska laboratoriet, SML. En sådan ordning vore kanske riktigast kom till stånd redan från inledningsskedet.

Statens miljömedicinska laboratorium (SML) anför: Sverige är ett litet land och toxikologi är ett ämne som varit eftersatt i utbildningsväsendet. F. n. pågår en utredning om toxikologutbildningen. I utredningen om miljöinformation återkommer man upprepade gånger till den knapphändiga tillgången på toxikologisk expertis. Inrättandet av en rad statliga myndigheter med egna toxikologiska laboratorier och/eller riskutvärderingsfunktioner (socialstyrelsens läkemedelsavdelning, arbetarskyddsstyrelsen, statens livsmedelsverk, produktkontrollbyrån), har redan nu tagit de toxikologiska resurserna i landet i anspråk utan att någon föregående eller parallell satsning på toxikologisk utbildning skett (vi har endast 2 mindre toxikologiska högskoleinstitutioner i landet, bägge väsentligen forskningsanslagsfinansierade och med begränsad utbildningskapacitet). Utredningen har också själv i sitt bakgrundsmaterial redovisat den begränsade utbildningssituationen. SML ställer sig redan av detta skäl tveksam till inrättandet av en ny institution. Det förefaller mot bakgrund av den nuvarande splittrade situationen och de otillräckliga utbildningsresurserna som helt orimligt att inrätta ytterligare en enskild organisation utan direkt anknytning till redan existerande organisationer. — — —

Som framhållits av redan lämnade redovisning är det orimligt att i dagsläget (brist på toxikologer fr. a.) lägga TOXIT som en självständig organisation samt att skapa en egen administrativ apparat. SML anser

därför att det tvåstegsförfarande som föreslås i utredningen, dvs. först inrättande av ett fristående TOXIT och efter 5–6 år en utvärdering och ananlys av lämpligheten av anknötning till andra organisationer, är helt olämpligt. SML föreslår därför att man redan initialt utgår från att TOXIT, med arbetsuppgifter begränsade enligt ovan och en personstorlek anpassad till dessa uppgifter, inordnas i en befintlig organisation. Många skäl talar för att SML skulle kunna vara en lämplig lokalisering. Av SML:s instruktion framgår också att laboratoriet har som en viktig arbetsuppgift att samla och sprida information inom det miljömedicinska området. På sikt bör då också SML kunna ges resurser för att möta de behov av riskvärdering som vi tills vidare ansett bör anstå inom ramen för TOXIT's arbetsområde. Ett samarbete bör här komma till stånd med WHO/UNEP International Programme on Chemical Safety. SML anser att organisationskommittén bör få i uppdrag att närmare utreda hur en anknötning till SML praktiskt kan ske samt att utreda hur samordning med de resurser som finnes vid MIC/KI (medicinska informationscentralen vid Karolinska institutets bibliotek) och GIC (giftinformationscentralen) i så fall skall ske. Hänsyn måste därvid tas till att såväl SML som MIC /KI och GIC har en väsentligen medicinsk inriktning. Slutligen konstaterar SML att instruktionerna till organisationskommittén behöver ändras med hänsyn till ovan föreslagna justeringar.

Statskontoret anför: Statskontoret delar miljödatanämndens åsikt att ett antal uppgifter som rör toxikologisk informationservice bör samordnas. I samband med en tidigare utredning rörande samordning av informationsbehandling vid akuta förgiftningsfall har statskontoret framhållit att Sverige till en enda jourorganisation bör samla resurserna för rådgivning vid akuta förgiftningar och vid olyckor som kan leda till förgiftning. Statskontoret har fortfarande denna uppfattning. Jourorganisationen bör självfallet bygga på giftinformationscentralens organisation och informationssystem. Statskontoret avstyrker att TOXIT inrättas såsom en ny myndighet. De uppgifter rörande toxikologisk informationservice som miljödatanämnden har hänfört till TOXIT bör emellertid även enligt statskontorets mening samlas till en organisation. SML bör få i uppdrag att bygga ut sina resurser för toxikologisk informationservice med hänsyn till de behov som redovisas.

Medicinska fakultetsnämnden vid Lunds universitet anför: Enligt medicinska fakultetsnämndens mening bör man överväga att uppdraga åt det nya statens miljömedicinska laboratorium (SML) att i samarbete med arbetarskyddsstyrelsen och livsmedelsverket utveckla toxikologisk informationstjänst. Utbyggnaden bör ej ske snabbare än tillgången på expertis tillåter.

Statens planverk anför: Planverket har inget att erinra mot de av miljödatanämnden föreslagna åtgärderna annat än vad gäller placeringen av den toxikologiska informationsservicen, vilken planverket anser vara av stor

betydelse för såväl myndigheter som andra intressenter. Planverket förordar att informationsservicen som en relativt självständig enhet knyts till statens miljömedicinska laboratorium.

Planverket anför vidare att när det gäller information till allmänheten om ämnen som berör flera sektorer, t. ex. asbest och kadmium, synes det mindre lämpligt att sektormyndigheterna var för sig ger sådan information. Planverket förordar därför att denna samordnas genom eller utarbetas av den toxikologiska informationsservicen.

Medicinska forskningsrådet (MFR) anför: Det finns inte enligt MFRs uppfattning, någon anledning att tillföra den offentliga sektorn ytterligare ett ämbetsverk. TOXIT bör i stället med tanke på dess framtida uppgifter garanteras en nära kontakt med forskningen. MFR förordar därför att TOXIT och statens miljömedicinska laboratorium (SML) redan nu samordnar sin verksamhet. Det faller sig då naturligt att även giftinformationscentralen (GIC) inlemmas och att organisationen framför allt samarbetar med Medicinska informationscentralen (MIC) vid Karolinska institutet.

Länsstyrelsen i Hallands län menar att en sammanslagning med SML tycks innebära sådana fördelar att den bör övervägas ytterligare.

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) anför: Det finns inte enligt IVAs uppfattning någon anledning att tillföra den offentliga sektorn ytterligare ett ämbetsverk. TOXIT bör i stället med tanke på dess framtida uppgifter garanteras en nära kontakt med forskningen. IVA förordar därför att TOXIT och statens miljömedicinska laboratorium (SML) redan nu samordnar sin verksamhet. Det faller sig då naturligt att även giftinformationscentralen (GIC) inlemmas och att organisationen samarbetar med Medicinska informationscentralen (MIC).

Agrifack, med instämmande av *SACO/SR*, anför: Utredningen har föreslagit fyra olika anknytningsalternativ för den nya organisationen (GIC, MIC, SML och produktkontrollnämnden, PKN). Inget av dessa alternativ äger en helt naturlig anslutningsyta. Miljödatanämnden har själv anförut invändningar mot produktkontrollnämnden p. g. a. kopplingen till vissa intressegrupper. Av de övriga föreslagna parterna syns som om SML med en bredare ämnesinriktning vara den part som vore att föredra, speciellt om hela den målsättning som miljödatanämnden föreslår genomförs.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) anför: En hämmande faktor för att tillfredsställa behovet av toxikologisk information är bristen på erfarna toxikologer. Denna brist kommer att kvarstå inom överskådlig tid då efterfrågan på kunniga toxikologer ökar snabbare än utbudet. De knappa resurser som finns på området måste därför samordnas i stället för att splittras. Det kan i detta sammanhang påpekas att en utredning påbörjats i UHÄ:s regi om det långsiktiga behovet av toxikologisk utbildning. Vidare bedriver arbetsmarknadsdepartementet en utredning om information om risker i arbetsmiljön (INRA). Även den sittande företagshälsovårdsutredningen behandlar företagshälsovårdens behov inom området. Miljödata-

nämnden bör i sitt fortsatta arbete beakta resultaten från dessa utredningar.

På ovan angivna grunder anser föreningen att det inte föreligger något avgörande skäl för att inrätta en fristående myndighet för toxikologisk informationsservice. Verksamheten bör i stället samordnas med något av redan befintliga organ på området. För att servicebehovet bäst skall tillgodoses bör emellertid den toxikologiska informationen inte knytas till en kontrollerande myndighet. Vid en eventuell samordning med ett tillsynsorgan kan den toxikologiska informationstjänsten komma att uppfattas av avnämarna mer som en uppsikts- och kontrollfunktion än som ett neutralt serviceorgan. För företag som har behov av toxikologisk information skulle en sådan organisationsform utgöra en starkt begränsande faktor av utnyttjandegraden.

En samordning av nuvarande miljödatanämndens verksamhet bör enligt föreningen i stället ske med andra informationsorgan inom det toxikologiska området. Dessa bör vara fristående från tillsynsfunktioner. Samordning med verksamheten vid giftinformationscentralen (GIC) är i stället naturlig. Det bör emellertid också prövas att anknyta den toxikologiska informationen till statens miljömedicinska laboratorium (SML). Fördelarna med att välja en organisationsform där den toxikologiska informationen inordnas som en del i SMLs verksamhet är uppenbara och bör därför utredas vidare. I SML finns såväl toxikologisk som epidemiologisk expertis både inom det omgivningshygieniska området och inom arbetsmiljön. Genom att förlägga den toxikologiska informationstjänsten till SML finns också goda möjligheter för informationshandläggarna att förbättra sin kompetens. Närbkontakt med aktiva forskare inom aktuella områden är en bättre lösning ur utbildningssynpunkt än ett system med utplacering av forskningsassistenter vid olika fackmyndigheter.

Medicinska informationscentralen (MIC) vid Karolinska institutet är enligt föreningen ytterligare en tänkbar samarbetspartner, där bl. a. resurser finns för kvalificerad toxikologisk datorsökning. Även ur geografisk synpunkt finns starka skäl för en samordning med och utbyggnad av den toxikologiska informationen vid GIC, SML och MIC.

Eventuell utbyggnad av giftinformationscentralen

Landstingsförbundet anför: Landstingsförbundets styrelse ställer sig avvisande till inrättandet av en toxikologisk informationstjänst med status av statlig myndighet. En förbättring av den toxikologiska informationen borde kunna ske genom en förstärkning av befintlig verksamhet, dvs. i första hand giftinformationscentralen.

Miljöförbundet anför: De uppgifter som en toxikologisk informationstjänst skall klara kan enligt vår mening lösas så att giftinformationscentralen eller annat lämpligt befintligt organ, ges ökade resurser och befogenheter. En sådan lösning bör också leda till ett snabbare resultat jämfört

med att bygga upp en ny myndighet med allt vad det innebär av tröghet i starten. Vi vill avslutningsvis framhålla att det hade varit en fördel om utredningen mera utförligt belyst alternativa möjligheter till den lösning som utredningen förordar.

Flera alternativa ankningsmöjligheter

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid Lunds universitet
anför: Fakultetsnämnden har i ett tidigare yttrande (1977 11 23, Dnr 2812/77 VI Ä) funnit det angeläget att en toxikologisk informationstjänst inrättas. Tanken bakom detta ställningstagande var att en förstärkning av tillgängliga resurser kombinerat med vissa samordningssträvanden inom miljöinformationsområdet borde utgöra tillräcklig grund för den nya enheten. Inrättandet av en ny statlig myndighet om 50 tjänster och en årsbudget på 6–8 milj. kr. finner dock fakultetsnämnden vara tveksamt till formen, oroande med avseende på föreslagen forskningsanknytning samt som helhet föga rationellt. I rapporten betonas att den nya organisationen skall byggas upp i samarbete med giftinformationscentralen. Däremot avvisas ett närmande till produktkontrollnämnden, medan ankningsformerna till det blivande statens miljömedicinska laboratoriet (SML) lämnas öppna. Dock anses att alternativet med ankningsning till SML bör anstå till den driftsöversyn som föreslås göras 5 å 6 år efter driftstart av TOXIT. Vad beträffar ev. ankningsning av TOXIT till SML anser fakultetsnämnden att den frågan måste prövas innan TOXIT startar upp. Vid senare driftsöversyn kommer det erfarenhetsmässigt att visa sig, att den föreslagna organisationen stelnat till och funnit en profil som ej utan besvär kan infogas i någon annan organisation. Eftersom den föreslagna nya myndighetens huvudsakliga arbetsområde blir att göra kvalificerade riskutvärderingar av olika ämnen och produkter, bör prövas om inte en förstärkning av produktkontrollnämnden i stället vore mer rationell. Riskutvärdering utförs ju redan nu inom produktkontrollnämnden, vars organisation och arbetsformer f. ö. är föremål för utredning. Beslut bör ej tas i frågan förrän denna senare utredning har presenterat sitt betänkande. Över huvud taget bör arbetsuppgifterna och ansvarsfördelningen mellan TOXIT och produktkontrollnämnden penetreras grundligare än som gjorts i föreliggande rapport.

Betydelsen av samverkan med andra organisationer betonas enligt fakultetsnämnden i rapporten på flera ställen. Vad gäller all informationsförmedling blir ett av de viktigaste ankningsstegen insamlandet och förvarandet av data, dvs. biblioteksfunktionen. På detta område föreslås dock ingen samverkan: rapporten anser att kopplingen till bibliotek f. n. inte är aktuell. För att kunna ge service krävs ett väl utbyggt bibliotek med bl. a. databaser, vilket således måste byggas upp inom ramen för den nya myndigheten. Fakultetsnämnden anser att frågan ang. ankningsning till existerande bibliotek ytterligare bör prövas innan ett nytt bibliotek inom miljöin-

formationsområdet etableras. Avslutningsvis framhåller fakultetsnämnden att skapandet av en ny statlig myndighet inom miljöinformationsområdet bör ske på grunderna av och med utnyttjande av redan tillgängliga resurser. Giftinformationscentralen är en sådan, Karolinska biblioteket en annan. Det förefaller dessutom vara rationellt att bedöma den planerade verksamheten när produktkontrollnämndens framtida organisation har presenterats.

Därutöver anser fakultetsnämnden att en toxikologisk informationstjänst förmodligen med fördel kan inrangeras under det blivande SML.

Koncessionsnämnden för miljöskydd anför: Koncessionsnämnden vill ifrågasätta om inte det föreslagna organet Toxikologisk informationstjänst (TOXIT) organisatoriskt bör knytas till annat statligt organ eller annan statlig myndighet. Därigenom bör – administrativt och kostnadsmässigt – fördelar kunna vinnas i förhållande till den föreslagna ordningen.

6.1.3 Såväl fristående organ som anknytning diskuteras

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) anför: Ansvaret för denna information bör läggas på en särskild instans. Enligt DFIs mening har man dock inte tillräckligt klarlagt frågan om detta bör vara en fristående organisation eller om uppgiften bör läggas på någon befintlig instans. DFI vill påpeka att många undersökningar och praktiska försök har visat på att allmänna informationsorganisationer blir föga utnyttjade och att de informationssökande helst vänder sig till inom deras sakområde redan kända och utnyttjade informationskällor. En ny organisation kan också ofta bli dyrare än en påbyggnad på redan existerande organisationer. DFI förordar därför att frågan om den nya organisationen bör belysas ytterligare i den tänkta organisationskommittén. Därvid bör såväl alternativet med en fristående organisation som alternativet med en anknytning till en befintlig instans övervägas. DFI vill när det gäller befintliga instanser särskilt peka på möjligheten att anknyta till Karolinska sjukhuset och Karolinska institutet med Medicinska informationscentralen. Här bör också prövas möjligheten att förlägga informationstjänsten till Uppsala i anslutning till verksamhet vid universitetet i Uppsala resp. Sveriges lantbruksuniversitet.

Umeå universitet anför: Till förslaget om en sammanslagning av TOXIT och GIC med statens miljömedicinska laboratorium (SML) eller produktkontrollnämnden intar rektorsämbetet en avvaktande attityd, detta beroende på att SMLs organisation ej passar in på TOXITs eftersträvade oberoende ställning utan myndighetsanknytning. Då produktkontrollnämndens organisation är föremål för utredning är det i nuläget inte aktuellt att ta ställning till knytning till produktkontrollnämnden. Sannolikt blir produktkontrollnämnden en stor avnämare till TOXIT och av den anledningen kan ett samgående vara positivt.

Ett alternativ till sammanslagning är att TOXIT vidareutvecklar sin egen organisation och på det sättet kan fortsätta att vara oberoende.

Rektorsämbetet säger vidare att TOXITs verksamhet enligt förslagen bör ha administrativ karaktär för att fylla sin funktion som insamlare av aktuell miljöinformation med tillhörande riskvärdering. För att möjliggöra riskutvärdering förordas att TOXIT i största möjliga utsträckning lägger ut arbetet på konsulter inom relevant kunskapsområde.

Umeå universitet anför vidare: Utredningen diskuterar geografisk lokalisering av TOXIT. Då denna typ av verksamhet ej har något behov av speciell geografisk lokalisering framhåller rektorsämbetet att största regionalpolitiska hänsyn bör visas vid lokaliseringen. Ämbetet vill framhålla att vid Umeå universitet bedrivs omfattande epidemiologisk forskning samt experimentell toxikologi med medicinsk riskutvärdering.

En kompletterande verksamhet av TOXITs karaktär skulle därför bli ett intressant tillskott, som väl skulle passa in i den ekologiska miljövårdsinriktade forsknings- och utbildningsprofil som kännetecknar vårt universitet.

Arbetskyddsstyrelsen anför: Som redan anförts anser styrelsen sig inte kunna ta ställning till förslaget om organisation för toxikologisk informationsservice innan produktkontrollens organisation blir klar och med hänsyn till pågående utredning om information om risker i arbetsmiljön. Sedan denna slutförts bör det finnas möjlighet att ytterligare överväga om behovet av toxikologisk informationsservice kan tillgodoses genom utbyggnad av något befintligt organ med verksamhet inom det toxikologiska området eller om ett nytt fristående organ bör tillskapas.

Svensk Förening för Toxikologi (SFT) anför: Frågan om TOXITs organisatoriska placering bedömer SFT som mindre viktig. Förutom de alternativ som presenterats i rapporten är det inte omöjligt att tänka sig att den ovan nämnda utredningen av den toxikologiska forskningen och undervisningsverksamheten kan leda fram till en organisation som skulle kunna vara lämplig samarbetspartner till TOXIT. Detta gäller speciellt om någon form av toxikologiskt testningslaboratorium kommer till stånd.

6.2 Fördelning av resurser för toxikologisk informationsservice på flera befintliga organisationer

6.2.1 Specifika synpunkter eller förslag rörande en fördelning

Socialstyrelsen anför: Socialstyrelsens uppfattning att TOXIT inte bör bildas i enlighet med miljödatanämndens förslag får inte tolkas så att styrelsen anser att det saknas behov av bättre miljöinformation. Detta bör emellertid ske genom att befintliga organ förstärks. Styrelsen vill i detta sammanhang särskilt fästa uppmärksamheten på statens miljömedicinska laboratorium (SML). Detta laboratorium skall enligt sin instruktion (SFS 1980: 571) 3 § bl. a.

- samverka med och biträda myndigheter, institutioner och organisationer i syfte att åstadkomma ett effektivt utnyttjande av de samlade resurserna inom området för laboratoriets verksamhet
- genom dokumentations- och informationsarbete svara för att erfarenheter och rön från egen och andras forsknings- och utvecklingsverksamhet blir kända och nyttiggjorda
- biträda centrala förvaltningsmyndigheter med underlag för anvisningar, råd och riktlinjer samt med bedömningar i ärenden enligt gällande lagstiftning.

Därav följer att SML redan har ansvaret för delar av det ansvarsområde för vilket man nu föreslår inrättande av ett nytt statligt organ.

Socialstyrelsen erinrar om att miljödatanämnden på sid. 200–203 behandlar anknypningen mellan TOXIT och SML. Styrelsen kan inte dela de slutsatser som nämnden gjort annat än att TOXIT föreslagits täcka även ekotoxiska frågor medan SMLs ansvarsområde omfattar miljömedicinen som kunskapsområde. Styrelsen får vidare framhålla att behov föreligger av en toxikologisk informationstjänst i huvudsak begränsad till punkterna A och C sid. 129 i nämndens rapport. Denna bör med fördel kunna komma till stånd genom att SML tilldelas resurser för att driva en sådan service.

Socialstyrelsens läkemedelsavdelning har i sin verksamhet kontinuerlig kontakt med frågor rörande läkemedelstoxikologi, dels i samband med handläggningen av registreringsansökningar, dels vid bearbetningen av biverkningsrapporter, som i sig kan anses utgöra toxikologisk information. På grund av detta finns stora resurser i form av personellt kunnande och insamlade data rörande dessa frågor på avdelningen. Vid avdelningen pågår dessutom för närvarande arbete med att inkludera insamlade läkemedelstoxikologiska data i dess datoriserade informationssystem, SWEDIS (Swedish Drug Information System). Mot bakgrund av det omfattande arbete rörande läkemedelstoxikologi som bedrivs på läkemedelsavdelningen ställer sig socialstyrelsen tveksam till utredningens förslag om att de tillkommande resurserna för toxikologisk informationstjänst samtliga kanaliseras till en annan enhet.

Även om TOXIT skulle bildas måste socialstyrelsens läkemedelsavdelning uppehålla sin information om läkemedelstoxikologi för det egna arbetet. Hur denna information skall kunna utnyttjas i den föreslagna samordningen berörs ej i utredningen. En förflyttning av detta material från avdelningen är otänkbar med hänsyn till de krav som måste sättas på avdelningens arbete. Samtidigt torde den nya toxikologiska informationstjänsten för att kunna uppnå optimal effektivitet behöva få tillgång till läkemedelsavdelningens kunnande.

Socialstyrelsens förslag är därför att en del av tillkommande resurser, personella och ökade dataanslag, avsätts för vidare utveckling av hos läkemedelsavdelningen redan befintliga aktiviteter rörande värdering och vidare bearbetning av toxikologisk information. Med dessa nya resurser

skulle läkemedelsavdelningen kunna möta kravet på toxikologisk information även från externa intressenter. Skäl som talar för detta förslag kan sammanfattas i punkterna:

- Informationsbehovet inom läkemedelsavdelningen är och kommer även fortsättningsvis att vara mycket stort. Snabb access till toxikologiska data är ett krav för avdelningens verksamhetsutövning.
- Mycket information finns redan samlad inom avdelningen. Personalen vid avdelningen har stort kunnande och vana vid värdering och vidare bearbetning av toxikologisk information.
- Tillgång till ett datoriserat informationssystem, SWEDIS, vid vilken utveckling av nya databasdelar rörande toxikologisk information redan pågår. Dessutom finns inom huset även WHO Collaborating Centre on International Drug Monitoring.
- Även om informationen skulle samlas till en central enhet, skulle socialstyrelsen också fortsättningsvis bedriva sin verksamhet i nuvarande utsträckning, eftersom värdering av toxikologisk dokumentation utgör en del av rutinerna vid handläggandet av registreringsansökningar. Toxikologisk information om läkemedel kommer alltså under alla omständigheter i stor utsträckning att först nå socialstyrelsen. Föreliggande förslag om uppsamling av data till en central enhet synes tveklöst leda till ett omfattande dubbelarbete.
- Socialstyrelsens läkemedelsavdelning har många och givande internationella kontakter som möjliggör för avdelningen att få ta del av utländska rapporter rörande dessa frågor.

Riksrevisionsverket (RRV) anför: Den behovskartläggning som utredningen presenterar visar på många olikartade behov av toxikologisk information. En samordning i tillgodoseende av dessa bör så långt möjligt eftersträvas, oberoende av vald organisationslösning för att en medveten avvägning skall kunna ske mellan olika typer av medel och risker. RRV ifrågasätter emellertid om det är möjligt att möta alla dessa behov inom ramen för en enda, nyinrättad organisation. Enligt RRVs mening är det därför angeläget att undersöka om man genom förändringar i redan befintliga myndigheters ansvarsområden kan möta de behov som föreligger. För detta talar också att den typ av informationshantering som det här är fråga om först och främst bör ses som ett av flera medel att lösa vissa problem. En anknytning till de myndigheter som har ansvar för respektive område skulle därför tillåta att den toxikologiska informations servicen utformas i ett nära beroendeförhållande till övriga medel som dessa myndigheter har till förfogande.

Enligt RRVs mening är det vid sådana överväganden också av värde att klarlägga behovet av toxikologisk information efter olika servicetyper, och utifrån de situationer i vilka olika organisationer har användning för olika former av toxikologisk information respektive vilka möjligheter man f. n. har att täcka sitt behov. En sådan uppdelning skulle sannolikt, förutom att

ge underlag för en bedömning av vilka uppgifter som bör ankomma på olika myndigheter, också underlätta en prioritering av de olika behoven och en diskussion av formerna för finansiering av tänkta åtgärder.

Mot bakgrund av vad nu sagts anser sig RRV inte kunna tillstyrka förslaget om en särskild myndighet. Enligt RRVs mening talar flera skäl för att huvuddelen av de uppgifter som föreslås inrymmas i TOXIT (fråge-, sammanställnings- och riskutvärderingsservice) hänförs till den myndighet som får det framtida ansvaret för administrationen av lagstiftningen om hälso- och miljöfarliga varor. Därigenom skulle man uppnå dels en nära anknytning till det redan uppbyggda produktregistret, dels att kompetensen vad gäller riskutvärdering samlas inom en organisation. Detta torde även underlätta tillsynen av lagstiftningen. RRV vill i detta sammanhang hänvisa till att verket i yttrande 1980-10-10 (dnr 1980: 700) över förslag till ny produktkontrollorganisation (Ds Jo 1980: 4) funnit det rimligt att statens naturvårdsverk blir den myndighet som tilldelas ett huvudansvar för tillämpningen av lagen om hälso- och miljöfarliga varor.

Vad gäller litteratur- och hänvisningsservice synes det enligt RRVs mening möjligt att överföra dessa uppgifter till bibliotek eller informationscentraler som arbetar med liknande frågor.

Medicinska fakultetsnämnden vid universitetet i Linköping skriver: Efter att ha tagit del av ovanstående rapport och speciellt nämndens utredning angående resurser och organisation för toxikologisk informationsservice (TOXIT) önskar medicinska fakultetsnämnden ansluta sig till ledamoten Björn Eliassons reservation avseende de delar av förslaget, som avser toxikologisk informationsservice. Fakultetsnämnden får bestämt avvisa förslaget att skapa ett organ som enbart skulle ägna sig åt toxikologisk information och/eller riskbedömning, men som skulle sakna möjlighet eller kompetens att i förekommande fall genom egna undersökningar komplettera eller verifiera kontroversiella resultat. Erfarenheter från exempelvis socialstyrelsens läkemedelsavdelning visar hur svårt ett likartat organ har att fungera tillfredsställande eller rekrytera kompetent personal. Utredningen påtalar ju även själv bristen på toxikologisk expertis inom landet.

Fakultetsnämnden önskar i stället föreslå, att den existerande giftinformationscentralen utbygges i viss omfattning samtidigt som den får en ny benämning, t. ex. "Centralen för toxikologisk information". Denna central bör ha tillgång till existerande internationella toxikologiska databanker, t. ex. "Toxline", "CIS", "Excerpta Medica" m. fl. Den bör även förstärkas med personal, så att den kan hjälpa intresserade att erhålla relevanta befintliga litteraturhänvisningar. En ökad kritisk toxikologisk information och riskvärdering bör i stället knytas till tvärvetenskapliga miljötoxikologiska forsknings- och undervisningsinstitutioner, som bör inrättas vid landets universitet. Existerande toxikologiska, yrkesmedicinska, ekotoxikologiska och farmakologiskt-toxikologiska avdelningar är naturliga kärnor för sådana institutioner.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) anför: Förslaget innebär en centralisering till en statlig uppdragsmyndighet. I styrelsen för denna myndighet föreslås ingå representanter för avnämare (de som efterfrågar information och riskutvärderingar) och experter, men ej för politiska partier eller andra för medborgarna representativa organ.

Centraliseringen synes komma att medföra mycket stora administrativa problem, vilket skulle innebära höga kostnader och låg effektivitet. I miljödatanämndens betänkande redogöres för mycket omfattande återstående utredningsbehov. Man förutsätter först en särskild organisationskommitté, vilken skall arbeta tills verksamheten kan sättas i gång.

Miljödatanämnden kan tydligen tänka sig att själv ``med lämpliga resursförstärkningar`` fungera som organisationskommitté. Därefter förutsätts den föreslagna toxikologiska informationstjänsten fortsätta att utreda sin egen verksamhet, varefter efter 5 å 6 år en översyn av verksamheten skall göras. Stor risk synes därför enligt LRFs mening föreligga för att en mycket stor del av verksamheten skulle behöva ägnas åt administrativt utredningsarbete i stället för åt toxikologisk informationsservice. — — —

För att kunna ge en god service på litteraturområdet skulle den föreslagna enheten enligt miljödatanämndens uppfattning behöva förfoga över ett relativt omfattande eget bibliotek. Det är dock enligt LRFs uppfattning både enklare och billigare att redan existerande bibliotek ges möjlighet att utvecklas så att de kan ge de erforderliga informationstjänsterna, i den mån de ej redan nu har sådan kapacitet. Det är otvivelaktigt mer rationellt med en samordning än att bygga upp en ny enhet med strävan att själv ha all litteratur. Det erinras i detta sammanhang att den medicinska informationscentralen har tillgång till Karolinska institutets bibliotek. — — —

Den föreslagna utökningen av den toxikologiska frågeservicen är enligt LRFs mening mycket väsentlig och bör understödjas. Denna utökning bör dock ske inom giftinformationscentralen, vilken redan nu utför ett mycket värdefullt arbete. Dess verksamhet bör inte få hämmas av inordnande som en byrå i ett större ämbetsverk, med därav följande administrativa problem. Dess ställning och möjligheter att ostört fortsätta sitt arbete skulle allvarligt försvagas genom en sammanslagning med det föreslagna verket. Det mest effektiva är säkerligen att giftinformationscentralen ges möjlighet till en självständig och lugn uppbyggnad av en utökad frågeservice. — Den av miljödatanämnden föreslagna nyskapade hänvisningsservicen synes med fördel kunna förläggas till exempelvis medicinska informationscentralen.

Miljödatanämnden har i betänkandet något diskuterat möjligheterna att anknyta den toxikologiska informationstjänsten till redan existerande organ. Man kommer dock ganska snabbt fram till att avvisa alla sådana alternativ. Skälen för dessa ställningstaganden synes dock enligt LRFs uppfattning vara både vaga och svaga, samtidigt som fördelarna med olika samordningsalternativ ej tillräckligt analyserats.

Vid en anknytning till produktkontrollnämnden skulle sålunda dennas arbete underlättas. Miljödatanämnden anser emellertid en sådan anknytning olämplig, därför att produktkontrollnämnden har kontroll- och tillsynsuppgifter och själv behöver information.

Sveriges naturvetareförbund, i vars yttrande *SACO/SR* instämmer, anför: Litteraturservice ges i dag på flera informationscentraler. Med ökade resurser torde t. ex. MIC (toxikologiska informationscentralen vid Karolinska institutets bibliotek) kunna öka utbudet inom det toxikologiska och ekotoxikologiska området. Att bevaka ny vetenskaplig litteratur inom visst område kan också ett bibliotek med datacentral stå till tjänst med.

En hänvisningsservice skulle kunna avlasta arbetet för andra myndigheter. Även allmänheten torde ha stor nytta av en sådan verksamhet. En sådan kan med nödvändig resursförstärkning säkert inrättas vid ett redan existerande organ, t. ex. MIC eller GIC.

Sammanställningsservice utan koppling till själva riskvärderingen synes mindre lämplig. Sammanställningen av relevanta uppgifter om ett ämne är första ledet vid utvärderingen av ett ämnes hälso- och miljöeffekter och kan vara avgörande för utvärderingens kvalitet.

En utökad frågeservice bör också kunna ges genom förstärkning vid redan existerande funktioner, t. ex. genom viss jourtjänst för specialister på rådgivning vid kemikalieolyckor vid GIC som föreslagits i betänkandet "Ren tur" (SOU 1979: 43).

En överföring av de olika MI-projekt som bör fortsätta, t. ex. utgivande av hänvisningslitteratur (MI-21) och information om forsknings- och undersökningsverksamhet (MI-20), kan ske till lämpliga myndigheter om nödvändiga resurser tillförs.

Sammanfattningsvis framhålls att möjligheten att förbättra den toxikologiska informationsservicen genom att bygga på redan fungerande enheter bör undersökas. Detta bör på något sätt samordnas med arbetet beträffande produktkontrollens framtida organisation.

Plast- och Kemikalieleverantörers Förening (PKL) anför att i rådande statsfinansiella läge och i beaktande av att förstärkning av toxikologisk utbildad personal behövs bl. a. i produktkontrollorganisationen bör miljödatanämnden avvecklas. Eventuella arbetsuppgifter enligt det remitterade förslaget kan läggas på de tidigare omnämnda institutionerna giftinformationscentralen och Biomedicinska Dokumentationscentralen (numera Medicinska informationscentralen vid Karolinska institutets bibliotek).

6.2.2 Allmänna skäl för en fördelning jämte vissa förslag härtill

Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) anför: Högskoleenheterna riktar däremot kritik mot den föreslagna organisatoriska uppbyggnaden av den toxikologiska informationsservicen (TOXII). Man anser det inte vara realistiskt att inrätta ett nytt fristående organ för informationsservice och riskbedömningar. Antalet utbildade toxikologer i Sverige är litet, varför

det nya organet inte på länge kan bygga upp tillräcklig kompetens i varje fall för att kunna genomföra riskvärderingar. Man föreslår i stället en förstärkning av vissa existerande organ där toxikologisk expertis redan finns, bl. a. vissa universitetsinstitutioner. Några enheter anser att utredningen bättre borde belyst möjligheterna till att inrätta en informationsservice på nordisk basis.

Centrum för miljöteknik vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg har anfört följande: De delar av den skisserade informationstjänsten som synes mest angelägen är sammanställnings- och utvärderingsservice, i och med att sådan saknas i landet. Det är viktigt att denna verksamhet kan bedrivas öppet och med utnyttjande av bästa tänkbara kompetens.

För de övriga delarna av toxikologisk informationstjänst är det tveksamt om en central informationsenhet utgör den optimala lösningen. Den naturliga vägen att skaffa information går via biblioteken, vilka har de största möjligheterna att nå ut till en bred krets av informationssökande. Bibliotekens roll i spridning av miljöinformation borde ha belysts bättre. För den aktiva forskningen finns på forskningsbiblioteken terminaler och söksystem som gör det relativt lätt att finna litteratur. Biblioteken kan också förmedla svåråtkomlig litteratur.

Biologisk-geovetenskapliga sektionen vid Göteborgs universitet, till vilken rektorsämbetet hänvisar, har anfört följande: Sektionsnämnden ansluter sig till reservantens uppfattning att man ytterligare bör pröva om den ökade informationstjänsten kan erhållas genom förstärkning av existerande organ. På så vis kan man, enligt sektionens mening, göra besparingar i administrativt hänseende.

Lantbruksstyrelsen anför: Ett väsentligt krav på en väl fungerande toxikologisk informationsservice måste enligt lantbruksstyrelsens mening vara att den leder till effektivare informationsbehandling och minskar riskerna för dubbelarbete. Enligt lantbruksstyrelsens mening finns det inom det område som berör lantbruksverket, nämligen frågor rörande bekämpningsmedel och andra kemiska produkter i jordbruk och trädgårdsskötsel, ett nära samband mellan TOXIT och produktkontrollorganisationen. Dessa frågor är komplicerade och kräver betydande resurser. Även om det inrättas ett organ av det slag som föreslagits torde myndigheter som har ansvar för berörda ämnesområden ha behov av resurser av samma slag som TOXIT föreslås få tillgång till. Det kan ifrågasättas om TOXIT med de begränsade resurser som föreslås kommer att lösa de problem som finns inom området. I stället torde en uppenbar risk föreligga för att förslaget leder till en splittring av de begränsade resurser som finns att tillgå.

Enligt lantbruksstyrelsens mening bör frågan om inrättande av en toxikologisk informationstjänst bedömas i anslutning till ställningstagande till den framtida produktkontrollorganisationen. I första hand bör därvid undersökas möjligheterna att knyta en verksamhet av aktuellt slag till redan befintliga organ.

Statens livsmedelsverk anför: Slutsatsen av vad som här sagts blir enligt livsmedelsverket mening, att nyttan av TOXIT med den höga ambitionsnivå som rapporten antyder, starkt kan ifrågasättas. Mer skulle vinnas mot rimliga kostnader om verk och myndigheter fick utökade resurser för toxikologisk utvärdering och information inom sina respektive arbetsområden och detta kompletterades med enbart hänvisningsservice och/eller samordning i enklare former än det föreslagna TOXIT. Den förnämliga strukturering av en från början förmlös materia, som miljödatanämnden åstadkommit, liksom den samordning mellan olika system och myndigheter och andra institutioner som redan tillskapats, utgör en god grund för en sådan samordningsfunktion i huvudsak inriktad på hänvisningsservice. De resurser och den sakkunskap som blir tillgänglig när miljödatanämnden upphör, borde dessutom kunna utnyttjas härför. En sådan verksamhet skulle knytas till exempelvis statens naturvårdsverk.

Statens naturvårdsverk, som avstyrkt förslaget om en ny myndighet för toxikologisk informationsservice, har bl. a. också anfört följande: De resurser som frigörs genom att miljödatanämnden avvecklas (ca 7 milj. kr.) bör i stället användas för att förstärka befintliga myndigheter inom det toxikologiska arbetsområdet. Det informationsbehov som TOXIT skulle tillgodose bör efter viss resursförstärkning, kunna klaras av befintliga myndigheter m. m., t. ex. giftinformationscentralen, statens miljömedicinska laboratorium, medicinska informationscentralen och naturvårdsverkets produktkontrollbyrå. Enligt naturvårdsverkets mening är en fungerande hänvisningsservice det arbetsområde som härvid bör prioriteras. Vissa beröringspunkter finns mellan framtagning av toxikologisk information som nu utretts av miljödatanämnden och utredningen om information rörande arbetsmiljörisiker ("INRA", direktiv 1979: 52). Detta bör beaktas när statsmakterna beslutar om hur ansvaret för den toxikologiska informationsförsörjningen skall fördelas på olika myndigheter. Enligt verkets mening är det rimligt att ansvaret delas mellan myndigheterna på det inre resp. yttre miljöområdet. För att detta skall fungera är det av central betydelse att ansvarsfördelningen är klar och görs känd utåt.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anför: Länsstyrelsen anser dock att miljödatanämnden mera utförligt skulle presenterat tänkbara alternativa organisatoriska lösningar för den toxikologiska informationstjänst som planeras inrättas. Ett flertal fördelar, skulle, enligt ledamoten Björn Eliassons reservation, vinnas vid ett utnyttjande av befintliga statliga myndigheter och institutioner för dels riskutvärdering av kemiska produkter, dels information om dessa. Länsstyrelsen instämmer därför i Björn Eliassons argumentation vad avser den föreslagna toxikologiska informationstjänsten.

Svenska kommunförbundet anför: Då rapporten inte innehåller en utförlig kartläggning av dagens behov av TOXITs verksamhet, ifrågasätter styrelsen om den ställiga satsningen i nuläget bör vara så omfattande som

föresiås av miljödatanämnden. Enligt styrelsen vore det rimligare att successivt bygga ut eller anpassa den typ av akut information om kemiska risker som lämnas av GIC (giftinformationscentralen). För det kommunala hälso- och miljövårdsarbetet vore det därför värdefullt om nya resurser i första hand kunde lotsas till GIC för akutinformation och till berörda centrala myndigheter för köp av toxikologisk kunskap via internationella informationssystem.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anför: LO noterar vidare att utredningen framlagt ett förslag till centraliserad organisation utan att undersöka alternativa lösningar och utnyttjande av redan befintliga myndigheter och organisationer för att nå, i varje fall delar av, de uppsatta målen. Alternativa lösningar är därför inte belysta. LOs uppfattning är att en fortsatt utredning bör närmare belysa möjligheterna att genom förstärkning av befintliga myndigheter och institutioner tillgodose informationsbehoven utan nyetablering av centrala statliga organ. En sådan utredning bör främst granska den offentliga produktkontrollens organisation, arbetarskyddsstyrelsen och det nyttillkomna statens miljömedicinska laboratorium. När det gäller toxikologiska informationsfrågor finns det enligt LOs uppfattning ett uppenbart samband mellan de uppgifter och personalresurser som förläggs till ett eventuellt nytt produktkontrollverk och de uppgifter – och därmed sammanhängande resurser – som överläts åt andra att lösa.

I sammanhanget bör även övervägas frågan om vilka uppgifter som kan läggas på de yrkesmedicinska klinikerna, där sådana finns etablerade. LO vill erinra om den av företagshälsovårdsutredningen nyligen framlagda delrapporten "Utbyggnad av yrkesmedicin" (SOU 1980: 22).

6.3 Övriga synpunkter på kanalisering av resurser m. m.

Lunds universitet anför: Utredningens slutsats om behovet av toxikologisk informationsservice understryks av samtliga organ (underremisser inom universitetet). Tveksamhet föreligger beträffande den föreslagna formen för denna informationsservice – ett särskilt organ benämnt toxikologisk informationstjänst (TOXIT) med en fristående budget på cirka 10 milj. kr. inom tre år. Förslaget anses oroande med avseende på föreslagen forskningsanknytning, konsumtion av tillgänglig experttid och orationell uppbyggnad.

Wallenberglaboratoriet vid Stockholms universitet anför: Toxikologisk information inom miljöområdet omfattar ett mycket brett register inom naturvetenskap och medicin – organisk kemi, analytisk kemi, kemisk och biologisk nedbrytning/omvandling/transport i olika system, i bruk varande biologiska testmetoder, humanmedicinen m. m.

Kvalificerad utvärdering av publicerat material kräver sålunda god kännedom om den aktuella forskningen vilket bäst erhålles genom parallellt praktiskt arbete inom delar av utvärderingsområdet. Den av nämnden

föreslagna informationsenheten kan alltså endast utföra det postulerade utvärderingsarbetet och riskvärderingen om den ingår i en större enhet där omfattande forskning inom området bedrivs.

Det framskymtar även i nämndens rapport att den föreslagna informationsenheten bör vara associerad med en verksamhet som har vetenskaplig expertis av betydelse för enheten. Som bästa exempel anges i rapporten statens miljömedicinska laboratorium; detta laboratorium utgör i princip en namnändring av f. d. omgivningshygieniska avdelningen med en ny huvudman, socialstyrelsen. Laboratoriet har ingen eller ringa kompetens inom för miljövärden viktiga områden såsom exempelvis effekter på akvatisk och terrest fauna och flora. Ej heller har laboratoriet utnyttjat ett antal biologiska testsystem som utgör en avsevärd del av litteraturen rörande föroreningars effekter.

Av det sagda framgår att om den föreslagna informationsenheten ej kan ingå som en integrerad del av ett omfattande forsknings- och undersökningsinstitut med bred kompetens inom miljöområdet bör informationsenheten helt avstå från att göra utvärderingar och riskanalyser av det informationsmaterial som insamlas och distribueras.

Statens strålskyddsinstitut anför: För att förbättra den toxikologiska informationstjänsten inom landet föreslår miljödatanämnden att ett nytt statligt organ, Toxikologisk informationstjänst (TOXIT) bildas. TOXIT skulle överta ett antal funktioner vilka idag sköts inom existerande organisationer, och också svara för ett antal nya funktioner. Strålskyddsinstitutet anser att den föreslagna nya organisationen TOXIT knappast förefaller rationell. Den skulle, i varje fall under en längre inledningsfas, skapa stora administrativa problem, och förmodligen leda till en ökad byråkratisering. En ledamot i miljödatanämnden har reserverat sig mot rapporten, och anmält en annan mening vad gäller lösningen av de toxikologiska informationssystemen, en ledamot har lämnat ett särskilt yttrande rörande TOXIT. Strålskyddsinstitutet delar, vad gäller synpunkterna på de administrativa problemen i samband med uppbyggande av TOXIT, de uppfattningar som förts fram i reservationen och det särskilda yttrandet.

Karolinska sjukhuset anför: Det är direktionens mening, att en så omfattande verksamhet som den nya centralen förutsätts få kan leda till dubbelarbete. De myndigheter som i dag är verksamma inom området måste nämligen fortsättningsvis ta ett omfattande eget ansvar och satsa stora resurser på ett eget engagemang i dessa frågor. Direktionen är inte övertygad om att ett resurstillskott av här avsedd omfattning får den bästa användningen genom att koncentreras till en ny myndighet. Däremot bör man även fortsättningsvis sträva efter former för en viss sammanhållen överblick över detta mycket viktiga område.

Kommittén för transport av farligt gods anför: TFG-kommittén har inte tagit ställning till sådana frågor i miljödatanämndens förslag som organisationen eller finansieringen av TOXIT, men vill ändå påpeka att en förhål-

landevis måttlig utbyggnad av giftinformationscentralen sannolikt skulle vara tillräcklig utifrån de behov kommittén har att beakta.

6.4 Frågan om giftinformationscentralens ställning

Vissa remissvar har särskilt tagit upp frågan om giftinformationscentralens (GIC) organisatoriska ställning i förhållande till nya resurser för toxikologisk informationsservice. Några har därvid förordat den av miljödatanämnden föreslagna ordningen, enligt vilken GIC ingår som en del i TOXIT. Andra har varit mera avvaktande eller direkt avvisande med hänvisning till GIC:s kliniska inriktning eller liknande.

Huvuddelen av de remissorgan som allmänt anslutit sig till miljödatanämndens förslag har emellertid inte i detalj gått in på frågan om GIC:s ställning. Det har vidare bl. a. framgått av de i olika avsnitt refererade yttrandena att ett par remissorgan i stället utgått från giftinformationscentralen och förordat en utbyggnad av densamma samt att flera av de organ, som talat för en uppdelning av resurserna, också förutskickat förstärkningar till giftinformationscentralen – utan att själva organisationsfrågan för GIC:s del därvid aktualiserats.

Rikspolisstyrelsen anför att det är viktigt att förverkligandet av miljödatanämndens förslag möjliggör att all informationsservice inom här aktuellt område sammanförs till en enhet. Detta är av stor betydelse för den som har behov av servicen. Såväl förebyggande som akut service bör därför tillgodose inom den föreslagna organisationen.

Socialstyrelsen anför: I det föreslagna TOXIT skulle även ingå giftinformationsenheten vid Karolinska sjukhuset. Som styrelsen framhållit ovan är det en principiellt viktig skillnad mellan ställningstaganden till behovet av åtgärder i de fall ett ämne förorsakar akuta förgiftningstillstånd och ställningstaganden till lämpliga hälsomässiga effekter. Giftinformationscentralen bör enligt styrelsens uppfattning därför inte inordnas i ett eventuellt TOXIT. Giftinformationscentralen är ett serviceorgan för frågeställningar rörande akut förgiftning och bör behålla denna inriktning.

Televerket anför: Ur praktisk synpunkt är det enligt televerkets mening fördelaktigt att en, sammanhållen enhet kan ge alla typer av service inom området toxikologisk information. Nuvarande giftinformationscentralen bör således ingå i denna enhet, såsom föreslagits.

Riksrevisionsverket anför: Beträffande giftinformationscentralen anser RRV att centralens klara inriktning på akuta förgiftningsfall och det därmed sammanhängande behovet av nära kontakter med sjukhusen talar för att centralen behålls fristående.

Umeå universitet anför: Vad angår förslaget om sammanslagning av TOXIT och giftinformationscentralen (GIC) till en enhet tillstyrks detta

med den reservationen att GIC behåller sitt nuvarande namn och sin funktion som informationscentral vid akuta förgiftningar.

Statens livsmedelsverk betonar att vilken form TOXIT än får är det, enligt verkets mening, viktigt att giftinformationscentralens funktion inte påverkas.

Produktkontrollnämnden anför: I miljödatanämndens förslag räknar man med att den befintliga giftinformationscentralen skall ingå i TOXIT. Produktkontrollnämnden har inte övertygats om att detta är en god lösning. Giftinformationscentralen är företrädesvis ett kliniskt serviceorgan med de särpräglade krav man måste ställa på ett sådant. Det framlagda förslaget räknar också med att centralen skall få en mycket självständig ställning inom organisationsenheten.

Karolinska sjukhuset anför: Ett framtida samarbete mellan en central enhet och GIC ter sig naturligt och angeläget. På grund av GICs kliniska inriktning och närmast sjukvårdande karaktär är dock överlagringen av respektive intressefält inte stor.

Miljödatanämndens utredningsgrupp har föreslagit att GIC skall ingå administrativt i den planerade centrala informationsenheten men i övrigt ha oförändrad status. Detta kan te sig logiskt men är inte realistiskt när man ser till verkliga förhållanden.

GICs inriktning är som tidigare nämnts klinisk och har därför ett väsentligt behov av nära lokalt samarbete med den kliniska verksamheten på ett storsjukhus och där främst med dess intensivvårdsavdelning. Utan en sådan nära lokal kontakt skulle GICs arbete snabbt förlora sin verklighetsförankring. Någon möjlighet att härbärgera en ny stor myndighet inom KS' område finns inte, och någon anledning att flytta GIC till annat sjukhus föreligger inte.

Verksamheten är som också framhållits tidigare av sjukvårdskaraktär och av betydelse för sjukvården inom hela landet. Mot denna bakgrund anförde direktionen i sin begäran om anslag för budgetåret 1981/82 bl. a. följande.

Giftinformationscentralen svarar för rådgivning till allmänheten och till läkare vid akuta förgiftningssituationer. Centralen betjänar hela landet och är tillgänglig dygnet runt. Centralen har kunnande som bl. a. täcker industrisamhällets kemiska produkter och de ämnen i hemmiljön som kan försaka förgiftning.

Den numerärt övervägande delen av förfrågningarna till centralen kommer från allmänheten men tyngdpunkten i verksamheten utgörs av kvalificerade medicinska frågeställningar från läkare. Rådgivningen griper ofta direkt in i behandlingsförlopp vilket ställer krav på att centralens information är strukturerad så att den är omedelbart gripbar för en medicinsk skolad frågare. Verksamheten förutsätter alltså tillgång bl. a. till medicinsk kompetens och klinisk erfarenhet vilket är temporärt löst inom enheten. Speciella åtgärder och resursförstärkningar erfordras för att på sikt bibehålla denna standard.

Centralen betjänar – som framgått av det tidigare, hela riket och är den enda i sitt slag. Tyngdpunkten i verksamheten utgörs – något som också framgått av det tidigare – av förfrågningar från läkare. Dessa frågor liksom dem från allmänheten kommer från alla delar av riket. Centralen gör enligt direktionens uppfattning stora insatser i sjukvårdens tjänst. Insatser som i hög grad bidrar till att hjälpa sjukvårdshuvudmännen i deras arbete för en god hälso- och sjukvård. Mot denna bakgrund synes det direktionen rimligt att landstingskommunerna bidrar till täckande av kostnaderna för centralens drift. Härigenom skulle också sjukvårdshuvudmännen få ett direkt inflytande på omfånget av den service centralen kan lämna.

Regeringen bör bemyndiga direktionen att sluta avtal med landstingen angående deltagande i finansieringen av GICs service, varvid dessa bidrag i av regeringen angiven omfattning bör få nyttjas för en utökning av centralens resurser och service.

Direktionen anser att giftinformationscentralen kan kvarstå under KS huvudmannaskap. Det är direktionens övertygelse att det är ett oavvisligt krav om centralen skall kunna hålla sin standard och att man har ett nära och intensivt samarbete med ett storsjukhus med en god och omfattande intensivvård.

Det har inte – såvitt direktionen kunnat finna – förutsatts något annat än att GIC skall ligga kvar på KS` område. Vid sådant förhållande bör enligt direktionens mening GIC liksom f. n. administrativt ingå i sjukhuset. Det samarbete som skulle följt av ett samgående kan i lika utsträckning ske mellan två oberoende enheter.

Sammanfattningsvis föreslår direktionen att GIC lokalt och administrativt kvarstår inom sjukhuset och att GICs verksamhet finansieras på sätt direktionen föreslagit i sin begäran om anslag för budgetåret 1981/82.

Medicinska forskningsrådet (MFR) anför: MFR förordar därför att TOXIT och statens miljömedicinska laboratorium (SML) redan nu samordnar sin verksamhet. Det faller sig naturligt att även giftinformationscentralen (GIC) inlemmas och att organisationen framför allt samarbetar med Medicinska informationscentralen (MIC) vid Karolinska institutet.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) anför sammanfattningsvis att SVA vill uttala att anstalten i princip kan acceptera det i rapporten framlagda förslaget om inrättande av en toxikologisk informationsservice genom utbyggnad av GIC och resursförstärkning vid vissa toxikologiska institutioner.

Kommittén för transport av farligt gods anför: Slutligen vill kommittén framhålla det viktiga i att kvaliteten och effektiviteten i det förtjänstfulla arbete, som f. n. utförs vid giftinformationscentralen, inte äventyras genom bildandet av TOXIT.

Länsstyrelsen i Jönköpings län anför: Giftinformationscentralen och statens miljömedicinska laboratorium bör samordnas med TOXIT, likaså bör produktregistret ingå i TOXIT.

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) anför: IVA förordar därför att

TOXIT och statens miljömedicinska laboratorium (SML) redan nu samordnar sin verksamhet. Det faller sig då naturligt att även giftinformationscentralen (GIC) inlemmas och att organisationen samarbetar med Medicinska informationscentralen (MIC).

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) anför: Den föreslagna utökningen av den toxikologiska frågeservicen är enligt LRFs mening mycket väsentlig och bör understödjas. Denna utökning bör dock ske inom giftinformationscentralen, vilken redan nu utför ett värdefullt arbete. Dess verksamhet bör inte få hämmas av inordnande som en byrå i ett större ämbetsverk, med därav följande administrativa problem. Dess ställning och möjligheter att ostörd fortsätta sitt arbete skulle allvarligt försvagas genom en sammanslagning med det föreslagna verket. Det mest effektiva är säkerligen att giftinformationscentralen ges möjlighet till en självständig och lugn uppbyggnad av en utökad frågeservice.

Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) anför: En samordning av nuvarande miljödatanämndens verksamhet bör enligt föreningen i stället ske med andra informationsorgan inom det toxikologiska området. Dessa bör vara fristående från tillsynsfunktioner. Samordning med verksamheten vid giftinformationscentralen (GIC) är i stället naturlig. Det bör emellertid också prövas att anknyta den toxikologiska informationen till statens miljömedicinska laboratorium (SML).

Studsvik Energiteknik AB tillstyrker miljödatanämndens förslag att särskilda resurser avsätts för bättre möjligheter till information om de kemiska riskerna och att dessa resurser tillsammans med den nuvarande giftinformationscentralen bildar organisationen Toxikologisk informationstjänst.

Svensk Förening för Toxikologi (SFT) anför: Den nuvarande giftinformationscentralen erbjuder redan idag delar av de tjänster som TOXIT skall bjuda ut. Införlivning av giftinformationscentralen i TOXIT torde därför vara en stor fördel när det gäller att utnyttja den erfarenhet som finns på giftinformationscentralen för den nya och vidare verksamheten. Dessutom torde stora fördelar, när det gäller sakfrågorna, kunna erhållas genom att man på detta sätt får en bättre kontakt med sjukvården.

7 Övriga frågor rörande toxikologisk informationsservice

7.1 Organisation och uppbyggnad av service med riskutvärderingar, m. m.

Frågan om service med riskutvärderingar kommenteras förhållandevis ofta i remissyttrandena. Ej sällan görs här en koppling mellan riskutvärdering och lämplig organisatorisk lösning för den samlade toxikologiska informationsservicen. Sålunda har vissa synpunkter som berör riskutvärdering och tillgången på toxikologisk expertis redan framkommit genom citaten i avsnitt 6 i det föregående.

Några remissinstanser biträder miljödatanämndens förslag om hur riskutvärderingsservice bör organiseras. Flera framhåller att den takt varmed servicen kan byggas ut hämmas av bristen på toxikologer. Många understryker också behovet av en utökad toxikologutbildning. Några är tveksamma eller avvaktande inför förslaget. Mer underlag för beslut efterlyses ibland. Några menar att den toxikologiska informationstjänsten (TOXIT) ej bör åta sig uppdrag med riskutvärderingar utan att detta helt är en uppgift för befintliga myndigheter. Andra menar att resursförstärkningar bör gå direkt till vetenskapliga institutioner som idag utför riskutvärderingar. I ett fall talar man om att tvärvetenskapliga miljötoxikologiska institutioner bör inrättas vid landets universitet för en ökad kritisk toxikologisk information och riskvärdering.

7.1.1 Förmedling av uppdrag, samarbete genom gemensam personal m. m. enligt förslaget

Positiva synpunkter

Försvarets forskningsanstalt (FOA) anför: Vid FOA 4 finns inom Institutionen för Biomedicin en särskild sektion Toxikologi. Goda förutsättningar bör finnas för samarbete mellan denna grupp och den föreslagna enheten för Toxikologisk informationsservice:

- FOA 4 bibliotek innehåller kvalificerad referenslitteratur inom området Toxikologi
- Laboratorier och djurenhet för avel av högklassiga försöksdjur utnyttjas för bl a toxikologiska tester
- Vid FOA 4 görs kvalificerade analyser och riskbedömningar. Med insatser från olika forskningsgrupper kan kemiska, mikrobiologiska och radiobiologiska frågeställningar bearbetas.

I miljödatanämndens rapport (sid. 150) presenteras ett förslag till konkretisering av möjligheterna att inom det toxikologiska området skapa ett långsiktigt samarbete beträffande riskutvärderingar. Förslaget, som innebär resurstillskott till redan etablerade forskningsgrupper i utbyte mot att gruppernas samlade kompetens så långt det är möjligt kan utnyttjas i form av tjänster, kan med fördel tillämpas i vad avser FOA 4. Regeringen har nämligen beslutat (1979-09-13) att FOA 4 får ta sig an vissa nya arbetsuppgifter, ej nödvändigtvis forskningsinriktade, under förutsättning att full kostnadstäckning erhålles. Beslutet, som tillkommit för att söka kompensera effekterna av genomförda nedskärningar av försvarsanslaget, gör det möjligt för FOA 4 att ställa befintliga resurser till det civila samhällets förfogande. Som exempel på pågående verksamhet inom området riskanalys kan nämnas bedömning av cancerrisker av rök från kol- resp. oljeeldade kraftverk. Genomförda studier avseende risker av okontrollerade utsläpp av klor och andra i industriell verksamhet förekommande gaser har rönt stor uppmärksamhet.

FOA 4 är beredd att medverka i det fortsatta planeringsarbetet såväl vad

gäller frågor rörande förmedling av uppdrag med riskutvärderingar till befintlig expertis som andra samarbetsformer.

Televerket anför: Eftersom tillgången på toxikologisk expertis i landet är mycket begränsad, är det positivt att TOXIT beräknas kunna förmedla uppdrag som avser kvalificerade riskutvärderingar, där sådan expertis medverkar – även om behovet av sådan service inte kan tillfredsställas inom överskådlig tid.

Medicinska fakultetsnämnden vid Lunds universitet anför: Man bör redan från början överväga att upprätta filialer vid de universitetsorter där toxikologisk expertis finns tillgänglig i enlighet med det förslag som utredningen skisserar på sidorna 149 och 150. Det bör understrykas att "TOXIT" inte inom sig själv kan generera toxikologisk expertis med praktisk forskningserfarenhet.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) anför: Behovet av riskutvärderingar inom och utom landet är stort och växande. Resurserna härför i Sverige är knappa. Detta gäller speciellt inom produktkontrollområdet. En flaskhals är bristen på tränade toxikologer. Det i rapporten föreslagna arrangemanget för förstärkning av vissa befintliga toxikologiska institutioners resurser synes vara välmotiverat. SVA kan i princip ansluta sig därtill. Av fundamental betydelse i detta sammanhang är givetvis även att effektiva åtgärder vidtas för förstärkning av toxikologiutbildningen inom landet, vilket utredningen även beaktat. SVA vill dock betona vikten av att resurserna för utbildning, forskning och rutinanalyser på det veterinärtoxikologiska området också behöver förstärkas. Konkreta åtgärder bör dock avvaktas resultat av den av regeringen nyligen tillsatta utredningen i denna fråga (UHÄ).

Svensk Förening för Toxikologi (SFT) anför: Men som utredningen påpekat kommer TOXITs möjligheter att erbjuda riskutvärderingsservice att vara beroende av tillgången på kompetenta toxikologer. Det kommer inte att vara meningsfullt att genomföra riskutvärdering av kemiska ämnen om detta icke kan ske med hjälp av erfarenhet från de främsta vetenskapsmännen på området. Därför torde förslaget med forskarassistenter på vetenskapliga institutioner, för att därstädes tillsammans med experter genomföra riskutvärderingsservice, vara ett gott uppslag som bör förverkligas. Detta förslag kommer att innebära en väsentlig draghjälp när det gäller att rekrytera unga forskare till den toxikologiska vetenskapen och således utgöra en viktig rekryteringsbakgrund för framtida medarbetare, bl. a. i TOXIT.

Avvaktande eller kritiska synpunkter

Matematisk-naturvetenskapliga fakultetsnämnden vid Lunds universitet anför: Avsikten med toxikologisk informationsservice skall vara att tillhandahålla informationstjänster. Ur aktiv forskarsynpunkt är detta tillräckligt: den värdering som måste göras av materialet måste med nödvän-

dighet göras av forskaren själv, parat med hans kunskaper om forskningsfrontens läge. Att en statlig myndighet åtar sig denna värdering av informationsflödet befaras bli förknippat med allvarliga risker. Detta antyds även i rapporten, i vilken "särskilda problem förutses uppstå beträffande service med mera kvalificerade riskutvärderingar" (s. 220). Dessa problem avses lösas genom optimering av möjligheterna att utnyttja inom landet befintlig expertis, bl. a. genom anställning av forskningsassistenter. Dessa skall efter avtal delta i forskningsprojekt på olika institutioner. I gengäld skall institutionerna förbinda sig medverka i uppdrag med riskutvärdering för TOXIT. Konstruktionen förefaller tämligen otymplig och föga genomtänkt. P. g. a. avsaknad av detaljerat förslag kan dock arrangemanget i sin helhet ej bedömas.

Det betonas att alla som medverkar i kvalificerad riskbedömning måste ha möjlighet att hålla sina kunskaper aktuella och ha tillräckliga kontakter med forskningsfronten. Av detta följer att den nya myndigheten med nödvändighet måste rekryteras bland forskare, vilka förutom sin informationstjänst även måste ägna sig åt forskning (för kontakter med forskningsfronten). Återigen är underlaget för tunt för att effekterna av en sådan konstruktion skall kunna bedömas. Lösningen förefaller dock tvivelaktig och inger farhågor beträffande effektiviteten vid den föreslagna myndigheten.

Medicinska fakultetsnämnden vid universitetet i Linköping anför: Fakultetsnämnden får bestämt avvisa förslaget att skapa ett organ som enbart skulle ägna sig åt toxikologisk information och/eller riskbedömning, men som skulle sakna möjlighet eller kompetens att i förekommande fall genom egna undersökningar komplettera eller verifiera kontroversiella resultat. Erfarenheter från exempelvis socialstyrelsens läkemedelsavdelning visar hur svårt ett likartat organ har att fungera tillfredsställande eller rekrytera kompetent personal. — — — En ökad kritisk toxikologisk information och riskvärdering bör i stället knytas till tvärvetenskapliga miljötoxikologiska forsknings- och undervisningsinstitutioner, som bör inrättas vid landets universitet. Existerande toxikologiska yrkesmedicinska avdelningar är naturliga kärnor för sådana institutioner.

Umeå universitet anför: Förmedlingsfunktionen med resursförstärkning under en viss tid med forskarassistent anställd av annan arbetsgivare uppfattar rektorsämbetet dock inte som en resursförstärkning. Det föreslagna förfarandet bör utbytas mot kontanta medel som disponeras av utredaren. Behovet av intern utbildning minskar med av utredningen föreslagna förmedlingsfunktion.

Medicinska forskningsrådet (MFR) anför: Kvalificerad riskvärdering inom TOXIT torde inte vara realistisk inom den stipulerade fyraårsramen med tanke på bristen på utbildade toxikologer. Riskvärderingar försvåras ytterligare av att befintliga forskargrupper inom området kan komma att bli överbelastade med uppdrag från TOXIT. De fem forskarassistenterna som

föreslås för att förstärka resurserna kommer inte heller att hinna lära sig tillräckligt för att kunna bidra till arbetet inom den tiden. MFR delar givetvis miljödatanämndens uppfattning att toxikologiutbildningen förstärks samt att resurser avsätts för en förmedlingscentral för riskvärderingsuppdrag.

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) anför: Kvalificerad riskvärdering inom TOXIT torde inte vara realistiskt inom den stipulerade fyraårsramen med tanke på bristen på utbildade toxikologer. De befintliga forskargrupperna inom området riskerar att bli överbelastade med uppdrag från TOXIT. De fem forskarassistenterna som föreslås för att förstärka resurserna kommer inte heller hinna lära sig tillräckligt för att kunna bidra till arbetet under den tiden. IVA delar givetvis miljödatanämndens uppfattning att toxikologiutbildningen bör förstärkas samt att resurser avsätts för en förmedlingscentral för riskvärderingsuppdrag.

7.1.2 TOXIT i förhållande till kontrollmyndighet m. m.

Statens miljömedicinska laboratorium (SML) anför: Med hänsyn till vad tidigare sagts om brist på toxikologisk expertis bör inrättandet av en utvärderingsservice anstå i avvaktan på resultat av den pågående utredningen om toxikologisk utbildning. Det kan vidare diskuteras det meningsfyllda i att, vid en central organisation som TOXIT, utföra riskutvärderingar för vilka man egentligen icke tar något myndighetsansvar. Detta torde innebära att om en avnämare köper en riskvärdering av ett ämne, t. ex. en livsmedelstillsats, så måste ändå livsmedelsverkets toxikologiska laboratorium göra en förnyad riskvärdering med myndighetsansvar. Riskvärdering bör ske vid de institutioner och myndigheter som förfogar över kompetens inom sina respektive områden. Det behov av riskvärdering utöver vad som idag kan tillgodoses bör tillfredsställas genom att resursförstärkningar ges till respektive riskutvärderande organisation.

Arbetskyddsstyrelsen anför: En annan svår gränsdragningsfråga gäller riskutvärderingsservicen. Som miljödatanämnden framhåller innefattar en sådan service alltid ett moment av informationsvärdering. Detta kan uppenbarligen leda till att en informationscentral och den ansvariga myndigheten kommer att värdera vissa risker olika. Problemen går knappast att lösa på sätt som föreslagits genom att ha forskarassistenter utplacerade hos forskningsinstitutioner eller genom någon slags expertpaneler hos informationscentralen. I vart fall när det gäller arbetsmiljörisker måste det i sista hand vara arbetskyddsverkets bedömning som blir avgörande för kraven enligt arbetsmiljölagen. Här uppstår också problem med hänsyn till den knappa tillgången på kunniga toxikologer. För att på sikt öka tillgången på toxikologer i landet måste framför allt utbildningen i toxikologi förbättras. Det är därvid viktigt att satsa på utvidgad forskarutbildning.

Forskningsrådsnämnden (FRN) anför: FRN ställer sig emellertid skeptisk till att den nya myndigheten skall åta sig att värdera risker av olika

kemiska ämnen genom uppdrag från olika intressenter i samhället. Som utredningen själv påpekar är tillgången på svensk expertis för kvalificerad riskvärderingsanalys inom det toxikologiska området starkt begränsad. FRN förordar att frågan om riskvärdering av kemiska ämnen utreds vidare i nära samarbete med produktkontrollnämnden. I detta utredningsarbete bör man även beakta hur man kan stimulera en ökning av antalet forskare med god kompetens inom området.

Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) anför: Vad gäller kvalificerad riskvärdering synes det olämpligt att detta skall utföras av eller genom en toxikologisk informationscentral. Sådana undersökningar bör i stor utsträckning komma till stånd på initiativ av tillverkare och importörer för att sedan underställas statlig myndighet för prövning. I den mån dessa utvärderingar skall utföras av statliga myndigheter bör detta, för att undvika ytterligare splittring av resurserna, ske genom en förstärkning av befintliga organisationer vid exempelvis arbetarskyddsstyrelsen, produktkontrollbyrån och statens livsmedelsverk.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) anför: Man skulle enligt LRFs bestämda mening få en mera effektiv utvärdering, om denna verksamhet utfördes av produktkontrollnämnden. Denna har ju huvudansvaret för kontrollen av kemiska produkter. De experter som skall göra utvärderingarna, bör då utses av produktkontrollnämnden och utvärderingarna bör bekostas av tillverkaren/importörerna. Riskutvärderingsrapporterna bör vara offentliga handlingar. — Det bör i detta sammanhang även uppmärksammas att informationsanalysen på det toxikologiska området under lång tid framåt kommer att hämmas av brist på kvalificerade toxikologer, vilket talar för en försiktig utbyggnad.

Agrifack, med instämmande av *SACO/SR*, anför: Utredningen föreslår också att den "toxikologiska informations servicen" skall arbeta med riskutvärdering utan att utöva myndighetskontroll. Vi anser att detta kan medföra oönskade effekter. Nu existerande myndigheter (t.ex. arbetarskyddsstyrelsen, produktkontrollnämnden) gör redan idag riskvärderingar inom sina ansvarsområden. Det syns därför som ett dubbelarbete kan bli följden och den riskvärdering som den föreslagna "toxikologiska informations servicen" skall utföra ej kan gälla för andra myndigheter.

Vi föreslår därför att riskutvärderingen kvarliggert vid de myndigheter där den nu fungerar och att den önskvärda utökningen sker inom någon nu existerande myndighet.

Sveriges naturvetareförbund, med instämmande av *SACO/SR*, anför: Den största nyheten skulle vara tillhandahållandet av en riskutvärderingsservice. Värderad information om enskilda ämnen finns idag sammanställda i olika handböcker och kriteriadokument. Ett omfattande internationellt arbete sker inom detta område. Tillgänglig svensk expertis utnyttjas förmodligen bäst om den ges tillfälle att delta i sådant internationellt riskvärderingsarbete. En klar begränsning vid riskvärdering är ofta att

vissa för helhetsbilden nödvändiga uppgifter saknas. Ett tillskapande av en toxikologisk informationsservice medför inte, vilket framhålles i MDNs rapport, en lösning på detta problem.

Att bedöma produkter är ofta svårare än att bedöma ämnen. För yrkesinspektörer och hälsovårdsinspektörer är ofta det stora problemet att de saknar kännedom om innehållet i en produkt. Inte heller här kommer TOXIT att kunna innebära en lösning.

Importörer har ofta svårigheter att få en innehållsdeklaration av den utländske tillverkaren. Vid uppbyggnaden av produktregistret kan utländska tillverkare lämna sådana direkt till produktkontrollnämnden. Med all sannolikhet är de inte beredda att lämna uppgifter till ytterligare en instans.

7.2 Jourservice avseende frågor i samband med akuta miljöhot

Behovet av en jourservice avseende frågor i samband med akuta miljöhot har inte ifrågasatts i något remissyttrande. Några få remissorgan tar mera ingående upp denna form av service och behandlar bl. a. det organisatoriska ansvaret, tillgängligheten och olika hjälpmedel i sådan service.

Rikspolisstyrelsen anför: Beträffande frågeservicen är det ett uttalat önskemål att serviceenheten skall kunna nås via polisens dataterminaler så att snabba svar, utskrivna på terminalens skrivare kan erhållas och vidarebefordras till personal på fältet. Detta gäller främst enkla frågor om basfakta om farligt gods, såsom visst ämnes transportklass, märkning av emballage och fordon, fordonsutrustning, kemiska egenskaper och risker samt förstahandsåtgärder vid olycka.

Statskontoret delar miljödatanämndens åsikt att ett antal uppgifter som rör toxikologisk informationsservice bör samordnas. I samband med en tidigare utredning rörande samordning av informationsbehandling vid akuta förgiftningsfall har statskontoret framhållit att Sverige till en enda jourorganisation bör samla resurserna för rådgivning vid akuta förgiftningar och vid olyckor som kan leda till förgiftning. Statskontoret har fortfarande denna uppfattning. Jourorganisationen bör självfallet bygga på giftinformationscentralens organisation och informationssystem.

Generaltullstyrelsen, som begränsat sitt yttrande till synpunkter på en detalj i rapporten, nämligen frågan om informationsservice vid akuta miljöhot anför följande: Denna fråga har av förståeliga skäl inte kunnat beredas något större utrymme bland de många andra viktiga problem som rapporten behandlar. Enligt styrelsens uppfattning bör en mer ingående behovskartläggning och en detaljerad planläggning för resursuppbyggnad och jourverksamhet för en sådan informationsservice genomföras.

— — — Mot bakgrund av vad ovan anförts vill styrelsen understryka behovet av en grundläggande kartläggning och planering av verksamheten. Den enhet som skall svara för jourservicen bör enligt styrelsens uppfatt-

ning ha tillgång till ett omfattande bibliotek som ständigt uppdateras med aktuell speciallitteratur på området. Vidare krävs kontakt med nationella och internationella databaser innehållande relevant information. Sökning i dessa baser fordrar välutbildad personal som behärskar de olika datasystemens sökspråk och söklogik.

En annan viktig uppgift är att få tillgång till alla erforderliga dataregister och manuella register över handelsnamn och inträffade kemikalieolyckor.

För att göra snabba spridningsprognoser för löskomna kemikalier krävs speciella dataresurser som kan vålla svårigheter att utveckla. Inom US Coast Guard Headquarters i Washington DC finns emellertid ett system som bör studeras närmare. Detta system har utvecklats av det amerikanska konsultföretaget Arthur D. Little, Inc.

Serviceenheten bör slutligen ha en bred internationell kontaktyta för att möjliggöra fortlöpande uppdatering med nytt material och uppföljning av utvecklingen på området.

Tillkomsten av den föreslagna jour servicen för akuta frågor om miljöeffekter medför en avsevärd förbättring av beredskapen ifråga om kemikalieolyckor. Enligt styrelsens mening kan den dock ej ersätta de inom olika ansvariga räddningstjänstmyndigheter uppbyggda interna informationsresurser som är anpassade till dessa myndigheters specifika behov.

Statens brandnämnd anför: För att räddningstjänsten vid kemikalieolyckor skall kunna genomföras på ett säkert sätt behövs goda kunskaper om den eller de kemikalier som kommit lösa. Goda kunskaper om vad som kan hända om kemikalier eller behållare med kemikalier utsätts för brand och om vilka ämnen som kan tänkas bildas om utspillda kemikalier blandas är också nödvändiga för att räddningstjänsten skall kunna genomföras tillfredsställande.

För närvarande finns inget serviceorgan med jourtjänst som har till uppgift att ge svar på alla frågor som kan behöva bli besvarade vid räddningstjänst med kemikalieolyckor.

Enligt statens brandnämnd har giftinformationscentralen till uppgift endast att lämna råd vid akuta förgiftningar men den goda tillgången på uppslagsverk och personalens vana att söka i dessa samt GICs öppethållande hela dygnet har gjort att brandförsvaren kunnat få svar av GIC på vissa för brandförsvarens operativa verksamhet väsentliga frågor vid kemikalieolyckor under hela dygnet.

Under dagtid kan brandförsvaren få upplysningar om kemikalier av personal på industrier och myndigheter. Vid transportolyckor kan upplysningar ibland erhållas av avsändaren eller av mottagaren.

Sammanfattningsvis vill brandnämnden framhålla behovet av en frågeservice där brandförsvaren kan få sådana uppgifter om kemikalier som behövs för räddningstjänsten både vid akuta situationer och vid utarbetandet av insatsplaner. Dessutom anser brandnämnden att denna frågeservice också bör innefatta en hänvisningsservice vid akuta situationer så att

brandförsvaren snabbt kan få tag i någon särskild kemikalieexpert för att få råd vid räddningsinsatsen.

SOS Alarmering AB (SOSAB) anför: Våra synpunkter på föreliggande utredning avser endast de delar som berör oss som alarmeringsorgan.

Vid inträffade kemikalieolyckor är det av stor betydelse att hjälporganen snarast, helst i samband med alarmeringen, får preliminär information om eventuella risker med det ämne som är inblandat.

Eftersom alla larm om inträffade olyckor går eller kommer att gå till våra larmcentraler och vi ansvarar för utlarmningen av i stort sett samtliga brandkårer och ambulanser i landet, är det naturligt att denna akutinformation ges direkt från larmcentral till uttryckande enheter. Så sker i görligaste mån, vilket möjliggörs dels genom utfrågning av den alarmerande i den mån vederbörande vet egenskaperna hos ämnet, dels genom att centralerna har tillgång till uppgifter om de vanligast förekommande kemikalierna. När det gäller mer ovanliga ämnen har larmcentralerna svårare att ge snabb primärinformation, man kan ofta få fram uppgifter genom kontakter med GIC, industriexpertis eller på annat sätt. Det har exempelvis förekommit förfrågningar hos Londons brandförsvars larmcentral, som har ett omfattande register över farligt gods.

Av ovanstående torde framgå att en viss improvisation är nödvändig, när andra än de vanligast förekommande farliga ämnena är inblandade.

Det vore givetvis av mycket stort värde för hjälporganen om fasta och tillförlitliga rutiner för akut information kunde skapas. Enligt vår mening skulle detta kunna ske ganska omgående till rimliga kostnader och utan ytterligare omfattande utredningar.

Den instans som har störst erfarenhet av akutinformation och som också enligt vår erfarenhet fungerar mycket bra är GIC. Verksamheten är inriktad på förgiftningsfall, men borde lätt kunna kompletteras så, att all akutinformation om farligt gods tillhandahålles. Genom samarbete med statens brandnämnd, som är tillsynsmyndighet för hela räddningstjänstområdet, bör informationen kunna utformas så, att den är avpassad till hjälporganens behov. På flera håll utomlands finns omfattande register utformade med tanke på akutinsatser. Med ett internationellt samarbete borde en hel del information vara åtkomlig under den tid det tar att bygga upp ett eget register, om ett sådant anses nödvändigt.

Vi vill med ovanstående synpunkter inte taga ställning för eller emot utredningens totala förslag utan endast framhålla vikten av att ett akut problem får en snabb lösning. Även om antalet olyckor med farligt gods inte är stort, kan det när som helst inträffa en olycka, som kan få allvarliga konsekvenser för hjälporganens personal, genom att akutinformationen varit bristfällig.

Enligt vår uppfattning skulle ett projekt utvecklat i samarbete mellan GIC, statens brandnämnd och oss snabbt kunna ge ett praktiskt resultat till gagn för berörda hjälporgan utan att den mer långsiktiga planeringen störs.

7.3 Finansiering och prioritering av utnyttjandet av tjänster hos den toxikologiska informationstjänsten

Ett antal remissinstanser har gått in på frågan om avgiftsfinansiering av olika slag av service hos den toxikologiska informationstjänsten (TOXIT), speciellt då den egentliga uppdragsdelen. Bl. a. har följande framkommit.

Full kostnadstäckning förespråkas i ett par fall medan flera andra uttrycker oro för att höga avgifter kan hindra dem som behöver information från att utnyttja servicen och det sägs bl. a. att vissa avnämargrupper och/eller vissa servicetyper borde innebära kostnadsfrihet eller lägre avgifter. Andra åter påtalar risken för att företagens kostnadsansvar övervältras på samhället, medan en remissinstans pekar på att företagen (i viss utsträckning) har möjlighet att istället få information gratis hos kontrollmyndighet. Det har också sagts att miljödatanämndens förslag om avgiftsbeläggning torde innebära rimliga kostnader för företag som redan idag avsätter betydande resurser för toxikologiska undersökningar.

En remissinstans har också särskilt berört frågan om prioritering av utnyttjandet av tjänster hos TOXIT. I ett annat fall talar man om ett samband mellan avgiftsfinansiering och efterfrågan/utnyttjande av TOXIT:s resurser.

Rikspolisstyrelsen anför: Beträffande finansieringen är det självfallet viktigt att samhället genom medelstildelning ger organisationen sådana resurser att den utan att vara beroende av avgiftsfinansieringen kan tillgodose ett allmänt informationsbehov av bl. a. basfakta. För mera kvalificerade och speciella informationsuppdrag syns avgiftsfinansiering kunna godtas. Akutinformation i samband med olyckor liksom annan frågeservice från tillsynsmyndigheter bör däremot inte avgiftsbeläggas.

Datainspektionen anför: Datainspektionen vill inte ifrågasätta behovet av en informationstjänst inom miljöområdet. Däremot kan frågan om dess finansiering övervägas ytterligare, särskilt som det är fråga om en servicefunktion. Inspektionen ifrågasätter om inte ett sådant organ i sin helhet och så långt möjligt redan från början finansieras genom intäkter från uppdragsgivare. Principen totalintäktsfinansiering används numera även för myndigheter vars uppgift är lagtillsyn.

Riksrevisionsverket (RRV) anför: I rapporten beräknas att TOXIT i framtiden kommer att innebära ett resurskrav på ca 8 mkr per år. Det framhålls dock att denna uppskattning är osäker. Då någon mer ingående bedömning inte tycks ha gjorts av den betalningsvilliga efterfrågan för tjänster från TOXIT anser RRV att även uppskattningarna av det möjliga framtida avgiftsuttaget måste bedömas som mycket osäkra.

Umeå universitet anför: Angående förslagen avgiftsfinansiering finner rektorsämbetet att olika taxor bör tillämpas beroende på uppdragsgivarens betalningsförmåga (t. ex. forskarstuderande, universitets- och högskoleforskare, industri eller myndighet). En fast budget för TOXITs grundkost-

nader bör upprättas i syfte att hålla servicekostnaderna på rimlig nivå samt att möjliggöra TOXITs fortsatta verksamhet.

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI), som speciellt pekat på att informationen skall vara lättillgänglig (jfr avsnitt 7.4 i det följande) fortsätter: Frågan om viss service skall vara avgiftsbelagd måste övervägas i detta sammanhang. DFI vill här påminna om att delegationen på regeringens uppdrag utreder frågor om avgiftsbeläggning av informationsservice i syfte att få fram riktlinjer för detta.

Statens livsmedelsverk anför: I det sammanhanget bör finansieringsfrågan även beröras något liksom TOXITs funktion och organisatoriska ställning. I rapporten förutsätts att de som använder verksamhetens tjänster "i lämplig utsträckning" bör betala för den service som ges. För uppdrag i egentlig mening bör avgifter utgå efter grunder som successivt fastläggs. Detta syns vara alltför vagt formulerat. Det bör påpekas att de olika myndigheter som själva ansvarar för toxikologiska utvärderingar även har ett visst informationsansvar. Gränserna för detta ansvar växlar något. Dessa myndigheter har i de flesta fall till sig knutna vetenskapliga råd som utför utredningar för verken till en fastställd – oftast mycket låg – kostnad. Verken har vidare goda kontakter med universitet och andra institutioner där forskning bedrivs. De självständiga utredningar och utvärderingar som TOXIT skulle tänkas göra skulle sannolikt medföra högre kostnader. Det torde därför inte kunna uteslutas att den som har behov av information utnyttjar det billigaste alternativet, alltså begär uppgifter som vederbörande verk inom ramen för sitt informationsansvar kostnadsfritt kan tillhandahålla. Man bör vidare förutsätta att de myndigheter som har behov av information inte skulle behöva betala för denna information, eftersom detta med hänsyn till TOXITs ställning som "servicemyndighet" endast skulle bli en form av statlig interndebitering. En stor del av den tänkta självfinansieringen torde därför falla bort.

Fiskeristyrelsen anför: Miljödatanämnden har (emellertid) i sitt förslag diskuterat hur informationstjänsten skall finansieras. Fiskeristyrelsen vill därför, med nedanstående motivering, lämna en reservation beträffande förslaget ekonomiska konsekvenser för vissa avnämare. Att söka upp och utvärdera toxikologisk information, som f. n. därtill är mycket utspridd och därför svåråtkomlig, är mycket tidsödande. Med de små personalresurser som finns i framför allt styrelsens lokala och regionala organisation sker sådan informationssökning i jämförelsevis liten omfattning. En toxikologisk informationstjänst kan bli av stor hjälp, men dess utnyttjande kommer inte för fiskeristyrningen att medföra någon rationaliseringseffekt på löneleden. Däremot kan tillhandahållna information bidra till att höja kvaliteten på ärendehantering. En avgiftsbeläggning av informationstjänsterna kommer att leda till ett ökat medelsbehov eller att tjänsterna helt enkelt inte utnyttjas av dessa avnämare. Dessa förhållanden är speciellt kännbara i en liten organisation som dessutom är så geografiskt

utspridd som fiskeriadmissionen. Dessa problem har även påtalats i flera av de bifogade remissvaren. Fiskeristyrelsen vill därför föreslå att regeringen prövar om inte den toxikologiska informationstjänstens verksamhet, åtminstone i viss omfattning eller beträffande tjänster av viss typ, kan bedrivas kostnadsfritt för förvaltningsmyndigheter som inte själva är affärsdrivande.

Statens jordbruksnämnd anför: Eftersom kostnadsansvaret för riskutvärdering av nya kemiska ämnen ändå i första hand bör åvila företagen, bör det främst vara dessa och inte staten som finansierar TOXITs verksamhet. Jordbruksnämnden utövar för sin del kontroll över mängden antibiotika (kemoterapeutika) i djurfoder. Det har inte ifrågasatts annat än att kostnaderna för analys och dokumentation i samband med denna kontroll skall betalas av fodermedelsindustrin.

Styrelsen för arbetarskyddsfonden anför: Väsentligt redan i ett inledningsskede är att en informationservice enligt förslaget tar sikte på olika avnämargrupperns behov – myndigheter, företag, enskilda – och inte ensidigt prioriterar någon av dessa grupper.

Medicinska forskningsrådet anför: MFR tillstyrker förslaget om att avgiftsbelägga TOXITs tjänster. För privata företag som redan idag måste avsätta betydande resurser för toxikologiska undersökningar torde kostnaderna te sig rimliga.

Länsstyrelsen i Hallands län anför: Vissa delar av TOXITs verksamhet, bl. a. riskutvärderingar, ska på sikt avgiftsfinansieras. Det är därvid viktigt att avgifterna inte sätts så högt att företagen av ekonomiska skäl avstår från att utnyttja TOXIT. Å andra sidan får avgifterna inte sättas så lågt att det inverkar menligt på arbetets kvalitet. Det är här nödvändigt med en noggrann avvägning som bör styras av de erfarenheter som erhålls under de första årens arbete.

Länsstyrelsen i Uppsala län anför: Det är dock angeläget att påpeka att avgiftssystemet måste ges en sådan utformning att informationen kan utnyttjas av länsstyrelserna och andra statliga organ i deras myndighetsutövning.

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) anför: IVA tillstyrker förslaget om att avgiftsbelägga TOXITs tjänster. För privata företag som redan idag måste avsätta betydande resurser för toxikologiska undersökningar torde kostnaderna te sig rimliga och snarare innebära kostnadsminskningar.

Svenska naturskyddsföreningen anför: Som redan framhållits anser föreningen att TOXIT i princip bör vara avgiftsfinansierad. När det gäller enklare frågor och service till bl. a. ideella organisationer och allmänheten i övrigt bör dock TOXIT ha rätt och resurser att efter egen och generös bedömning utföra sådana uppdrag utan kostnadstäckning.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) anför: Det är på sikt de förutsatta riskvärderingarna som skall ge medel till finansiering av även den övriga verksamheten vid den föreslagna informationstjänsten. Under igångsätt-

ningstiden föreslås dock finansiering av även riskvärderingarna ske med statsmedel. Detta skulle innebära en subventionering av de tillverkare och importörer som utnyttjar utvärderingsverksamheten, något som torde kunna sägas strida mot gällande lagstiftning, enligt vilken fabrikanter och importörer har skyldighet att känna till riskerna med de produkter de introducerar.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anför: Frågan om finansiering av den toxikologiska informationsverksamheten och riskbedömningarna bör undersökas närmare. LO hänvisar till bilagda förbundsyttranden (*anm.*: de tre aktuella yttrandena citeras omedelbart härafter). Principiellt kan erinras att verksamheten vid den föreslagna TOXIT-enheten styrs av efterfrågan. Detta är inte liktydigt med behov. En avgiftsfinansiering kan förutses innebära risk för avhållande inverkan på efterfrågan. Detta kan drabba sektorer av arbetslivet där behovet är stort. Grupper av anställda med stort behov av service och hjälp riskerar att bli utan.

Beklädnadsarbetarnas förbund anför: Även om nämnden för en ganska ingående diskussion om hur avgifterna kan bestämmas och de problem, som kan uppstå i samband med detta – en diskussion som tyder på nämndens egen osäkerhet i frågan – vill vi ändå framhålla vikten av, att fackliga organisationer ska ha möjlighet att utnyttja TOXITs resurser kostnadsfritt.

Det är också viktigt, att inte de köpstarkaste företagen/institutionerna tar alltför stor del av TOXITs resurser. Förbundet utgår därför ifrån att finansieringen sker så, att företag med svag ekonomi också ska kunna tillgodogöra sig information.

Svenska fabriksarbetareförbundet anför: För att sedan intressenterna skall ha maximal möjlighet att ta tillvara den kunskap som finns är det nödvändigt att kostnadsfrågan löses på ett sådant sätt att denna inte skall bli en spärr mot användandet. Ett sätt att finansiera databasens verksamhet är att ta ut en arbetsgivaravgift. Med en sådan finansiering är det sedan egalit om intressenten är ett stort eller litet företag, en stor organisation eller en enskild person. Behovet av information från TOXIT kan variera men ingen blir utlåst på grund av ekonomiska skäl.

Svenska metallindustriarbetareförbundet anför: Finansieringen av den här serviceverksamheten är dock en viktig del i förslaget, som förtjänar att kommenteras. Verksamheten föreslås finansieras dels genom statsmedel, dels genom avgifter på vissa tjänster. Det är lite oklart var gränsen kommer att gå mellan fri och avgiftsbelagd information.

Utredningen har varit inne på att enklare information i form av litteraturuppgifter och hänvisningsinformation ska kunna erhållas gratis, medan däremot lite mer arbetskrävande uppgifter ska avgiftsbeläggas. Vi är givetvis medvetna om att det kan vara lämpligt att avgiftsbelägga vissa arbeten, t.ex. när det gäller mera omfattande riskbedömningar som beställs av andra statliga myndigheter och verk samt kommersiellt arbetande företag.

Däremot anser vi att den information som beställs av företagshälsovård, skyddsombud och fackliga organisationer inte bör belastas med avgift. Orsakerna härtill är att om informationen till t. ex. skyddsombud beläggs med avgift så skulle den utgöra hinder för efterfrågan av den information de behöver. Det är således av vikt att den verksamhet som inleds också planmässigt ska kunna byggas ut – i första hand med hjälp av statsmedel.

Förslag om att TOXIT ska kunna köpa toxikologisk expertis genom att erbjuda personella och andra resursförstärkningar till forskargrupper i utbyte mot arbete av typ riskutvärderingar, understryker behovet av en säker finansiering. Om man genom det skissade utbytet kan tillföras resurser i form av expertis från institutioner och forskargrupper så kan de säkert bidra till en större sammanställningsservice. En sådan service är mycket angelägen, eftersom sammanställningarna i sig kan tjäna som underlag för riskbedömningar i enskilda fall.

Tjänstemännens centralorganisation (TCO) anför: Vad gäller finansieringen instämmer TCO i att verksamheten delvis skall avgiftsbeläggas. Frågeställningar som framförs från skyddskommitté eller motsvarande skall dock självfallet kostnadsfritt bestridas av berörd arbetsgivare.

Kemisk-Tekniska Leverantörsförbundet (KTF) anför: Avgiftsfrågan måste utredas mera eftersom höga kostnader är mest kännbara för små företag som oftast har störst behov av hjälp.

Kooperativa förbundet (KF) anför: Slutligen vill KF betona angelägenheten av att allmänheten får tillgång till information om kemiska risker och att denna service är kostnadsfri.

Miljöförbundet anför: Oklarhet präglar också utredningen när det gäller finansieringen av verksamheten. Enligt utredningens förslag förefaller (åtminstone under verksamhetens första år) TOXIT och därmed samhället ta på sig kostnader för riskutvärderingar och analyser som det enligt intentionerna i lagen om hälso- och miljöfarliga varor idag åligger företagen att själva stå för. På detta sätt skulle utredningsförslaget vara ett steg tillbaka och i praktiken innebära att samhället subventionerade införandet av allt flera kemiska ämnen.

Miljöförbundet tar också upp frågan om lojalitetskonflikter (citerat i avsnitt 7.4 i det följande) och säger där bl. a.: Det får inte finnas minsta tveksamhet om att en toxikologisk informationservice till 100 % tar tillvara allmänhetens intresse och därför måste en sådan verksamhet vara helt frikopplad från ett ekonomiskt beroende av enskilda företag.

7.4 Frågan om tillgång till och ansvar för informationen

Under denna rubrik har sammanförts *dels* några yttranden som berör informationens tillgänglighet, i allmänhet och i förhållande till sekretessbestämmelser, *dels* synpunkter på ansvaret för den lämnade informationen och dess "status". Gränsdragningen gentemot myndighet med kontroll-

funktioner har berörts i vissa fall såväl vad gäller riskvärdering som lagtolkning.

Frågan om tillgången till informationen har vidare nämnts i ett par yttranden, refererade i avsnitt 7.5 i det följande.

Rikspolisstyrelsen anför: Rikspolisstyrelsen delar miljödatanämndens uppfattning att den föreslagna organisationens uppgift skall vara att lämna informationservice, således inte lagtolkning eller myndighetsutövning.

Televerket anför: Det är angeläget att TOXIT:s verksamhet syftar till en fri och öppen information, så att befintlig toxikologisk information görs så allmänt tillgänglig som möjligt.

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) anför: DFI vill understryka betydelsen av att den organisationsform som väljs, byggs upp på ett sådant sätt att informationen blir lättillgänglig. En grundsats bör vara att informationen skall vara möjlig att nå för alla, om inte speciella skäl kräver sekretess. — — — Om en del av miljöinformationsservicen knyts till en viss instans, kan det med hänsyn till tillgängligheten vara motiverat att ge den ställning som särskild avdelning i organisationen.

Sekretessbeläggning kan naturligtvis vara nödvändig när det gäller t. ex. vissa uppdrag för näringslivet. DFI anser det dock viktigt att från början principen om allmän tillgänglighet av informationen fastläggs och likaså gränserna för eventuella undantag från principen.

Statens livsmedelsverk anför: Verket ser även vissa svårigheter när det gäller ansvarsförhållanden liksom även i viss mån sekretessfrågor. Förenklat uttryckt kan frågor uppkomma hur bundna respektive myndigheter kan tänkas bli av utvärderad toxikologisk information som lämnas från TOXIT. När det gäller sekretessfrågor kan nämnas att TOXITs värde kan bli begränsat genom att basdata, bl. a. med hänsyn till skydd av affärs- och driftsförhållanden kan tänkas vara sekretessbelagda hos myndigheterna osv.

Arbetskyddsstyrelsen anför: Miljödatanämnden understryker (sid. 144) att det föreslagna resurstillskottet skall avse en informationservice/konsult hjälp och inte en myndighetsutövning. När det gäller myndighetsutövning är detta självklart. Arbetskyddsverket kan t. ex. inte avhändas det ansvar för genomförande av arbetsmiljölagens föreskrifter som åvilar verket. Den praktiska tillämpningen av principen kan dock leda till svåra avvägningsproblem. Sålunda torde det vara diskutabelt om man kan begränsa en frågeservice när det gäller lagstiftningen inklusive myndigheternas egna författningar till uppgifter av katalogkaraktär, dvs. i princip vilka regelsamlingar som gäller eller kan tänkas gälla utan att komma in på mer eller mindre svaravgädda tolkningsfrågor rörande författningarnas sakinnehåll. Ofta är det t. ex. en tolkningsfråga om en viss författning är tillämpbar eller ej. Behov av information av aktuellt slag torde utöver genom

ansvariga myndigheters försorg kunna tillgodoses genom t.ex. sådana publikationer som den av miljödatanämnden utgivna "Vad gäller om kemiska ämnen?".

Länsstyrelsen i Hallands län anför: Ett annat problem som måste lösas är frågan om hur resultat från t.ex. en riskutvärdering som gjorts på uppdrag av ett företag ska hanteras. Företaget är knappast intresserat av att offentliggöra resultaten och på så sätt göra det möjligt för konkurrenter att utnyttja dem utan kostnad. Samtidigt är det ett allmänt intresse att sådana resultat publiceras och blir tillgängliga i andra sammanhang.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) anför: Miljödatanämnden synes ha uppfattningen att den föreslagna enheten ej skall ge auktoriserade uppgifter eller bindande uttalanden. Denna inställning synes enligt LRFs mening minst sagt märklig. Om ett statligt verk – även om det kallas för uppdragsmyndighet – gör ett uttalande, synes det svårt att tänka sig att detta ej skulle betraktas som auktoriserat och bindande. Detta gäller i varje fall om uttalandet är positivt; skulle det vara negativt kan det vara risk för att informationen över huvud taget ej kommer ut, eftersom rapporterna ej skall vara offentliga handlingar.

LRF har i ett tidigare sammanhang i sitt yttrande också bl. a. skrivit följande: – – Riskutvärderingsrapporterna bör vara offentliga handlingar.

Sveriges naturvetareförbund, med instämmande av *SACO/SR*, anför: En utförd riskvärdering leder alltid till frågan vad detta får för konsekvenser. Hur lagar och föreskrifter skall tillämpas m. m. Enligt rapporten bör någon tolkning av innebörden i nationella bestämmelser inte ingå i uppgifterna för den toxikologiska informations Servicetjänsten. Föreningen (*anm.*: SACO/SR-föreningen vid statens naturvårdsverk som underremiss) instämmer i att denna tolkning bör göras på respektive myndighet för att en enhetlig linje skall hållas men konstaterar samtidigt att TOXIT i detta avseende inte kan ge någon avlastning.

Något som många försäljare av produkter eftersträvar är ett intyg på att en produkt inte är hälsofarlig. Det har varit huvudskälet till en mängd förfrågningar rörande produkter till produktkontrollbyrån vid naturvårdsverket. Miljödatanämnden framhäver att de bedömningar som görs vid TOXIT inte får framstå som några sanningar. Det är emellertid inte möjligt att komma ifrån detta vad gäller produkter som inte kan synas medföra någon risk för hälsa eller miljö. Utlåtande om sådana produkter kommer med all säkerhet att användas som försäljningsargument.

Kemisk-Tekniska leverantörsförbundet (KTF) anför: Den juridiska statusen på informationen bör också utredas. Företagen behöver ofta ge sina kunder riskbedömningar och här kan TOXIT erbjuda hjälp. Men TOXITs bedömningar får ej uppfattas som de "enda giltiga intygen".

En sådan utveckling måste undvikas för att inte företagen i praktiken

helt skall bli beroende av TOXIT och därmed vara tvungna att acceptera TOXITs villkor med bl. a. risk för höga kostnader.

Miljöförbundet anför: Vi vill erinra om att den befintliga lagstiftningen ålägger företag att bevisa en varas ofarlighet innan den får användas och saluföras (lagen om hälso- och miljöfarliga varor). Den modell med TOXIT som förordas i utredningen skulle i praktiken avlasta företagen en stor del av ansvaret för sina produkter. Om ett ämne som getts klartecken av TOXIT ändå visar sig vara farligt, uppstår såvitt vi kan se en situation där ansvarsförhållandet företaget/TOXIT skulle bli mycket oklart.

Ett upprättande av TOXIT enligt utredningens förslag skulle också innebära risker för lojalitetskonflikter genom att TOXIT kommer att vara beroende av de inkomster som de stora företagens uppdrag är avsedda att ge. I tveksamma fall och bedömningar vore blotta misstanken om att TOXITs ekonomiska beroende av sina stora uppdragsgivare påverkat resultatet av riskutvärderingen, förödande för förtroendet till TOXIT. Det får inte finnas minsta tveksamhet om att en toxikologisk informationsservice till 100 % tar tillvara allmänhetens intresse och därför måste en sådan verksamhet vara helt frikopplad från ett ekonomiskt beroende av enskilda företag.

7.5 Diverse frågor

Nordiskt samarbete m. m.

Umeå universitet anför: Det internationella samarbetet är av yttersta vikt för att inducera och upprätthålla samt att skyndsamt utveckla det nordiska samarbetet med redan befintliga informationscentraler.

Statens livsmedelsverk anför: TOXIT, som kan ge upplysningar om var kunskap finns, torde sedan kunna ligga till grund för ett större internordiskt projekt eller ett projekt med deltagande av flera länder.

Naturvetenskapliga forskningsrådet (NFR) anför: Särskilt vill rådet framhålla nödvändigheten av internationellt och nordiskt samarbete i fråga om miljöstatistik, i synnerhet när det gäller den toxikologiska informationstjänsten. Denna del av miljöinformationen är stor, komplicerad och beroende av särskild kompetens samt av kontakter med internationella informationsnät. Landets nationella resurser på det toxikologiska fältet är mycket små, varför den största delen av informationen får förutsättas komma från källor utanför landet, t. ex. från de amerikanska databaserna. Ämnets internationella karaktär gör också verksamheten lämplig för nordiskt samarbete. Miljödatanämnden diskuterar visserligen en nordisk utveckling av TOXIT, men det är lämpligt att det nordiska arbetet finns med redan i planeringen av verksamheten. Nordiska rådets ämbetsmannakommitté för miljövärdsfrågor kunde vara ett lämpligt utredningsorgan för ett nordiskt TOXIT.

Intressentinflytande m. m.

Rikspolisstyrelsen anför: Vid uppbyggnaden av informationsorganisationen är det önskvärt att samråd beträffande informationsbehovet och informationens sakinnehåll så långt möjligt sker med berörda intressenter.

Sjöfartsverket anför: Sjöfartsverket anmäler härmed siti intresse av att under uppbyggnadsskedena få tillföra de olika projekten sina synpunkter.

Svenska metallindustriarbetareförbundet anför: Beträffande ledningen av TOXIT så anser vi att den bör ske efter samma modell som nu gäller för arbetarskyddsstyrelsen för att tillgodose behovet av inflytande från de stora avnämargrupperna. Vi förutsätter att biblioteks- och dokumentationskunskap samt viss toxikologisk kompetens kommer att finnas på tjänstemannanivå inom myndigheten. Det kan dessutom finnas behov av att under i första hand uppbyggnadsskedet genom arbetsgrupper bredda kompetensen och förankringen vid uppbyggnaden av de föreslagna servicefunktionerna.

Miljöförbundet anför: Det är angeläget att allmänhetens insyn och inflytande över en toxikologisk informationservice blir ledande för verksamheten. I utredningen ges inga besked om hur ledningen för TOXIT skulle vara sammansatt.

Svensk Förening för Toxikologi (SFT) anför: Det förefaller logiskt och riktigt att låta informationsavnämarnas behov styra uppbyggnaden och utvecklingen av TOXIT. Det är dock viktigt att framhålla att utvecklingen också måste ta hänsyn till den toxikologiska vetenskapliga utvecklingen för att informationsservicen skall bli så kvalitativt högtstående som möjligt. Det är därför viktigt att den planerade representationen av toxikologisk vetenskaplig kompetens i TOXITs styrelse kommer till stånd. Därvidlag kan förslagsvis Svensk Förening för Toxikologi få möjlighet att påverka styrelsens sammansättning.

Frågan om sakområdets bredd, humantoxikologi – ekotoxikologi

Statens miljömedicinska laboratorium (SML) anför: SML anser att organisationskommittén bör få i uppdrag att närmare utreda hur samordning med de resurser som finnes vid MIC/KI och GIC i så fall bör ske. Hänsyn måste därvid tas till att så väl SML som MIC/KI och GIC har en väsentligen medicinsk inriktning.

Wallenberglaboratoriet vid Stockholms universitet anför: Toxikologisk information inom miljöområdet omfattar ett mycket brett register inom naturvetenskap och medicin – organisk kemi, analytisk kemi, kemisk och biologisk nedbrytning/omvandling/transport i olika system, i bruk varande biologiska testmetoder, humanmedicinen m. m.

Kvalificerad utvärdering av publicerat material kräver sålunda god kännedom om den aktuella forskningen vilket bäst erhålles genom parallellt praktiskt arbete inom delar av utvärderingsområdet. Den av nämnden föreslagna informationsenheten kan alltså endast utföra det postulerade

utvärderingsarbetet och riskutvärderingen om den ingår i en större enhet där omfattande forskning inom området bedrivs.

Det framskymtar även i nämndens rapport att den föreslagna informationsenheten bör vara associerad med en verksamhet som har vetenskaplig expertis av betydelse för enheten. Som bästa exempel anges i rapporten statens miljömedicinska laboratorium, detta laboratorium utgör i princip en namnändring av fd omgivningshygieniska avdelningen med en ny huvudman, socialstyrelsen. Laboratoriet har ingen eller ringa kompetens inom för miljövården viktiga områden såsom exempelvis effekter på akvatisk och terrest fauna och flora. Ej heller har laboratoriet utnyttjat ett antal biologiska testsystem som utgör en avsevärd del av litteraturen rörande föroreningars effekter.

Av det sagda framgår att om den föreslagna informationsenheten ej kan ingå som en integrerad del av ett omfattande forsknings- och undersökningsinstitut med bred kompetens inom miljöområdet bör informationsenheten helt avstå från att göra utvärderingar och riskanalyser av det informationsmaterial som insamlas och distribueras.

Medicinska fakultetsnämnden vid universitet i Linköping anför: En ökad kritisk toxikologisk information och riskvärdering bör istället knytas till tvärvetenskapliga miljötoxikologiska forsknings- och undervisningsinstitutioner, som bör inrättas vid landets universitet. Existerande toxikologiska, yrkesmedicinska, ekotoxikologiska och farmakologiskt-toxikologiska avdelningar är naturliga kärnor för sådana institutioner.

Umeå universitet skriver: Utredningen diskuterar geografisk lokalisering av TOXIT. Då denna typ av verksamhet ej har något behov av speciell geografisk lokalisering framhåller rektorsämbetet att största regionalpolitiska hänsyn bör visas vid lokaliseringen. Ämbetet vill framhålla att vid Umeå universitet bedrivs omfattande epidemiologisk forskning, samt experimentell toxikologi med medicinsk riskutvärdering. En kompletterande verksamhet av TOXITs karaktär skulle därför bli ett intressant tillskott, som väl skulle passa in i den ekologiska miljövårdsinriktade forsknings- och utbildningsprofil som kännetecknar vårt universitet.

Statens veterinärmedicinska anstalt (SVA) vill understryka att förutsättningen för en effektiv toxikologisk informationservice är ett fortlöpande inflöde av information till serviceenheten från datagenerande organ. Detta fordrar fortlöpande och nära kontakt med forskare och forskningsinstitutioner inom ett vidsträckt forskningsområde. Organisationen av detta dataflöde bör närmare utredas av den i rapporten föreslagna organisationskommittén.

I detta sammanhang vill SVA trycka på att verksamheten inom den föreslagna informationsenheten ges en betryggande bredd. Med tanke på GICs normala verksamhet synes en huvudsakligen humantoxikologisk inriktning näraliggande, även om rapporten ibland också nämner ekotoxikologi. För att enheten skall fylla den i rapporten angivna, mycket vida,

uppgiften måste verksamma åtgärder vidtas för att inkludera även de delar av toxikologin som berör husdjur och vilt och deras miljö.

Kvalitativa synpunkter på den gjorda utredningen om toxikologisk informationsservice

Statens miljömedicinska laboratorium (SML) anför: Utredningen diskuterar värdet av modern ADB-teknik, men försummar att betona att man för sökning av litteratur ännu är i hög grad beroende av manuell sökning, särskilt gäller detta äldre litteratur och vid sammanställning av monografier och riskvärderingar. Datatekniken har begränsad täckning retrospektivt. SML vill också påpeka att många informationskällor över huvud taget inte diskuteras i rapporten. Sålunda berörs inte patentverkets nya informationsservice med ett ord. Bland övriga värdefulla källor som har utelämnats kan nämnas handböcker, industriarbeten, högskolearbeten och patent. I detta sammanhang kan nämnas att en stor del information av sekretessbelagd karaktär kan komma att finnas i ett fullt utbyggt produktkontrollregister. Utredningen diskuterar inte förhållandet mellan TOXIT och produktkontrollregistret. En del av de utfästelser som görs visavi avnämarna kan alltså inte uppfyllas i den utsträckning som utredningen synes förespegla.

Produktkontrollnämnden anför: Miljödatanämnden har i sin rapport på ett förtjänstfullt sätt kartlagt olika informationskällor och diskuterat formerna för ett optimalt utnyttjande av befintlig information.

Medicinska forskningsrådet (MFR) anför: MFR beklagar att underlaget till miljödatanämndens förslag delvis synes vara ofullständigt redovisat samt att vissa uppgifter inte överensstämmer i rapport och tillägg. Det har därför varit svårt att bedöma alla punkter i rapporten.

— — — Nämndens förslag är dock alltför dataorienterat. Eftersom datasystemen endast omfattar de senaste fem årens rön, kan datasökningen på nuvarande stadium endast bli ett komplement till manuell sökning. I sammanhanget vill MFR rekommendera att Gunnar Jegrelius' unika register över 8000 handböcker från 1700-talet och framåt överförs på data och ställs till TOXITs förfogande.

MFR anser det anmärkningsvärt att många informationskällor över huvud taget inte diskuteras i rapporten. Sålunda berörs inte patentverkets nya informationsservice med ett ord. Bland övriga värdefulla källor som har utelämnats kan nämnas handböcker, industriarbeten, högskolearbeten och patent.

Ingenjörsvetenskapsakademien (IVA) anför: IVA beklagar att underlaget till miljödatanämndens förslag delvis synes vara ofullständigt redovisat samt att vissa uppgifter inte överensstämmer i rapport och underlagsmaterial. Det har därför varit svårt att bedöma alla punkter i rapporten.

— — — Nämndens förslag är dock alltför dataorienterat. Eftersom datasystemen endast omfattar de senaste fem årens rön, kan datasökningen på

nuvarande stadium endast bli ett komplement till manuell sökning. I sammanhanget vill IVA rekommendera att Gunnar Jegrelius' unika register över 8000 handböcker från 1700-talet och framåt överförs på data och ställs till TOXITs förfogande.

IVA anser det anmärkningsvärt att många informationskällor över huvud taget inte diskuteras i rapporten. Sålunda berörs inte alls patentverkets nya informationsservice. Bland övriga värdefulla källor som har utelämnats kan nämnas handböcker, industriarbeten och högskolearbeten.

Svensk Förening för Toxikologi (SFT) anför: SFT tycker att det är mycket värdefullt att frågan om toxikologisk informationsverksamhet har utretts av miljödatanämnden. Den föreliggande rapporten visar att ett mycket grundligt och omfattande arbete har nedlagts för att kartlägga förutsättningarna för en toxikologisk informationsverksamhet. Kartläggningen är såvitt föreningen kan bedöma helt fullständig och kommer att utgöra ett värdefullt material för fortsatta diskussioner om toxikologins framtida verksamhet i landet. De sakuppgifter som finns om den toxikologiska verksamheten är fullt tillfredsställande och det visar att utredarna har lagt ned mycket tid på att sätta sig in i ämnesområdet. Särskilt tillfredsställande är det att utredningen framhåller informationens betydelse för den toxikologiska vetenskapen. Inom få områden torde behovet av en fullständig information för viktiga beslut vara av sådan betydelse som inom toxikologin.

Några frågor som förtjänar mer belysning

I samband med vissa redan behandlade frågor, t. ex. organisatoriskt ansvar för den toxikologiska informationstjänsten (TOXIT) har remissinstanserna som framgått ibland velat ha mer information eller fortsatt utredning. I det följande citeras återstående synpunkter härvidlag.

Styrelsen för arbetarskyddsfonden anför bla: Utredningens förslag om en toxikologisk informationstjänst lämnar visserligen en rad frågor öppna både vad gäller frågan om vilka slag av tjänster som på sikt skall innefattas i verksamheten och hur densamma skall finansieras. Frågan om vem som skall få tillgång till information från informationstjänsten är heller inte fullständigt belyst. Som framhålls i utredningen måste dock sannolikt en rad sådana frågor hållas relativt öppna i ett inledningsskede, varefter en utvärdering av verksamheten bör äga rum. En väsentlig begränsning för möjligheterna att omedelbart starta en brett upplagd informationsservice är givetvis bristen på toxikologiskt utbildad expertis.

Utredningen rörande information om risker i arbetsmiljön (INRA) anför: Vissa frågor i miljödatanämndens förslag är ur utredningens synpunkt ofullständigt belysta. Till dem hör frågor om kvaliteten och begripligheten i de utlåtanden en toxikologisk informationstjänst kan komma att lämna, frågor om tillgång till information, sekretessbeläggning av information och

ansvaret för information samt frågan om hur marknadsföring och finansiering av verksamheten kan påverka efterfrågan. Det kan finnas skäl att under försöksverksamhet med och uppbyggnad av toxikologisk informationsservice särskilt arbeta för att olika grupper med olika typer av informationsbehov i samhället skall kunna utnyttja dess tjänster. Utvärdering av försöksverksamheten bör ske på sådant sätt att bl. a. dessa frågor belyses. Utredningen avser att återkomma till några av frågorna i sitt betänkande liksom till frågan om hur toxikologisk informationstjänst med inriktning på arbetsmiljörisker på sikt bör organiseras.

Landsorganisationen i Sverige (LO) anför: En fortsatt utredning bör även uppmärksamma utbildningsfrågor. Det finns ett stort behov av att öka produktionen av toxikologisk utbildad personal.

Utredningen bör ges möjlighet att på basis av försöksverksamhet granska och lägga fram förslag beträffande lämpliga metoder och lämplig organisationsform för riskbedömningsservice i offentlig regi.

LO vill understryka att det material som framtagits av föreliggande utredning bör utgöra värdefullt underlag för den fortsatta och fördjupade utredningen som här föreslås. De delar av den föreslagna servicen som är av särskilt intresse från LOs synpunkt är frågeservicen, sammanställningsservicen och servicen med riskbedömningar. Dessa servicetyper är något som redan idag levereras, låt vara i synnerligen begränsad utsträckning, av bl. a. yrkesmedicinska kliniker² och vissa universitetsinstitutioner. Detta görs på basis av redan existerande biblioteksresurser. Man bör alltså vara klar över att service av detta slag inte behöver bygga på förutsättningen av en centraliserad biblioteksorganisation.

LO finner det väsentligt att den fortsatta utredningen på ett tidigt stadium påbörjar en försöksverksamhet på informationsområdet. Det samlade utredningsmaterialet bör utgöra en lämplig grund härför.

8 Allmän miljöinformationsservice

De närmare kommentarer, som framkommit till miljödatanämndens förslag under rubriken Allmän miljöinformationsservice, har samlats i det här föreliggande avsnittet. Därvid har frågan om miljö kvalitetsredovisning behandlats för sig (avsnitt 8.2), eftersom den skiljer sig från den egentliga miljöinformationsservice med tonvikt på referens(hänvisnings)tjänster, som eljest föreslagits. I den sistnämnda ingår även registreringen av svensk miljöforskning, i databasen SERIX.

Remissinstanserna har här i varierad grad diskuterat flera olika frågeställningar såsom behovet av SERIX-verksamheten och av en allmän hänvisningsservice (benämnd MI-REF efter det projekt som f. n. pågår hos miljödatanämnden) samt organisatoriskt ansvar i detta sammanhang. Speciellt beträffande det sistnämnda går uppfattningarna något isär.

Då det gäller miljö kvalitetsredovisning, vars betydelse ingen har uttalat sig emot, går några remissorgan också in på det organisatoriska ansvaret och ser på det ur två skilda synvinklar.

Härutöver hänvisas, i tillämpliga delar, till de remissorgan som i övrigt uttalat sig om miljödatanämndens förslag till informationsservice på miljöområdet (refererade i avsnitt 4) eller som redovisat mera allmänt formulerade ställningstaganden till miljödatanämndens förslag i stort (avsnitt 2).

8.1 Egentlig informationsservice

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) anför: SMHI anser att en allmän miljöinformationsservice kan vara av värde för olika avnämare. Anledningen till att denna service f.n. utnyttjas i så ringa utsträckning är troligen att den är föga känd. Det kan därför vara befogat att "marknadsföra" vissa delar av denna service. Speciellt bör då kostnaderna för denna service jämföras med de kostnader den enskilde användaren har för att få fram information på traditionellt sätt. SMHI stöder miljödatanämndens förslag att en registrering som i princip omfattar all svensk forsknings- och undersökningsverksamhet bör ske i permanenta former, och att tillräckliga resurser ställs till förfogande.

Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning (DFI) anför: Miljöinformationsservice utanför det toxikologiska området berörs mycket summariskt i rapporten. Som förslag förs fram att ansvar för denna ev. senare skulle kunna läggas hos TOXIT. DFI vill betona vikten av att ansvaret för samordningen och uppföljning av allmän miljöinformation läggs på en speciell myndighet, t. ex. statens naturvårdsverk.

DFI instämmer med utredningen i att SERIX och katalogserien svensk miljöforskning bör fortsättas i permanenta organisatoriska former. De bör då knytas till någon existerande informationscentral.

DFI betonar också att det är väsentligt att de internationella kontakterna bevakas. Den omfattande internationella kunskapen och erfarenheten måste kunna utnyttjas. De myndigheter som ansvarar för resp. delar av miljöinformationen måste därför också ha ansvar för internationella kontakter inom sina områden.

Tekniska fakultetsnämnden vid Lunds universitet finner det lämpligt att ett antal projekt inom miljödatanämnden överförs till andra organ och därvid, så långt möjligt, åt organ med besläktad verksamhet, exempelvis ADB-samordning till statskontoret resp. information om böcker och tidskrifter till biblioteksväsendet. Härvid bör resp. organ svara för såväl verksamheten som den informationsservice som erfordras.

Linjenämnden för biolog-, fiskevårds- och geovetarlinjen vid Göteborgs universitet, till vars yttrande rektorsämbetet hänvisar, menar att det finns stora risker med en koppling mellan den allmänna miljöinformationsservi-

cen och den speciella, inom det toxikologiska området (linjenämnden har då enligt vad som framgår förutsatt att det rör sig om ADB-system).

Nämnden anför vidare: Kanske man bör överväga en organisatorisk anknnytning till samhällets traditionella informationsförmedlare biblioteken. På större stadsbibliotek och alla högskolebibliotek finns redan terminalresurser och terminalerfarena personal.

Linjenämnden ger vidare följande speciella synpunkter under rubriken referens- och hänvisnings-service: Behovet av ett väl fungerande hänvisningssystem (enl. MI-REF-modell) är sannolikt mycket stort, icke minst för icke-specialister.

Möjligheten att kunna få kontakt med lämpliga kunskaps- och erfarenhetskällor i olika miljösammanhang är oftast avgörande för hur väl ett miljöproblem skall kunna lösas och för att undvika onödigt dubbelarbete. Många gånger kan man i miljövärdssammanhang dra nytta av analoga studier av tidigare mer eller mindre lyckade miljövärdssatsningar. Det gäller då att få kontakt med de personer eller organisationer som har dessa erfarenheter och kunskaper.

För detta ändamål är det enligt linjenämnden kanske inte så angeläget med ADB-system som behöver vara tillgängliga för allmänheten. Snarare vore det lämpligt med ofta reviderade kataloger med uppgifter om möjliga informationskällor för olika problemområden som myndigheter, företag, organisationer, forskare och enskilda.

Miljövärdscentrum vid Kungl. tekniska högskolan i Stockholm lämnar följande synpunkter. Verksamheten med registrering av forsknings- och undersökningsverksamhet inom miljöområdet är enligt centret mycket värdefull. Centret har också deltagit i detta arbete. Då forsknings- och undersökningsverksamheten inom miljöområdet i dag är mycket omfattande är det nödvändigt med hjälpmedel som databaser och forskningskatalogen för att få en överblick över verksamheten inom vart och ett av de olika delområdena inom miljöområdet. Centret anser därför att registreringsverksamheten måste få fortsätta även i framtiden.

Centret anser dock inte att denna verksamhet skall överföras till den nya toxikologiska informationstjänsten som föreslås i rapporten. Mycket liten del av registreringsverksamheten har anknnytning till toxikologisk information, varför det vore naturligare att överföra verksamheten till förslagsvis statens naturvårdsverk.

Fiskeristyrelsen anför följande: Beträffande den sedan flera år pågående registreringen av den svenska miljöforskningen säger miljödatanämnden i rapporten att denna verksamhet kan läggas på organisationen för toxikologisk information. Beträffande de ekonomiska konsekvenserna av detta förslag har fiskeristyrelsen samma reservation som ovan (se under avsnitt 7.3 i det föregående). Man kan tänka sig att i stället lägga denna uppgift på naturvårdsverket, och samtidigt undvika ett visst, eventuellt, dubbelarbete.

Arbetet med registrering av svensk miljövärdhetsforskning (projekt MI-20) bör enligt *statens naturvårdsverk* som miljödatanämnden föreslår permanentas. Ansvaret härför bör lämpligen åläggas naturvårdsverket som självt leder en stor del av forskningsarbetet. En förutsättning för att naturvårdsverket skall kunna åta sig registreringsarbetet är att verket tilldelas minst 700 000 kr. per år härför. Detta belopp har nämnden räknat med som en årlig minimikostnad.

Beträffande övriga MI-projekt anför naturvårdsverket följande: Flertalet av de aktiviteter som f. n. bedrivs av miljödatanämnden föreslås fr. o. m. 1981-07-01 överföras till resp. sektormyndighet eller till en ny myndighet för toxikologisk informationsservice. Det förefaller dock som om vissa aktiviteter som täcker hela miljövärdhetsområdet kommer att hänga i luften. Vem svarar t. ex. för hänvisningsservice (MI-REF) och utbildningsansvaret när det gäller miljövärdhetsinformationen i allmänhet?

Naturvårdsverket räknar med att dylika aktiviteter antingen upphör eller att närmast berörda myndigheter inbördes och i samråd med miljödatanämnden gör upp om en viss arbetsfördelning.

Rörande den fortsatta verksamheten med Miljökatalogen och databasen SERIX (projektet MI-20) anför *Sveriges lantbruksuniversitet* (SLU) bl. a. följande: Med hänsyn till det låga utnyttjandet i kombination med de relativt höga kostnaderna finner SLU anledning att ifrågasätta det fortsatta utgivandet av en gemensam Miljökatalog samt anser att denna verksamhet, liksom övrig verksamhet av informationskaraktär, naturligen borde kunna uppdelas på berörda myndigheter såsom exempelvis statens naturvårdsverk, arbetarskyddsstyrelsen och statens livsmedelsverk. Avslutningsvis må påpekas att forskningsrådsnämnden för närvarande utreder införandet av en obligatorisk registrering av all forskningsverksamhet i landet. (Forskningsrådsutredningens betänkande *Forskningsstatistik* (SOU 1977: 52). Om en sådan registrering blir aktuell bör det finnas möjligheter att hämta erforderlig miljöinformation ur det materialet.

Arbetarskyddsstyrelsen tar upp samma projekt och säger följande: MI-20 behandlar registrering av forsknings- och undersökningsverksamhet. Här skulle man när det gäller arbetsmiljöforskning kunna undersöka möjligheten av en aktiv insats från arbetarskyddsstyrelsen. Frågan sammanhänger med utredningen rörande information om risker i arbetsmiljön.

Utredningen om information rörande arbetsmiljörisker (INRA) har nämnt bl. a. katalogen över den arbetsmiljöforskning i landet, som bedrivs av olika huvudmän (projektet MI-20), som bidrag till en bättre överblick över tillgänglig kunskap över arbetsmiljörisker.

INRA ger också en generell kommentar rörande organisatoriskt ansvar för de här aktuella projekten. Utredningen som förordat att verksamheten med en toxikologisk informationstjänst inledningsvis prövas i begränsad omfattning under ett par år understryker sålunda att en försöksverksamhet med toxikologisk informationstjänst inte bör tyngas och splittras av ansva-

ret för projekt- och verksamheter med annan inriktning än att ge service i fråga om toxikologisk information.

Studsviks Energiteknik AB tillstyrker att några andra aktiviteter (utöver det toxikologiska området) med informationsservice på miljöområdet i stort, vilka utvecklats av miljödatanämnden, fortsätter i fasta organisatoriska former.

Lantbrukarnas riksförbund (LRF) anför följande: Det synes även finnas risk för att det föreslagna ämbetsverket skulle sträva efter att undan för undan utvidgas. Miljödatanämnden nämner sålunda redan i sitt betänkande att också annan informationsservice, t. ex. registrering av svensk miljöforskning, skulle kunna läggas till den toxikologiska informationstjänsten, som därmed skulle få ett större område för informationsservice än det toxikologiska. LRF anser detta olämpligt.

Svenska metallindustriarbetareförbundet kan tänka sig att den föreslagna, nya organisationen TOXIT får ansvara för den fortsatta verksamheten med MI-REF (Försöksverksamhet med referensservice på miljöområdet) och MI-20 (Information om forsknings- och undersökningsverksamhet) om man inte hittar någon annan lämplig myndighet.

Sveriges naturvetareförbund, med instämmande av SACO/SR, säger att en överföring av de olika MI-projekt som bör fortsätta, bland dem information om forsknings- och undersökningsverksamhet (MI-20), kan ske till lämpliga myndigheter om nödvändiga resurser tillförs. Sveriges veterinärförbund, med instämmande av SACO/SR, säger bl. a. följande: Veterinärförbundet delar inte utredningens uppfattning att aktiviteter med informationsservice som utvecklats av miljödatanämnden, men som inte specifikt avser det toxikologiska området, läggs till den nya organisationen för toxikologiska informationstjänster. Underlaget för information om t. ex. svensk miljöforskning torde vara likartat det som resulterar i en officiell miljöstatistik, varför SCB torde kunna vara en lämplig myndighet för hantering av informationsservicen.

8.2 Särskilda synpunkter i fråga om miljö kvalitetsredovisning

Statistiska centralbyrån (SCB) anför bl. a. följande: I utredningen används ofta begreppen allmän miljöinformation, miljö kvalitetsredovisning och officiell miljöstatistik. SCB vill understryka att miljöstatistik får anses utgöra ett väsentligt inslag i såväl allmän miljöinformation som i en miljö kvalitetsredovisning, och att det därför innebär en mindre lycklig begränsning ifall man strikt skulle söka hålla isär begreppen. — —

Begreppen används bl. a. vid diskussionen av det "informationspaket" som utredningen föreslår (kap. 8). SCB har redan tidigare stött förslaget på en utredning om en särskild publikation med miljö kvalitetsredovisning, och den provutgåva som nu förbereds kan väntas ge underlag för mera definitiva bedömningar. Grundläggande statistiska uppgifter av allmänt

intresse bör givetvis i första hand publiceras som officiell statistik. Det förefaller emellertid på detta preliminära stadium också önskvärt att separerat från Miljöstatistisk årsbok utge en publikation med bl. a. omdömen om miljötillståndet och utvecklingen, och med analyser av orsakssamband i miljön. SCB skulle kunna medverka med expertis på statistisk analys vid utarbetandet.

I synnerhet för data som insamlats av SCB, t. ex. för vissa delar av arbetsmiljöstatistiken, finns förutsättningar och önskemål att utvidga analysverksamheten även inom den officiella statistikens ram.

SCB anmärker vidare på att förslaget (under rubriken Allmän miljöinformationservice) har en oavslutad prägel i detaljerna i det att "någon organisation" föreslås överta ansvaret för verksamheten. Detta blir i synnerhet märkbart för SCB då det gäller samverkansfrågor i statistikproduktionen och kan komma att vålla problem.

Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (SMHI) anser det väsentligt att det görs en relevant utvärdering med hänsyn till olika naturliga fluktuationer vid utformningen av den planerade periodiska redovisningen av miljökvalitet. Vid tolkningen bör expertis från olika områden, t. ex. inom meteorologi, hydrologi och oceanografi, medverka för att om möjligt undvika felaktiga slutsatser med långtgående konsekvenser för t. ex. miljöpolitikens utformning. – Miljö kvalitetsredovisningen kan lätt komma att omfatta material, som publicerats på annat sätt av t. ex. SCB. Det är angeläget att dubbelarbete undviks och att redovisningen verkligen blir ett komplement till andra publikationer.

Miljövårdsprogrammet vid Lunds universitet anför följande: Den försöksverksamhet som för närvarande genomförs vid miljödatanämnden avseende en miljö kvalitetsårsbok berörs synnerligen flyktigt i utredningen. Miljövårdsprogrammet förutsätter att detta beror på att verksamheten ännu ej kan utvärderas och att miljödatanämnden senare kommer att lägga ett separat förslag i frågan. Programmet finner det angeläget att nu framhålla att en av respektive myndighet obunden granskning av miljövårdsarbetet är en utomordentligt angelägen uppgift. Denna verksamhet kan således inte som andra av miljödatanämndens projekt överföras på berörda myndigheter.

Programmet fortsätter: För att en miljö kvalitetsårsbok skall fylla sin funktion måste den organisation som ansvarar för arbetet uppfylla två huvudkrav:

1. obunden ställning i förhållande till ansvariga myndigheter inom området
2. tillgång till sakkunskap inom miljövårdsområdet i vidaste bemärkelse.

Krav 1 synes tala för att verksamheten skall förläggas antingen till riksdagens kansli eller till institutioner för forskning och högre utbildning. I det förra fallet skulle en omfattande uppbyggnad av kansliresurser och expertstab behöva ske. Ett effektivt resursutnyttjande talar för att förlägga verksamheten till universitetssystemet.

Miljövårdscentrum vid Kungl. tekniska högskolan i Stockholm skriver följande: Verksamheten med framtagning av periodiska redovisningar av miljö kvalitet är mycket värdefull och måste få fortsätta i framtiden. Centret instämmer med miljödatanämnden att denna verksamhet dock måst få bedrivas fristående från de för miljö vården ansvariga organen i samhället.

Fiskeristyrelsen skriver att det inte entydigt sägs vad som avses med svensk miljö kvalitetsredovisning och fortsätter: Om man syftar på den kortfattade och översiktliga miljö kvalitetsredovisningen så har denna fråga egentligen behandlats ovan i diskussionen om Miljöstatistisk Årsbok.

Om förslaget däremot syftar på de betydligt mera utförliga analyserna och redogörelserna, så har fiskeristyrelsen en annan mening än miljödatanämnden. Sådana redogörelser skrivs som rapporter från de arbeten som bedrivs vid styrelsens laboratorier och fiskeriintendentsdistrikt. Rapporterna publiceras dels i laboratoriernas egna skriftserier, dels i erkända internationella tidskrifter samt presenteras vid olika konferenser etc. Denna informationsspridning står helt i samklang med fiskeristyrelsens primära myndighetsansvar enligt verksamhetsinstruktionen. Styrelsen menar inte att de verk och institutioner som bedriver forskning och undersökning på miljöområdet skall ha en monopolställning när det gäller bearbetning eller utvärdering. Fiskeristyrelsens mätdata är tillgängliga för alla intresserade. Det av miljödatanämnden presenterade förslaget kan emellertid leda till en del onödigt dubbelarbete.

Statens naturvårdsverk anför följande: Små resurser har hittills satsats på att utföra och publicera miljö kvalitetsbeskrivningar av olika slag. Miljödatanämnden och naturvårdsverket har gemensamt gjort en studie för OECD:s räkning – Miljö och miljö vård i Sverige (1979) – som delvis tar upp frågor om miljö kvaliteten och dess utveckling.

Naturvårdsverket anser att beskrivningen av miljö kvaliteten och dess förändringar bör ses som ett naturligt led i den miljö vårdande verksamheten. Ansvar för att de kommer till stånd bör därför i första hand åvila verket.

Naturvårdsverket planerar att i framtiden satsa mer på att beskriva miljö kvaliteten bl. a. med utgångspunkt från programmet för övervakning av miljö kvalitet och programmet för samordnad recipientkontroll. – De medel som miljödatanämnden vill reservera för en framtida svensk miljö kvalitetsredovisning (minst 400 000 kr. per år) bör ställas till naturvårdsverkets förfogande.